

I. Ό περί τό θέμα προβληματισμός

Στίς 26 Δεκεμβρίου 2013 ή Ίερά Σύνοδος τής Έκκλησίας τής Ρωσσίας ένέκρινε καί δημοσίευσε κείμενο¹ πού άναφέρεται στό Πρωτείο στήν Έκκλησία, έτσι όπως αυτό κατανοείται καί καταγράφεται στό κείμενο τής Ραβέννας² πού έξέδωσε ή μεικτή θεολογική έπιτροπή διαλόγου Όρθοδό-ξων–Ρωμαιοκαθολικών (13.10.2007). Χωρίς έν προκειμένω νά ένδιαφέρει ούτε ό λόγος γιά τόν όποιο ή ρωσική άντιπροσωπεία άπουσίαζε άπό τή συνεδρία κατά τήν όποία υίοθετήθηκε τό κείμενο στή Ραβέννα, ούτε ό μακρύς χρόνος μεταξύ 27ης Μαρτίου 2007 καί 26ης Δεκεμβρίου 2013, κατά τή διάρκεια του όποιου ή Συνοδική Θεολογική Έπιτροπή άσχολήθηκε μέ τό θέμα του Πρωτείου καί συνέταξε τό δικό της κείμενο τρία πράγματα είναι δεδομένα:

1. Η Ίερά Σύνοδος τής Έκκλησίας τής Ρωσσίας είχε άναθέσει τήν έξέταση του σοβαρού αυτού θέματος σέ θεολογική έπιτροπή, πριν άπό τήν υίοθέτηση του κειμένου τής Ραβέννας άπό τίς άλλες Όρθόδοξες Έκκλησίες καί τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, έπειδή, όπως άναγράφεται στον πρόλογο του κειμένου, πολλές φορές κατά τή διάρκεια του διαλόγου άνέκυπτε τό θέμα του Πρωτείου.

2. Τό θέμα του διαλόγου μέ τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, ένα θέμα τόσο σοβαρό, ένα θέμα πού άφορά τήν περί Έκκλησίας δογματική μας δι-δασκαλία, έγένητο άντικείμενο προβληματισμού στό έσωτερικό τής Έκκλησίας τής Ρωσσίας. Αυτό δείχνει ότι γιά τό Πατριαρχείο Μόσχας τά θέματα του διαλόγου μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς δέν άπασχολούν μόνο τά μέλη τής άντιπροσωπείας πού μετέχουν στό διάλογο, αλλά έχουν άσφαλώς εύρύτερο ένδιαφέρον, συζητούνται καί μελετώνται, καρπός δέ αυτής τής μελέτης είναι τό παρόν κείμενο πού μάς άπασχολεί.

3. Τό Πατριαρχείο Μόσχας εκφράζει τή διαφωνία του μέ μία θεμελιώδη θέση του κειμένου τής Ραβέννας, γιά τό Πρωτείο σέ παγκόσμιο έπίπεδο. Η διαφωνία αυτή, άφ' ενός μέν διαφοροποιεί τήν Έκκλησία τής Ρωσσίας άπό όλες τίς άλλες Όρθόδοξες Έκκλησίες πού υπέγραψαν τό κείμενο, άφ' έτέρου δέ δημιουργεί τήν ύποχρέωση στίς τελευταίες, είτε νά υπερασπιστούν τό κείμενο τής Ραβέννας, είτε νά άναθεωρήσουν τήν άποψη τους. Καθίσταται όμως πρόδηλο ότι μέ τό κείμενο αυτό οι Όρθόδοξες Έκκλησίες έξ αίτίας του διαλόγου καί στήν έπαινετέα τους προσπάθεια γιά σύγκλιση μέ τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία στό θέμα τής εκκλησιολογικής θέσης του Έπισκόπου Ρώμης – άνεξάρτητα άπό τό ποιός φέρει τήν ευθύνη γι' αυτό– διακινδυνεύουν τήν έσωτερική τους συνοχή.

---

1. http://mospat.ru/2013/12/26/news_96344: «Позиция Московского Патриархата по вопросу о первенстве во Вселенской Церкви».

2. <http://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=848&tla=gr>

Εάν θά ἤθελε νά **συννοήσῃ** κάποιος τή θέση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, παρατηρεῖ ὅτι αὐτό ἐστιάζει τό ἐνδιαφέρον του στό Πρωτεῖο τοῦ Πάπα καί ἀρνεῖται –ὀρθά– οἰαδήποτε κυριαρχική ἐξουσία τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπί τῆς ἀνά τήν οἰκουμένη Ἐκκλησίας, τόσο κατὰ τήν πρώτη, ὅσο καί κατὰ τή δευτέρα χιλιετία. Ἰδιαίτερα κατὰ τήν πρώτη χιλιετία πού ἀποτελεῖ καί τό ἀντικείμενο ἐξέτασης τοῦ διαλόγου, ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δέν εἶχε καμιά ἐξουσία ἢ καμιά ἀρμοδιότητα ἐπέμβασης στά ὑπόλοιπα τέσσερα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, τά ὅποια ἀποτελοῦσαν καί ἀποτελοῦν αὐτάρ-κεις καί ἀνεξάρτητες μεταξύ τους διοικητικές ἐνότητες. **Ἡ σημασία καί ἡ ἰσχὺς τῶν κανόνων τῆς Σαρδικῆς πού ἀπέκτησαν οἰκουμενικό κύρος μέ τό δεύτερο κανόνα τῆς Πενθέκτης δέν ἀσχολοῦν τό ρωσικό κείμενο.** Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ κανόνες τῆς Α΄ καί Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου³ ἀπέδωσαν στό θρόνο τῆς Ρώμης τά Πρεσβεῖα τιμῆς, τάσσοντας τήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης πρώτη στή σειρά προκαθεδρίας μεταξύ τῶν θρόνων, στούς ὁποίους προσεδόθησαν Πρεσβεῖα τιμῆς, ἐνῶ ταυτόχρονα εἶναι γνωστό ὅτι στήν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τούς κανόνες τῆς Β΄ καί Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁴ ἐδόθησαν **ἴσα Πρεσβεῖα τιμῆς** μέ αὐτά τά ὅποια ἐδόθησαν στή Ρώμη, τάσσοντας αὐτήν δευτέρα στή σειρά προκαθεδρίας. Τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν **ἐπιχειρεῖ κάποια ἐρμηνεῖα τῶν ἴσων Πρεσβεῖων** μεταξύ τῶν θρόνων Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως. **Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οὐδόλως ἀναφέρεται σ' αὐτά.**

Στά ἀνωτέρω ὀφείλει κανεῖς κατ' ἀρχήν νά παρατηρήσει περαιτέρω τά ἐξῆς:

α. Τά Πρεσβεῖα τιμῆς ἐδόθησαν σέ συγκεκριμένους ἐκκλησιαστικούς θρόνους, σέ συγκεκριμένο τόπο, μέ κριτήριο εἴτε τήν πολιτική σημασία τοῦ συγκεκριμένου τόπου εἴτε τό ἐκκλησιαστικό κύρος πού διέθετε, λόγω τῆς ἀποστολικότητας τοῦ θρόνου ἢ τῆς θεολογικῆς αὐθεντίας, εἴτε, ἐπειδὴ συνέτρεχαν περισσότεροι παράγοντες μαζί. Ἔτσι, μπορεῖ νά δικαιολογήσει κανεῖς, γιατί προτιμήθηκε ἡ Ἀλεξάνδρεια σέ σχέση μέ τήν Καρθαγένη καί γιατί προτιμήθηκε ἡ Ἱερουσαλήμ σέ σχέση μέ τήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης. Οἱ διά Πρεσβεῖων τιμῆς τιμηθέντες θρόνοι ἀσκούσαν δικαιοδοσία σέ περιγεγραμμένη ἐδαφική περιοχή. Γιά τό λόγο αὐτό ὁ Ζωναράς⁵ κάνει λόγο γιά «**τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, ἧτοι τά πρωτεῖα ἢ τό ἐξάίρετον**». Κατά συνέπεια οἱ διαθέτοντες Πρεσβεῖα τιμῆς ἐκκλησιαστικοί θρόνοι διέθεταν τό Πρωτεῖο ἔναντι τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπαγομένων θρόνων. Σημαντικό εἶναι βεβαίως ἐν προκειμένῳ νά κατανοήσει κανεῖς ὅτι ἡ πηγή τῶν Πρεσβεῖων ἦταν ὁ τιμηθεὶς συγκεκριμένος τόπος, φορέας δέ αὐτῶν ὁ ἐκάστοτε ἐπίσκοπος τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ἡ τάξη προκαθεδρίας μεταξύ τῶν πέντε Πατριαρχείων ἀδιαμφισβήτητα καθορίζεται ἀπὸ τούς ἱερούς κανόνες,

---

3. Κανὼν στ' τῆς Α΄ Οἰκ. καί γ' τῆς Β΄ Οἰκ. Συνόδου. Βλ. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλή, Σύν-ταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων, Ἀθήναι 1852 (1966), τόμ. Β΄, 128 καί 173.

4. Ρ. - Π., Β΄, 173, 280–281 (Καν. γ' τῆς Β΄ καί κη' τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου).

5. Ρ. - Π., Β΄, 173.

ώστε νά μήν μπορεῖ σήμερα νά ὑπάρξει καμιά διαφωνία γιά τή σειρά αὐτή. Ὁ λοιπὸν κανόνας τῆς Πενθέκτης⁶ ἐπαναλαμβάνει τή σειρά αὐτή. Ἡ δημιουργία κατὰ τή β' χιλιετία καί ἄλλων ὀρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν δημιουργεῖ σήμερα πρόβλημα μεταξύ τους γιά τήν τάξη προκαθεδρίας. Ἡ διαφωνία ὅμως αὐτή δέν ἀφορᾷ τὰ ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων προβλεπόμενα Πατριαρχεῖα. Ἀφορᾷ τίς μεταγενέστερα δημιουργηθεῖσες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ἐρίζουν γιά τή σειρά ἀναγραφῆς τους στά Δίπτυχα. **Τά Δίπτυχα ὅμως δέν ἀποτελοῦν οὔτε πηγὴ τῶν Πρεσβείων, οὔτε πηγὴ τῆς σειρᾶς προκαθεδρίας μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν**, ὅπως ἐπισημαίνει ἀτυχῶς τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας⁷. Βεβαίως καί οἱ ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες ὀφείλουν νά ὁμονοήσουν γιά τή σειρά ἀναγραφῆς τους, ἢ ἀναφορά ὅμως στά Δίπτυχα δέν ἔχει σχέση μέ τή διά τῶν κανόνων ἀπονομή Πρεσβείων σέ συγκεκριμένους ἐκκλησιαστικούς θρόνους καί τή μεταξύ τους σειρά προκαθεδρίας.

β. Τά Πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ πρώτου θρόνου δηλ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης μετά τή διακοπὴ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως τό δεύτερο ἡμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνα περιήλθαν στόν ἐπόμενο κατὰ τή σειρά τῶν Ἱερῶν Διπτύχων θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισημαίνει τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας⁸. Μέ τήν ἐπισήμανση ὅτι ἡ σειρά δέν προσδιορίζεται, ὅπως προαναφέρθη, ἀπό τά Δίπτυχα, ἀλλά ἀπό τοὺς Ἱεροῦς Κανόνες, τό κείμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἴσως γιά νά ἀντικρούσει τίς ἀξιώσεις τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν γιά ἐξουσιαστικές ἀρμοδιότητες ἐντός τῶν πλαισίων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, θεωρεῖ ὅτι καί **τό περιεχόμενο τοῦ Πρωτείου τιμῆς σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο δέν καθορίζεται ἀπό τοὺς κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν ἢ Τοπικῶν Συνόδων**⁹. Αὐτό σημαίνει ὅτι **μετά πάροδο 15-16 περίπου αἰῶνων**, ἀπό τήν θέσπιση τῶν σχετικῶν κανόνων στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σήμερα δέν γνωρίζουμε τό περιεχόμενο τῶν Πρεσβείων καί ἰδιαίτερα τό περιεχόμενο τῶν Πρεσβείων τοῦ πρώτου θρόνου, δηλ. μέχρι τοῦ σχίσματος τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως πού διέθεταν ἴσα Πρεσβεῖα (τῆς Κωνσταντινουπόλεως δευτέρας στή σειρά προκαθεδρίας) καί ἀπό τοῦ σχίσματος

---

6. Ρ. - Π., Β', 387.

7. Στό κείμενο, ὅπ. παρ.: «На уровне Вселенской Церкви как сообщества автокефальных Поместных Церквей, объединенных в одну семью общим исповеданием веры и пребывающих в сакраментальном общении друг с другом, **первенство определяется в соответствии с традицией священных диптихов и является первенством чести**».

8. Στό κείμενο, ὅπ. παρ.: «В течение первого тысячелетия церковной истории первенство чести принадлежало Римской кафедре⁵. После разрыва евхаристического общения между Римом и Константинополем в середине XI века **первенство в Пра-вославной Церкви перешло к следующей в порядке диптиха кафедре - Константинопольской**. С тех пор вплоть до настоящего времени первенство чести в Православной Церкви на вселенском уровне принадлежит Патриарху Константинопольскому как первому среди равных Предстоятелей Поместных Православных Церквей».

(. Στό κείμενο, ὅπ. παρ.: «Содержательное наполнение первенства чести на вселенском уровне не определяется канонами Вселенских или Поместных соборов».

του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐξ αὐτοῦ προκύπτει τό πρῶτο εὐλογο ἐρώτημα: Τό γεγονός ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε ἴσα Πρεσβεῖα τιμῆς μέ αὐτά τοῦ Ρώμης, **δέν ἀποτελοῦσε αὐτό διάκριση σέ σχέση μέ τά υπόλοιπα τρία Πατρι-αρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς;** Τί ἐσήμαινε αὐτή ἡ διάκριση; Ἀποτελοῦσε αὐτό ὑποβάθμιση γιά τά ἄλλα Πατριαρχεῖα;

Ἀφοῦ δέν γνωρίζουμε τό περιεχόμενο τῶν Πρεσβεῖων τιμῆς, γι' αὐτό κατά τό ρωσικό κείμενο δέν γνωρίζουμε καί τό περιεχόμενο τοῦ Πρωτείου τιμῆς τοῦ πρώτου ἐκκλησιαστικοῦ θρόνου. Τό κείμενο τοῦτο ἐπισημαίνει μάλιστα: Τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ Πρωτείου καθορίζει ἡ συναίνεση τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία **ἐκφράζεται εἰδικῶς** στίς Διορθόδοξες Διασκέψεις ἐπί τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας¹⁰. Χωρίς νά προσδιορίζεται **τό πῶς** «γενικῶς» ἐκφράζεται καί παρέχεται ἡ συναίνεση τῶν κατά τόπους Ὁρθο-δόξων Ἐκκλησιῶν, αὐτό σημαίνει καί πάλι ὅτι **μέχρι τό δεύτερο ἡμισυ τοῦ κ' αἰῶνα οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν ἐγνώριζαν τό περιεχόμενο τοῦ Πρωτείου τῶν πρώτου μεταξύ αὐτῶν θρόνου**, ἐνῶ κατά τίς τελευταῖες δεκαετίες τό προσδιορίζουν ἔστω καί κατά τήν περίσταση.

Εἶναι ὁμως ἔτσι;

Τά πράγματα δέν ἔχουν ἔτσι καί αὐτό ὀφείλε νά τό καταγράψει καί ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος κειμένου, ἐάν δέν προέβαινε σέ μιά ἐπιλεκτική χρήση τῶν πηγῶν ἢ σέ μιά κατά τό δοκοῦν ἐρμηνεία. Καί γιά τά δύο θά πα-ρασχεθοῦν συγκεκριμένα παραδείγματα, **αὐτά πού χρησιμοποιοῦν οἱ συντάκτες τοῦ κειμένου**.

• Προκειμένου νά καταδειχθεῖ ὅτι στήν Ἐκκλησία δέν ἴσχυσε ποτέ ἕνα παπικό Πρωτεῖο ἐξουσίας ὁ συντάκτης καταφεύγει στή Ἐγκύκλιο Ἐπιστο-λή-Ἀπάντηση τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς¹¹ πρὸς τόν Πά-παν Πίον Θ' (1848), ἕνα λίαν ἐνδιαφέρον καί σημαντικό δογματικό καί συμβολικό κείμενο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, (τό ὁποῖο μεταξύ πολλῶν ἄλλων ἀποκαλεῖ τήν ἀποκαταστήσασα τόν Ἱ. Φώπιο καί ἀπαγορεύσασα οἰαδήποτε προσθήκη στό Σύμβολο τῆς Πίστεως **Σύνοδο τῆς Κων/λεως τοῦ 879-880 ὡς Ἡ' Οἰκουμενική** καί θεωρεῖ τό θρόνο τῆς Ρώμης καί τούς θρόνους ὄλων τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως ὡς κενούς), τό ὁποῖο ἐπισημαίνει: Τό Πρωτεῖο τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης «οὐ κυριαρχικόν, οὔτε μὴν διαιτητικόν... ἀλλ' ἀδελφικόν τυγχάνει Πρεσβεῖον ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καί γέρας ἀπονεμηθέν τοῖς Πάπαις διά τό μεγαλῶνυμον καί τό πρεσβεῖον τῆς πόλεως». Τό ἴδιο ὁμως κείμενο σχολιάζοντας τήν ἀρχαία

---

10. Στό πρῶτο κείμενο, ὅπ. παρ.: «Содержательное же наполнение этого первенства определяется консенсусом Поместных Православных Церквей, выраженным, в частности, на всеправославных совещаниях по подготовке Святого и Великого Собора Православной Церкви».

11. Βλ. Ἱ. Καρμίρης, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολι-κῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1953, 902-925.

διένεξη τῶν Κορινθίων, οἱ ὅποιοι πρὸς ἐπίλυση τοῦ προβλήματός του «ἀναφορὰν ἐποιήσαντο εἰς Κλήμεντα τὸν πάπα Ρώμης», δικαιολογώντας γιατί οἱ Κορίνθιοι προσέφυγαν στὴ Ρώμη, ἐπισημαίνει τὰ ἐξῆς σημαντικά: «Οὕτω συμβαίνει καὶ μέχρι τῆς σήμερον· οἱ **Πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων**, εἰς τὰ παραδόξως συμπεσόντα καὶ δυσδιευθέτητα γράφουσι εἰς τὸν **Κωνσταντι-νουπόλεως**, διὰ τὸ εἶναι ἔδραν **αὐτοκρατορικὴν**, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ **συνο-δικόν πρεσβεῖον**¹²». Λίγο πιοῦ κάτω τὸ ἴδιο κείμενο τονίζει: «Ἄλλ’ αὕτη ἡ **ἀδελφικὴ συνδρομή**, ἔν γε τῇ χριστιανικῇ πίστει, οὐ πωλεῖται διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ» (Τὸ ἴδιο, ἐπίσης, κείμενο ἀποδέχεται καὶ ἐρμηνεύει τὴν προσφυγὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου «εἰς τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐπίσκοπων Ἱουλίου τε καὶ Ἰννοκεντίου»). Πῶς ὅμως ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μπορούσε καὶ «μέχρις τῆς σήμερον», δηλ. τὸ 1848, ὅταν «**ἐν τῶν διαφορομένων μερῶν προσέτρεψεν εἰς ἐξωτερικὴν σύμπραξιν**», νὰ δέχεται νὰ συζητᾶ καὶ νὰ ἀποφασίζει γιὰ ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων; Ἡ ἐγκύκλιος αἰτιολογεῖ αὐτὴν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, «διὰ τὸ εἶναι ἔδραν αὐτοκρατορικὴν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ συνοδικόν πρεσβεῖον». **Ἡ ἀπονομή καὶ ἡ ἀναγνώριση μιᾶς τέτοιας ἀρμοδιότητας στὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲ σημαίνει τίποτα γιὰ μᾶς σήμερα;**

Παρὸτι ἡ Κωνσταντινούπολις τὸ 1848 εἶχε παύσει πρὸ πολλοῦ νὰ εἶναι αὐτοκρατορικὴ ἔδρα, οἱ Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἀρνήθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ προνόμιο αὐτό, θεωροῦντες αὐτὴν ἀκόμα ὡς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν – προφανῶς ἐκ λόγων σεβασμοῦ πρὸς τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία – πού ἐκτός τούτου διέθετε «**πρεσβεῖον συνοδικόν**». Εἶναι κατὰ συνέπεια δυνατόν νὰ εὐσταθεῖ ἡ θέση τοῦ κειμένου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὅτι οἱ αὐτοκέφαλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίαι ἀποτελοῦσαν καὶ ἀπο-τελοῦν παντελῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους διοικητικὲς ἐνότητες; Εἶναι δυνατόν ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ διαθέτει μὲν Πρωτεῖο, ἐστερημένο ὅμως οἰασθήποτε ἀρμοδιότητας; Ἡ Ἐγκύκλιος Ἐπιστολὴ τοῦ 1848 ὄχι μόνον δὲν ἐπιβεβαιώνει τὴν θέση αὐτή, ἀλλὰ ἐπιβεβαιώνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. **Ὅλοι οἱ Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς πού ὑπέγραψαν τὴν Ἐγκύκλιο ἀναγνωρίζουν τὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὸ ὕψιστο «κριτήριον**». Δὲν ἀποτελεῖ αὐτὸ **ἐπιλεκτικὴ χρήση τῶν πηγῶν** πού ἀρνεῖται μάλιστα τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα;

• Οἱ συντάκτες τοῦ κειμένου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας προκειμένου νὰ ἀποδείξουν ὅτι κανόνες γ', δ' καὶ ε' **τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς (343 μ.Χ.)**, δὲν ἔδιδαν προνόμια καὶ ἀρμοδιότητες στὸν ἐπίσκοπο Ρώμης ἐπὶ τῆς ἀνά τὴν Οἰκουμένη Ἐκκλησίας –ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ κανόνες δίδουν στὸν ἐπίσκοπο Ρώμης ὑπερτοπικὴ δικαστικὴ ἀρμοδιότητα– ἐπισημαίνει: Ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν ἱερῶν κανόνων γνωρίζουμε ὅτι ἀκόμα καὶ στὴ Δύση δὲν ἦσαν ἀπεριόριστα τὰ

---

12. Ἰ. Καρμίρης, ὄπ. παρ., 916.

δικαιώματα αυτά¹³.

Γιά νά υποστηρίξει δέ τήν τελευταία αὐτή θέση προσάγει: α) Γνώμη πού διατυπώθηκε σέ σύνοδο τοῦ 256 μ.Χ. στήν Καρθαγένη ἐπί προεδρίας τοῦ Ἁγ. Κυπριανοῦ ὅτι δέν ὑπάρχει στήν Ἐκκλησία καί οὐδεὶς μπορεῖ νά καθιστᾶ ἑαυτόν «ἐπίσκοπο τῶν ἐπισκόπων»¹⁴. β) Ἐπιστολή Ἐπισκόπων τῆς Συνόδου τῆς Ἀφρικῆς (424 μ.Χ.), ἡ ὁποία θεωρεῖται μέρος τῶν ἱερῶν κανό-νων τῆς τοπικῆς Συνόδου στήν Καρθαγένη. γ) Τόν ρε΄ κανόνα τῆς τοπικῆς Συνόδου στήν Καρθαγένη¹⁵, ὁ ὁποῖος περιέχει ἀπαγόρευση ἀσκήσεως προσφυγῆς στίς Ἐκκλησίες τῶν ὑπερποντίων χωρῶν, πρᾶγμα τό ὁποῖο ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑπονοεῖ ἐπίσης καί τή Ρώμη¹⁶, ὅπως γράφουν οἱ συντάκτες τοῦ ρωσικοῦ κειμένου, ἀφήνοντας προφανῶς νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀφορᾶ κατά πολὺ περισσότερο τήν Κωνσταντινούπολη. **Θά καταδειχθεῖ ὅτι ἡ ἀπαγόρευση προσφυγῆς ἀφορᾶ ἀποκλειστικά τή Ρώμη καί ὄχι τήν Κωνσταντινούπολη.** Αὐτό ὅμως δέ σημαίνει ὅτι, ὅταν τόσο οἱ κανόνες τῆς Σαρδικῆς, ὅσο καί οἱ κανόνες τῆς Καρθαγέννης ἐπικυρώθηκαν ἀπό τήν Πενθέκτη, τό γεγονός αὐτό καθ' ἑαυτό δέ δημιουργεῖ ἐκ πρώτης ὄψεως μεταξύ τους μιά ἀντίφαση πού πρέπει ἐρμηνευτικά νά ἀντιμετωπισθεῖ.

Στήν πρώτη περίπτωση τό περιεχόμενο καί οἱ ἐπιλογές τῶν κανόνων τῆς Σαρδικῆς πού ἀναγνωρίζουν ὑπό προϋποθέσεις στόν ἐπίσκοπο Ρώμης ὑπερόρια δικαιοδοσία, ἐπιχειρεῖται νά ἀντικρουθοῦν μέ μιά προσωπική γνώμη πού δέν ἀποτελεῖ ἰσχύοντα κανόνα γιά τήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Στή συγκεκριμένη περίπτωση ἐπιχειρεῖται, κανόνες μιᾶς τοπικῆς Συνόδου¹⁷ (Σαρδική 343 μ.Χ.), πού ἐπικυρώθηκαν ἀπό τό δεύτερο κανόνα τῆς Πενθέκτης, νά ἀντικρουθοῦν μέ μιά προγενέστερη χρονική γνώμη ἐπισκόπου πού διατυπώθηκε σέ μιά τοπική Σύνοδο¹⁸ (256 μ.Χ.) ὑπό τήν προεδρία τοῦ Ἁγ. Κυπριανοῦ καί δέν ἀποτέλεσε ποτέ ρυθμιστικό κανόνα γιά τήν Ἐκκλησία. Εἶναι ὅμως δυνατό νά γίνει ἀποδεκτό ὅτι μιά προσωπική γνώμη πού διατυπώθηκε προγενέστερα ἀπηγόρευε τή ρύθμιση τῶν κανόνων μιᾶς μεταγενέστερης Συνόδου; Τότε γιατί ἔγινε δεκτή ἡ ρύθμιση αὐτή στή Σαρδική; Γιατί

---

13. Στό κείμενο, ὅπ. παρ., ὑποσ. 6: « Из канонического свода известно, что даже на Западе эти права были не безграничны».

14. Στό κείμενο, ὅπ. παρ., ὑποσ. 6: «Никто из нас не должен делать себя епископом епископов...»

15. Στό πρωτότυπο ρωσικό κείμενο γίνεται λόγος γιά τόν 118ο κανόνα τῆς Καρθαγένης (ὅπ. παρ., ὑποσ. 11: «118. правило Карфагенского собора...»), ἐνῶ πρόκειται γιά τόν 105ο κανόνα αὐτῆς τῆς Συνόδου.

16. Στό κείμενο, ὑποσ. 6: «что в любом случае подразумевает также и Рим».

17. Ρ. Π., Γ΄, 238, 239-240.

18. PL 3, 1085C; 1053-1054A. Βλ. Ἐπιστολή 73 Ἁγ. Κυπριανοῦ, III, 2 (Saint Cyprien, Correspondance, 262, Paris 1925, Ed. Le Chanoine Bayard): «Qua in re nec nos uim cuiquam facimus aut legem damus, quando habeat in ecclesiae administratione uoluntatis suae arbitrium liberum unusquisque praepositus, rationem actus sui Domino redditurus».

ή Πενθέκτη επικύρωσε τή ρύθμιση αυτή; Εάν ό κάθε επίσκοπος δέν μπορούσε νά κρίνεται γιά τίς πράξεις του παρά μόνο από τό Θεό, τότε δέ θά έπρεπε νά είχε διαμορφωθεί ούτε τό Μητροπολιτικό ούτε τό Πατριαρχικό σύστημα στή διοίκηση τής Έκκλησίας από τούς ιερείς κανόνες. **Σήμερα στό Πατριαρχείο Μόσχας οι επίσκοποι και οι Μητροπολίτες είναι «άνεξέ-λεγκτοι» και θά αποδώσουν λόγο γιά τίς πράξεις τους μόνο στό Θεό;** Η απάντηση είναι προφανώς άρνητική.

Είναι γνωστό ότι ή διένεξη μεταξύ Ρώμης και Καρθαγένης αναφέρεται στή μεταξύ Κυπριανού Καρθαγένης και Στεφάνου Ρώμης (254-257 μ.Χ.) διαφωνία γιά τόν αναβαπτισμό ή μή τών επιστρεφόντων στήν Έκκλησία αίρετικών. Είναι δέ γνωστό ότι ή πολλαπλώς έκφρασθείσα γνώμη του Αγ. Κυπριανού Καρθαγένης γιά τό θέμα αυτό και κατά τήν άνοιξη του 255 μ.Χ. σέ Σύνοδο και σέ άλλη Σύνοδο τήν άνοιξη του 256 μ.Χ., αλλά και στή Σύνοδο του Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους δέν έτυχαν ευρύτερης αποδοχής από τήν καθόλου Έκκλησία, δεδομένων τών διακρίσεων στίς όποιες προβαίνου μεταγενέστεροι κανόνες¹⁹ που προβαίνουν σέ διακρίσεις τών αίρετικών. **Κάποιοι όφείλουν νά αναβαπτίζονται, κάποιοι γίνονται δεκτοί διά χρίσεως διά του Αγ. Μύρου και κάποιοι γίνονται δεκτοί και διά λι-βέλλου.** Εκτός όλων αυτών, ή άπολυτοποίηση μιås προσωπικής γνώμης είναι άδόκιμη, γιατί ή γνώμη αυτή, όπως δέν ίσχυσε και δέν ίσχύει σέ έπαρχιακό επίπεδο, αφού κανείς επίσκοπος δέν είναι «άνεξέλεκτος» αποδίδοντας μόνο λόγο στό Θεό, κατά τόν ίδιο τρόπο δέν έχει ισχύ και σέ παγκόσμιο επίπεδο γιά τόν ίδιο λόγο. **Κάτι τέτοιο θά καταργούσε τή με-ταξύ τών όρθοδόξων Έκκλησιών κοινωνία διά τών Προκαθημένων τους, όπως κατοτέρω θά καταδειχθεί.**

Είναι ποτέ δυνατόν νά αποτελέσει σήμερα έπιχείρημα ή γνώμη ενός επισκόπου που έζησε στά μέσα του γ' αιώνα, δηλ. πριν από τή σύγκληση τών Οικουμενικών Συνόδων που θέσπισαν τούς ιερούς κανόνες, πριν ακόμα και από τή διαμόρφωση του Μητροπολιτικού συστήματος που εισήχθη στή διοίκηση τής Έκκλησίας από τήν Α' Οικουμενική Σύνοδο²⁰;

Έξ άλλου ή προσφυγή στίς πηγές του Αγ. Κυπριανού Καρθαγένης, ακόμα και εάν λανθανόντως στοχεύουμε στήν κατ' ουσίαν άπόρριψη του Πρωτείου τιμής του θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως, αναμφίβολα δημι-ουργεί έπιπρόσθετες δυσκολίες στό διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς, αφού ό Αγ. Κυπριανός άποκαλεί τή ρωμαϊκή Έκκλησία «ecclesia principa-lis», από όπου

---

19. Καν. Η' Α' Οικ. (Ρ. Π. Β', 133), Καν. Ζ' Β' Οικ. (Ρ. Π. Β', 187-188), Καν. ΝΖ' Καρθαγένης (Ρ. Π., Γ', 458-459), Καν. 4Ε' Πενθέκτης (Ρ. Π. Β', 529-530). Ο Β' Κανόνας τής Πενθέκτης (Ρ.-Π., Β' 309) έπισημαίνει ότι ό Κανόνας του Αγίου Κυπριανού είχε περιορι-σμένη χρονική και τοπική ισχύ: «επι μήν και τόν υπό Κυπριανού, του γενομένου αρχιεπι-σκόπου τής Άφρων χώρας και μάρτυρος, και τής κατ' αυτόν συνόδου έκτεθέντα κανόνα, ως εν τοις τών προειρημένων προέδρων τόποις, και μόνον, κατά τό παραδοθέν αυτοις έθος, εκράτησε».

20. Καν. ΣΤ' Α' Οικ. (Ρ.Π. Β', 128).

ἀπορρέει («exorta est») ή ἐπισκοπική ἐνότητα²¹, τή δέ Ρώμη ὡς «**locus Petri**»²². Εἶναι προφανές ὅτι ή ὀρθόδοξη πλευρά θά κληθεῖ νά ἀξιολογήσει τίς θέσεις αὐτές καί τί αὐτές σημαίνουν, ἐάν σημαίνουν, γιά τό Πρω-τεῖο τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης.

Εἶναι δυνατόν νά υἰοθετηθεῖ ή θεωρία τοῦ «ἀνεξέλεγκτου» ἐπισκόπου ἀπό τόν Ἄγ. Κυπριανό, ὅταν ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει καί τονίζει στίς ἐπιστολές του ὅτι κατέστη ἐπίσκοπος Καρθαγένης «post divinum iudicium, post ro-puli suffragium, post coepiscoporom consensum»²³; Πῶς συμβιβάζεται ή θεω-ρία τοῦ «ἀνεξέλεγκτου» ἐπισκόπου μέ τό γεγονός ὅτι ὁ Ἄγ. Κυπριανός ἐπιζη-τούσε πρὶν πράξει τό ὀτιδήποτε νά ἔχει καί τή συναίνεση τῶν πρεσβυτέρων καί τοῦ λαοῦ;

Εἶναι προφανές ὅτι ή ἐκφρασθεῖσα γνώμη πού ἐπικαλεῖται τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν εἶναι μόνο προσωπική, ἀλλά καί περιστα-σιακή, χωρίς κανένα εὐρύτερο ἐνδιαφέρον καί κῦρος.

Στή δευτέρα περίπτωση ή ἐπιστολή τῶν ἐπισκόπων τῆς Συνόδου στήν Ἀφρική (424 μ.Χ.) πρὸς τόν πάπα Κελεστῖνο²⁴, ἀρνεῖται τό δικαίωμα τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης νά δέχεται προσφυγές κατὰ ἀποφάσεων ληφθέντων σέ Σύνοδο ἐπισκόπων τῆς Ἀφρικῆς. Τό πρόβλημα δημιουργήθηκε, ὅταν κά-ποιοι πρεσβύτεροι ὀνόματι Ἀπιάριος πού καθαιρέθηκε στήν Ἀφρική προσέ-φυγε στόν ἐπίσκοπο Ρώμης, ὁ ὀποῖος τόν ἔκανε δεκτό σέ κοινωνία καί σύμ-φωνα μέ τόν κανόνα σ' τῆς Σαρδικῆς ἀπέστειλε στήν Ἀφρική τόν ἐπίσκοπο Φαυστῖνο, γιά νά ἐπανεξετασθοῦν οἱ ἐναντίον του κατηγορίες. Οἱ ἐπίσκο-ποι τῆς Συνόδου τῆς Ἀφρικῆς, ὅταν διαπίστωσαν (424 μ.Χ.) ὅτι ή συμπεριφο-ρά τοῦ πάπα Ρώμης δέν μπορεῖ νά ἔχει ἔρεισμα στούς κανόνες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τούς ὀποῖους ἐζήτησαν καί ἔλαβαν ἀπό τόν Ἄγ. Κύ-ριλλο Ἀλεξανδρείας καί τόν Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικό, ὀρθῶς ἀπέρ-ριψαν τήν ἀξίωση τοῦ Ρώμης νά ἀναμειχθεῖ στά ἐσωτερικά τῆς Ἀφρικῆς, δεδομένου ὅτι ή Σύνοδος τῆς Σαρδικῆς ἦταν μιά τοπική Σύνοδος πού εἶχε συγκληθεῖ μερικές δεκαετίες πρὶν καί οἱ κανόνες της δέν μπορούσαν τή συγκεκριμένη χρονική στιγμή (424 μ.Χ.) νά ἔχουν οἰκουμενική ἰσχύ.

Μπορεῖ ὀμως ή ἐπίκληση αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος νά σημαίνει κάτι καί γιά τό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἰδιαίτερα, ὅταν σ' αὐτόν μέ τούς κανόνες θ' καί ιζ' τῆς Συνόδου στή Χαλκηδόνα²⁵ τοῦ δόθηκε τό πρόνομο νά δέχεται προσφυγές κατὰ Μητροπολίτου μιάς ἐπαρχίας ἀπό ἐπισκόπους ἢ κληρικούς

---

21. Ἐπιστ. 59, Correspondance, 183: «...ad Petri cathedram adque ad ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est...».

22. Ἐπιστ. 55, Correspondance, 136: «Factus est autem Cornelius episcopus de Dei et Christi eius iudicio...cum Fabiani locus id est cum locus Petri et gradus cathedrae sacerdotalis uacaret».

23. Ἐπιστ. 50, Correspondance, 173.

24. Ρ. Π. Γ', 618-621.

25. Ρ. Π. Β', 237 καί 280-281.

της ἐπαρχίας ἢ ἀπὸ ὁποιοδήποτε πιστό, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ὅτι εἶχε ἀδικηθεῖ ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη του; **Γιατί τὸ κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δὲν κάνει λόγο γιὰ τὴν ὑπερόρια αὐτὴ ἀρμοδιότητα καὶ δικαιο-δοσία τοῦ θρόνου τῆς Κων/λεως;** Ὁ Βαλσαμών²⁶, σχολιάζοντας τὸ 12ο αἰώνα, τὸν εἶ κανόνα τῆς Σαρδικῆς ὀρίζει «μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ πάπα ὀρι-σθέντα ἰδικά τούτου **προνόμια**, ὥστε ἔχειν ἐξ ἀνάγκης πάντα ἐπίσκοπον καταδικαζόμενον τῷ θρόνῳ τῆς Ρώμης προσέρχεσθαι, ἀλλ' ἐξακούεσθαι καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως...». **Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τόσο ὁ θρόνος τῆς Ρώμης, ὅσο καὶ ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχαν τὸ προνομιακὸ δικαίωμα νὰ δέχωνται προσφυγές.** Τὸ ἀπὸ ποιούς μποροῦσαν νὰ δέχωνται προσφυγές θὰ τὸ ξεκαθαρίσει ἢ ἐπὶ ἱ. Φωτίου συγκλη-θεῖσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐτῶν 879-880.

Ὁ πρῶτος κανόνας²⁷ τῆς ἐπὶ ἱ. Φωτίου συγκληθείσης συνόδου (879-880) ἐπιβάλλει τὴν ἀμοιβαία ἀναγνώριση ἀποφάσεων ἀφορισμοῦ ἢ καθαιρέσεως ἢ ἀφορισμοῦ κληρικῶν ἢ λαϊκῶν μεταξύ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται **στὰ ἄλλα πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς.** Γιατί συνέβη αὐτό; Ἡ ἀπάντηση δίδεται στὴ Σύνοδο ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Μαρτυ-ρουπόλεως καὶ τοποτηρητὴ τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας²⁸, σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν παράθεση τοῦ ἀνωτέρου κανόνος: «Οἱ τῶν καθ' ἡμᾶς θρόνων μέγιστοι ἀρχιερεῖς, ἐπὶ πλεῖον **ἀδιάσπαστον** τὴν πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Φώτιον **γνώμην** ἔχοντες... ἐπὶ τούτῳ καὶ ἡμᾶς ἀπέστειλαν, δόντες ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν Φωτίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ... ὡς οὖν καὶ **τὴν τῶν ἀνατολικῶν θρόνων ἐξουσίαν** εἰληφώς καὶ **τῆς τῶν Ρωμαίων αὐθεντίας τὸ κῦρος προσλαβόμενος**, καθὼς ἀρτίως ἠκούσαμεν, μᾶλλον δὲ **προέχων ἐκ Θεοῦ ἀρχιερεὺς μέγιστος**, οὓς ἂν δῆση τῷ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀλήτῳ δεσμῷ, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς δεδεμένους καὶ οὓς ἂν λύση ἔχομεν καὶ ἡμεῖς λελυμένους». Εἶναι δυνατόν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ «**τὴν τῶν ἀνατολικῶν θρόνων ἐξουσίαν εἰληφώς**» καὶ «**ὁ τῆς τῶν Ρωμαίων αὐθεντίας τὸ κῦρος προσλαβόμενος**», ὁ «**προέχων ἐκ Θεοῦ μέγιστος ἀρχιερεὺς**» νὰ ἀπολαύει ἴσων Πρεσβείων τιμῆς καὶ ἴσως προνομίων μέ τοὺς ὑπολοίπους Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, τὸν Ἀλεξαν-δρείας, τὸν Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων; Ἀβίαστα ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ἀρνητικὴ ἢ ἀπάντησις.

Στὴν τρίτη περίπτωσι, ὁ ρε' κανόνας τῆς Συνόδου στὴν Καρθαγένη²⁹ ἀπαγορεύει τὴν προσφυγὴν σὲ ὑπερπόντιες χῶρες, **πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ὑπο-νοεῖ ἐπίσης καὶ τὴ Ρώμη**³⁰, ὅπως ἐπισημαίνει τὸ κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας,

---

26. Ρ. Π. Γ', 242.

27. Mansi 17A, 497.

28. Mansi 17A, 499.

29. Ρ. Π. Γ', 354. Στόν Καν. κη' τῆς Καρθαγένης (Ρ. Π. Γ', 377) ἡ ἔκφρασις «εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια», ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸ Βαλσαμών (Ρ. Π. Γ', 378): «... πειραματικά πάντως δικαστήρια κληθήσονται **τὰ τῆς Ρώμης**...». Ὁ Ἀριστηνός στὴν ἐρμηνεία του στόν ἴδιο κανόνα (Ρ. Π. Γ', 379) παρατηρεῖ: «μὴ πέραν θαλάσσης, **πρὸς τὸν Ρώμης**, τυχόν ἐπίσκοπον, ἢ τοὺς λοιποὺς ἐκκαλεῖσθαι».

30. Βλ. ὑποσημ. 14.

ἀφήνοντας νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἴσχυε καί γιά τήν Κωνσταντινούπολη. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Βαλσαμῶνος στόν κανόνα³¹ διασαφίζει ὅτι μέ τήν ἔκφραση «εἰς τά πειραματικά» ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης: «Τούς ἀποστάντας ἀπό τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν λάθρα καί εἰς τάς πειραματικές ἐκκλησίας, ἤγουν ἐν τῇ Ρώμῃ ἱερουργοῦντας, καθαιρεῖ-σθαι ὁ κανὼν φησίν». Σχετικός εἶναι καί ὁ κανόνας ρκε' τῆς Συνόδου στήν Καρθαγένη, ὁ ὁποῖος γιά πρεσβυτέρους, διακόνους καί λοιπούς κατωτέρους κληρικούς ὀρίζει ὅτι «Πρός τά πέραν τῆς θαλάσσης... ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖ-σθαι, ἀπό μηδενός ἐν Ἀφρικῇ δεχθεῖ εἰς κοινωνίαν». Ὡς ἡ «πέραν τῆς θαλάσσης» χώρα νοεῖται, τόσο κατά τήν ἐρμηνεία τοῦ Ζωναρά, ὅσο καί κατά τήν ἐρμηνεία τοῦ Βαλσαμῶνος καί τοῦ Ἀριστηνοῦ **ἡ Ἰταλία καί ἡ Ρώμη**³². Πῶς, λοιπόν, μπορεῖ ἐκτός ἀπό Ρώμη νά ὑπονοεῖται καί κάτι ἄλλο, δηλ. ἡ Κωνσταντινούπολη;

Συνοψίζοντας, γιά τίς τρεῖς περιπτώσεις πού προσάγονται, ὀφείλει νά παρατηρηθεῖ τό ἐξῆς:

α. Δέν ἀφοροῦν προφανῶς τήν Κωνσταντινούπολη καί τήν ἀρμοδιό-τητα πού τῆς ἀπέδωσαν οἱ θ' καί ιζ' κανόνες τῆς Συνόδου στή Χαλκηδόνα.

β. Κατά τήν περίοδο σύγκλησης τῆς Συνόδου στήν Καρθαγένη ἡ Σύνοδος τῆς Σαρδικῆς δέν εἶχε οἰκουμενικό κύρος καί ἰσχύ.

γ. Ἡ ἀπαγόρευση τῶν κανόνων τῆς Καρθαγένης γιά τήν ὑποβολή ἐκκλητοῦ ἀφορᾷ **ἀποκλειστικά τή Ρώμη**, ὅπως ἐρμηνεύουν τούς σχετικούς κανόνες οἱ Βυζαντινοί κανονολόγοι-ἐρμηνευτές Ζωναράς, Βαλσαμῶν καί Ἀριστηνός, οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις, στό χρόνο πού γράφουν καί ἐρμηνεύουν τούς ἱ. Κανόνες, **ἀποδέχονται τή δυνατότητα προσφυγῆς τόσο πρός τή Ρώμη, ὅσο καί πρός τήν Κωνσταντινούπολη.** Αὐτή ἡ ἐπισήμανση δέ θά πρέπει νά μᾶς προβληματίζει, γιά τό τί ἀκριβῶς σημαίνει; Μποροῦμε νά ἀρνούμαστε τήν ἱστορική πραγματικότητα ἐξάγοντας κατά τό δοκοῦν συμπεράσματα;

δ. Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἀφρικῆς ἀνήκουσες σύμφωνα μέ τόν στ' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξαν-δρείας, δέν μποροῦν νά χαρακτηρίζονται ὡς Δύση, ὅπως χαρακτηρίζονται ἀπό τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας³³. Ἐξ ἄλλου ὁ **ἐπίσκοπος Ρώμης** θεωρούμενος ἀργότερα ἀπό τήν Ἀνατολή ὡς **Πατριάρχης τῆς Δύσεως**³⁴ δέ συμπεριελάμβανε στή δικαιοδοσία του τίς Ἐκκλησίες τῆς Ἀφρικῆς.

---

31. Ρ. Π. Γ', 354.

32. Ρ. Π. Γ', 588-590.

33. Στό κείμενο, ὄπ.παρ., ὑποσ. 11.

34. Ὁ Adr. Garuti, *Il Papa Patriarca d' Occidente?* Studio storico dottrinale, Bologna 1990, ἐπισημαίνει γιά τήν ἀπόδοση αὐτοῦ τοῦ τίτλου: «Il titolo appare già, per la prima volta, nel 450 in due lettere dell' imperatore Teodosio, e diventa sempre, più frequente con Giustiniano...» (σελ. 27). «Nel 642 per la prima volta...un papa, Teodoro I, si qualifica come "Romae Patriarcha"» (σελ. 34).

II. Ἡ κανονική πράξη

Τό γεγονός ὅτι τά Πρεσβεῖα τιμῆς πού ἐδόθησαν ἀπό τοὺς Ἱ. Κανόνες στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἴσα μέ αὐτά πού ἐδόθησαν στόν ἐπίσκοπο Ρώμης, δέν ἦσαν κενά περιεχομένου καί ἦσαν ἀνώτερα τῶν ἄλλων τριῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, δηλ. τῆς Ἀλεξαν-δρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, καταδεικνύεται ἀπό πλῆθος πηγῶν πού ἀνάγονται τόσο στήν πρό, ὅσο καί στή μετά, τό μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως σχίσμα περίοδο. **Τήν ὑπερέχουσα αὐτή θέση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔναντι τῶν ἄλλων πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς ἐνίσχυσαν ἀσφαλῶς καί οἱ μνημονευθέντες κανόνες θ' καί ιζ' τῆς Δ' Οἰ-κουμενικῆς συνόδου στή Χαλκηδὸνα, ἂν καί ἡ προσεκτική μελέτη τῶν ἱστο-ρικοκανονικῶν πηγῶν καταδεικνύει κατά τό μᾶλλον ἢ ἦπτον ὅτι οἱ κανόνες αὐτοί ἐπικύρωσαν κανονικό ἔθνος καί κανονική πράξη παρά ὅτι εἰσήγαγαν νέα ρύθμιση.** Κατωτέρω θά καταγραφοῦν ἐνδεικτικά παραδείγματα, διὰ τῶν ὁποίων μέ σαφήνεια ἐμφαίνεται ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπό-λεως **ἔχων τή μέριμνα καί τή φροντίδα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς** ἀσχολεῖται καί ἐπιλύει θέματα πού δέν ἀφοροῦσαν τήν ἄμεση δικαιοδοσία του. Θά καταδειχθεῖ, ἰδιαίτερα, ὅτι τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνα-τολῆς δέν ἀποτελοῦσαν ἐντελῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους διοικητικές ἐνότητες, ἀλλά, ἀντιθέτως, ἀνεγνώριζαν στήν πράξη **τήν προνομιακή θέση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως**, ὁ ὁποῖος καί ἐπέλυε σοβαρά ἐσωτερικά τους θέματα. Γιά εὐνόητους λόγους θά παρασχεθοῦν παρα-δείγματα, τόσο ἀπό τήν πρό τοῦ σχίσματος περίοδο, ὅσο καί ἄλλα πού ἀνά-γονται στή δεύτερη χιλιετία καί εἰδικότερα στόν κ' αἰῶνα. Ἐκ τῶν πο-λυαρίθμων παραδειγμάτων πού προσφέρουν οἱ πηγές **ἐπιλέγονται ἐνδει-κτικά** ἀπό κάθε περίοδο μόνο κάποια ἐξ αὐτῶν. Τά παραδείγματα αὐτά καταδεικνύουν **τήν αὐθεντία καί τόν ὑπερέχοντα ρόλο τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό πλαίσιο τῶν σχέσεων του μέ τά ἄλλα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς**³⁵.

---

35. Βλ. σχετικά, Ἀρχιμ. Κάλλιστος, Ὁ Πατριαρχικός Οἰκουμενικός Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως καί τά δίκαια καί προνόμια αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων ἐν ἀνατολῇ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Ἐκκλησιαστικός Φάρος 20 (1921) 5-39. Α. Kartaschoff, Τό τῆς ἐκκλή-του δικαίωμα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ πράξει, Ὁρθοδοξία 22 (1947) 279-298. Ε.Φ. (Καθηγητής), Ἐξ ἀφορμῆς ἐνός ἄρθρου, Ὁρθοδοξία 22 (1947) 210-240. J. Mayendorf, Κωνσταντινούπολις καί Μόσχα, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καί Κανονικοῦ Δικαίου 4 (1949) 38-43. Γεννάδιος Ἡλιουπόλεως, Ἡ ὀριστική διαμόρφωσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενική Σύνοδος, Ὁρθοδοξία 26 (1951) 403-450. Ἄλ. Σμέμαν, Περί «Νεοπαπισμοῦ», Ὁρθοδοξία 20 (1954) 67-77. Β. Σταυρίδης, Τά Πρεσβεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν σχέσει πρὸς τά ἄλλα ἀνατολικά Πατριαρχεῖα, Θεολογία 42 (1971) 314-327. Μητρ. Σάρδεων Μάξιμος, Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1972.

1. Ἡ πρό τοῦ σχίσματος περίοδος

• Ὀλίγα ἔτη μετά τή λήξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία διά τῶν κανόνων αὐτῆς β΄ καί στ΄ εἶχε καθιερώσει τό ἐξαρχικό σύστημα στή διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας μέ βάση τή διαίρεση τῆς αὐτοκρατορίας σέ διοικήσεις, στίς 29 Σεπτεμβρίου 394, ὑπό τήν προεδρία τοῦ **Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου** καί συμμετοχή τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας καί Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, παρόντων τριάντα ἑπτά συνολικά ἐπισκόπων, Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη, ἐξετάζει τήν καθαίρεση τοῦ ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου, ὑπαγομένου στή δικαιοδοσία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιο-χείας ἀντικατασταθέντος ὑπό τοῦ νέου ἐπισκόπου Ἀγαπίου³⁶. Ἐπειδή ὁ συνήγορος τοῦ Βαγαδίου στή Σύνοδο Ἀραβιανός ὑπεστήριξε ὅτι ἡ καταδίκη του ἐγένετο μόνο ὑπό δύο ἐπισκόπων, τοῦ Παλλάδιου καί τοῦ Κυρίλλου, ἡ Σύνοδος ἀπεφάσισε τήν ἐπανάληψη τῆς διαδικασίας ὑπό μείζονος Συνόδου. Ἡ Σύνοδος δέν κατεδίκασε τοὺς ἐν τῷ μεταξύ ἀποθανόντας Παλλάδιο καί Κύριλλο. Ὄφειλε νά σημειωθεῖ ὅτι κατά τήν περίοδο ἐκείνη καί μέχρι τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο ὁ **Κωνσταντινουπόλεως δέν εἶχε ὑπό τήν ἄμεση δικαιοδοσία του κάποια ἄλλη περιοχή πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.**

• Ποικίλες πράξεις τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου³⁷

α. Μάϊος–Ἰούνιος 400 μ.Χ. Ὁ ἐπίσκοπος Βαλεντινουπόλεως Εὐσέβιος κατηγορεῖ ἐνώπιον τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τόν Ἐφέσου Ἀντωνίνο. Ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολή τριῶν ἐπισκόπων γιά τήν περαιτέρω ἐξέταση τῆς ὑποθέσεως.

β. (398)-400. Ἐπιδεικνύεται ἰδιαίτερος ἱεραποστολικός ζήλος γιά τοὺς νομάδες Σκύθες καί ἀποστολή τοῦ Οἰνίλα ὡς ἐπισκόπου στή Γοθθία.

γ. (401). Καθαίρεση ἕξι ἐπισκόπων στήν Ἐφεσο πού εἶχαν χειροτονηθεῖ σιμωνιακά ἀπό τόν Ἀντωνίνο.

δ. (401). Καθαίρεση Γερωντίου ἐπισκόπου Νικομηδείας.

ε. (401). Καθαίρεση ἐπισκόπων σέ Λυκία, Φρυγία καί ὅλη τήν Ἀσία.

στ. Συνοδική πράξη καθιερώσασα **τήν ἑορτή τῶν Χριστουγέννων** στίς 25 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους καί **ἐπιστολές** πρὸς τό Θεόφιλο Ἀλεξαν-δρείας, Ἰωάννη Ἱεροσολύμων, Φλαβιανό Ἀντιοχείας καί Ἰσαάκ Ἀρμενίας **γιά τή γενίκευση τοῦ ἑορτασμοῦ.**

• Ὁ Κωνσταντινουπόλεως **Ἄττικός**³⁸ (406-425):

---

36. V. Grumel, Les Regestes des Actes du Patriarchat de Constantinople, Vol. I, Fasc. I, Paris 1972, N. 10.

37. V. Grumel, Les Regestes..., N. 16, 17a, 20, 22, 23, 33.

38. V. Grumel, Les Regestes..., N. 45, 40a.

α. Στήν ἔριδα μεταξύ τοῦ πρώην Μακεδονιανοῦ Ἀγαπίου καί τοῦ ἐπισκόπου Θεοδοσίου γιά τήν ἐπισκοπή Συνάδων λαμβάνει τό μέρος τοῦ πρώτου.

β. Χειροτονεῖ τόν Σιλβανό γιά τήν ἐπισκοπή Φιλιππουπόλεως καί κατόπιν τόν μεταθέτει γιά λόγους ὑγείας στήν Τριάδα.

• Σέ Σύνοδο στή Κωνσταντινούπολη ὑπό τόν Κωνσταντινουπόλεως **Σισίνιο** (426-427), παρουσία τοῦ Ἀντιοχείας Θεοδότου, καταδικάζονται οἱ Μασσαλιανοί. Συντάσσεται ἐπιστολή πού ἀπευθύνεται στούς ἐπισκόπους Ἀμφιλόχιο καί Βερινιανό καί ὄλους τούς ἐπισκόπους τῆς Παμφιλίας. Ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς διασώζεται στή Βιβλιοθήκη τοῦ Ἱ. Φωτίου³⁹.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Σισίνιος (426-427) χειροτονεῖ τόν Πρόκλο ὡς ἐπίσκοπο Κυζίκου, συναντᾷ ὅμως τήν ἀντίσταση τῶν πιστῶν τῆς πόλεως αὐτῆς πού ἐξέλεξε τόν δικό της ἐπίσκοπο κατά παράβαση διατάξεως **νά μή γίνεται χειροτονία χωρίς τή γνώμη τοῦ Κωνσταντινουπόλεως**⁴⁰.

• Ὁ **Πρόκλος**⁴¹ Κωνσταντινουπόλεως (434-446) ὀλίγα ἔτη πρὶν ἀπό τή σύγκληση τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ὁποίας ὁ 28ος κανὼν ἀπένειμε στό θρόνο τῆς Κων/λεως δικαιοδοσία στίς διοικήσεις Πόντου, Θράκης καί Ἀσίας, χειροτονεῖ τό Θαλάσσιο ὡς ἐπίσκοπο Καισαρείας, κρίνει μέ ἐπιστολή του στό Δόμνο Ἀντιοχείας κανονική τήν ἐκλογή τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς ἐπισκόπου Ἀνταράδου, ὁ ὁποῖος **προσήγαγε τήν ὑπόθεσή του πρὸς ἐξέταση στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως**. Ἐπιδοκιμάζει τήν ἐκλογή τοῦ Εἰρηναίου ὡς ἐπισκόπου Τύρου, στηρίζει τήν κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτη Ἐφέσου Βασσιανοῦ καί ἀνακοινώνει στόν Εὐσέβιο Ἀγκύρας τή χειροτονία τοῦ Καλλινίκου ὡς ἐπισκόπου Γάγγρας.

• Ὁ διάδοχος τοῦ **Πρόκλου Φλαβιανός**⁴² (446-449) καθαιρεῖ (Μάρτιος ἢ Ἀπρίλιος 448) τόν Ἐφέσου Βασσιανό. Μέ ἐπιστολή του ζητᾷ τήν προστασία τῆς Ρώμης ἀπέναντι στό Διόσκορο Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος τόν καθήρεσε, τήν καταδίκη του δέ εἶχαν ἐγκρίνει ὁ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων, ὁ Θαλάσσιος Καισαρείας καί ὁ Εὐθύμιος Ἐφέσου⁴³.

• Ὁ διάδοχος τοῦ Φλαβιανοῦ **Ἀνατόλιος**⁴⁴ (449-458) γνωστοποιεῖ τήν **ἄνοδό του στό θρόνο** τῆς Κωνσταντινουπόλεως στόν πάπα Λέοντα (Νοέμ-βριος–Δεκέμβριος 449), διαμελίζει τή Μητρόπολη Τύρου πρὸς ὄφελος τῆς Βηρυτοῦ

---

39. V. Grumel, Les Regestes..., N. 49.

40. V. Grumel, Les Regestes..., N. 49a.

41. V. Grumel, Les Regestes..., N. 86b, 88, 90.

42. V. Grumel, Les Regestes..., N. 95.

43. V. Grumel, Les Regestes..., N. 110 (=Libellus Ctitre), referre, appellatio (document). Appel au siège de Rome contre son injuste déposition).

44. V. Grumel, Les Regestes..., N. 111, 113, 114.

καί θέτει σέ ἀκοινωνησία τόν ἐπίσκοπο Τύρου Φώτιο, γιατί δέν ἀκολούθησε τό διακανονισμό τοῦ ἀνωτέρου διαμελισμοῦ χειροτονώντας ἀντικανονικά ἐπίσκοπο. Συγκατατίθεται καί ὑπογράφει τήν καθαίρεση τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἀνατόλιος βεβαιώνει τήν ἐθιμική λειτουργία στή Κωνσταντινούπολη, ἥδη πρό τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451), ἐνδη-μούσης Συνόδου, στήν ὁποία συμμετέσχον ἐπίσκοποι ἀνεξαρτήτως προε-λεύσεως, «ὥστε ἡνίκα καιρός καλέση περί ἀναπιπτόντων τινῶν ἐκκλη-σιαστικῶν πραγμάτων συνεῖναι καί διαπιστοῦν ἕκαστα καί ἀποκρίσεις ἀξιοῦν τοὺς δεομένους»⁴⁵.

• Ἀναγνωρίζοντας τήν ἐθιμικῶς κρατήσασα ὑπερόρια δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος ὁ Μικρός ὄρισε ὅτι ὅλα τά κανονικά προβλήματα μεταξύ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ «οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρά γνώμην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινου-πόλεως καί τῆς αὐτοῦ Συνόδου, ἥτις ἔχει τά προνόμια τῆς ἀρχαίας Ρώμης»⁴⁶, ὅπως ἐπίσης, νά μή χειροτονεῖται ἐπίσκοπος σέ Ἀσία καί Θράκη χωρίς τή συγκατάθεση τοῦ Κωνσταντινουπόλεως⁴⁷.

• Ὁ Ἐπιφάνιος Κωνσταντινουπόλεως⁴⁸ ἀναγγέλλει τήν ἐκλογή του στόν πάπα Ρώμης Ὁρμίσδα (520), χειροτονεῖ τόν Ἀντιοχείας Παῦλο, ὁ ὁποῖος ἀναγκάστηκε στή συνέχεια νά ἐγκαταλείψει τήν ἔδρα του καί μέ ἀπόφαση τῆς ἐνδημούσης συνόδου καταδικάζει τό Σευῆρο Ἀντιοχείας καί τόν Πέτρο Ἀπαμείας.

• Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Γ΄ ὁ Σχολαστικός (565-577) μέ ἐπιστολή του στόν Ἀναστάσιο Ἀντιοχείας τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι ἐχειροτό-νησε (569-570) τόν Ἰωάννη Δ΄ ὡς Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, διαδεχθέντα τόν ἀποθανόντα Ἀπολλινάριο⁴⁹.

• Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτής (582-595) κρίνει συνοδικά τίς ἀποδιδόμενες στόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Γρηγόριο κατη-γορίες καί τόν ἀθώνει (587). Ὑπογράφει δέ τά πρακτικά τῆς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικός Πατριάρχης⁵⁰.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος (806-815) ἐκθρονί-σθεις ὑπό τῶν εἰκονομάχων, ἀμφισβητῶν τήν κατανονικότητα τῆς ἐκθρονί-σεώς του, ἐπισημαίνει ὅτι αὐτή θά ἔπρεπε νά ἔχει ἀπαραιτήτως τή συναίνεση τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν: «εἰ ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης πηδαλιουχῶν ὀσίως τοὺς οἶακας

---

45. Mansi 7, 92.

46. Ρ. Π. Α΄, 164. (Φωτίου, Νομοκάνων, Τίτλος Θ΄, Κεφ. Α΄)

47. SC 506, 106.

48. V. Grumel, N. 217, 219, 227.

49. V. Grumel, N. 252.

50. V. Grumel, N. 264.

ἐπικαλεῖ παρέσομαι, εἰ ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ἱεροκῆρυξ ἀπαιτιᾶται, οὐκ ἀπειθήσας, ἐφέψομαι. εἰ ὁ Ἀντιόχου ἱεροποιίμην, ἔλκειν πρὸς κρίσιν, οὐκ ἀπολειφθήσομαι. εἰ ὁ τὰ Ἱεροσόλυμα διέπων εἰς εὐθύνην ἡμᾶς καταστήναι προσκέκληται, οὐκ ἀπολείψομαι»⁵¹.

• Ὁ Θεόδωρος Στουδίτης⁵² ἀναφερόμενος στὴν **Πενταρχία** ὡς τὸ ὕψιστον κριτήριον τῆς Ἐκκλησίας ἐπισημαίνει: «...ἀλλὰ περὶ θείων καὶ οὐρα-νίων δογμάτων, ὃ ἄλλοις οὐκ ἐπιτέτραπται, ἢ ἐκείνοις, οἷς φησιν αὐτός ὁ Θεὸς Λόγος· Ὅσα ἂν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς...Τίνες δὲ οὗτοι οἱ ἐντεταλμένοι; Ἀπόστολοι καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. Τίνες δ' οὖν οἱ διάδοχοι; Ὁ τῆς Ρωμαίων νυνὶ πρωτόθρονος, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δευτερεύων, Ἀλεξανδρείας τε καὶ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. **Τοῦτο τὸ πεντακόρυφον κράτος τῆς Ἐκκλησίας. Παρὰ τούτοις τὸ τῶν θείων δογμάτων κριτήριον**».

Ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης⁵³ σχολιάζοντας τὴν ἀντικανονικότητα τῆς ἐκθρόνισως τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου (815) ἐπισημαίνει: «Εἰ δέ... παρετράπη σὺν ἡμῖν τῆς ἀληθείας Νικηφόρος ὁ Πρόεδρος, ἐξ ἐκατέρου μέρους ἀποσταλτέον πρὸς τὸν Ρώμης. Κακεῖθεν δεχέσθω τὸ ἀσφαλές τῆς πίστεως. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· εἰ **παρατραπῆ εἷς ἐκ τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τῶν ὁμοταγῶν**, καθά φησιν ὁ θεῖος Διονύσιος, **τὴν ἐπανόρθωσιν λήψεσθαι**, οὐχ ὑπὸ βασιλέων κρίνεσθαι». Εἶναι προφανές ὅτι κατὰ τὸ Θεόδωρο Στουδίτη, ἐνῶ ἡ **Ρώμη**, ἢ «**κορυφαιοτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ**»,⁵⁴ ἐξακο-λουθεῖ νὰ θεωρεῖται **θεματοφύλακας τῆς παρακαταθήκης τῆς πίστεως**, ἢ ἐκθρόνιση ἐνός Πατριάρχου ὀφείλει νὰ ἔχει τὴ **συναίνεση ὅλων τῶν ὑπολοίπων «ὁμοταγῶν**».

• Ὁ **Πατριάρχης Φώτιος**⁵⁵ ἀναγγέλει στὸν Πάπα Νικόλαο τὸν Α' τὴν ἄνοδὸν τοῦ στὸν πατριαρχικὸ θρόνον (860). Τὸ ἴδιο πράττει καὶ πρὸς τὰ ὑπό-λοιπα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Παρουσία ἐκπροσώπων τῆς Ρώμης καθαιρεῖται ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος (861), συγκαλεῖται ἡ Πρωτοδευτέρα Σύνοδος (861) καὶ καταδικάζεται ἡ εἰκονομαχία. **Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 861-866 ἀπο-στέλλει ἐπιστολὴν στὸν Τύρου Θωμᾶ μὲ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὁ θρόνος τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν ἀναγνωρίζει ὡς Πατριάρχη**. Τὸ ἔτος 867 ἀποστέλλει τὴν Ἐγκύκλιο Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ 867 μὲ συνοδική ἀπόφαση καθαιρεῖται ὁ Πάπας Νικόλαος. Μὲ νέα ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Μιχαὴλ καὶ Ἀντιοχείας Θεοδόσιο ἀναγγέλλει τὴν ἐκ νέου ἐπιστροφήν του στὸν Πατριαρχικὸ θρόνον

---

51. PG 100, 121D-124A. (=Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρός ἡμῶν Νικηφόρου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως βίος συγγραφεῖς ὑπὸ Ἰγνατίου Διακόνου...).

52. P.G 99, 1417 C (=PKΘ' Ἐπιστολή, Λέοντι σακελλαρίῳ).

53. P.G. 99, 1420B.

54. PG.99, 1332B.

55. V. Grumel, Les Regestes des actes du Patriarchat de Constantinople, Fasc. II et III, N. 467, 468, 469, 470, 471, 474 (=Lettre au métropolitain de Tyr [Thomas], lui demandant si le siècle d' Antioche le [Photius] reconnaît pour patriarche), 497, 498, 542, 543, 546, 548, 549.

(877-878). Τό ἴδιο πράττει καί πρὸς τόν πάπα Ἰωάννη Η΄, ὅπου μεταξύ ἄλλων ἐπισυνάπτει καί γράμματα τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται ὡς Πατριάρχης. Ἀποστέλλει ἐπιστολές καί πρὸς τόν Θεοδοῖο Ἀντιοχείας καί Ἡλία Ἱεροσολύμων ζητώντας τή συμμετοχή τους στή μέλλουσα νά συν-έλθει σύνοδο (879-880).

- Ἀκόμα καί κατά τήν ἀναγνωρίσασα τόν Ἅγ. Ἰγνάτιο ὡς Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Σύνοδο τοῦ 869-870 (Η΄ Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας) ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εὐρίσκεται ἐντεταγμένος στήν **Πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν**, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ὑπαγομένου στήν κρίση τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, τοῦ 13ου κανόνος τῆς Συνόδου αὐτῆς διαλαμβάνοντας τά κάτωθι: «εἰ δέ συγκροτηθείσης συνόδου οἰκουμενικῆς γέννηταί τις καί περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ῥωμαίων ἀμφιβολία, ἔξεστιν εὐλαβῶς καί μετὰ τῆς προσηκούσης αἰδοῦς διαπυθάνεσθαι περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος καί δέχεσθαι τήν λύσιν, καί ἢ ὠφελεῖσθαι ἢ ὠφε-λεῖν, μή μέντοις θρασέως ἀποφέρεσθαι κατά τῶν τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἱεραρχῶν»⁵⁶.

- Στήν ἴδια Σύνοδο ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων σύγκελλος Ἡλίας ἐπισημαίνει⁵⁷: «Διὰ τοῦτο τὰς πατριαρχικάς κεφαλὰς ἐν τῷ κόσμῳ ἔθετο τό Πνεῦμα τό ἅγιον, ἵνα τά ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ἀναφυόμενα σκάνδαλα δι' αὐτῶν ἀφανίζωνται. Τοιγαροῦν τοῦ προκαθη-μένου θρόνου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης μηδαμῶς ἀποδεξαμένου τόν Φώ-τιον, μήτε...τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας, τοῦ Ἱεροσολύμων, οὐκ ἦν χρεία μετακαλεῖσθαι αὐτόν εἰς ἐξέτασιν καί ἀνάκρισιν...». Εἶναι ἀσφαλῶς **σημαντική ἢ διαπίστωση τῆς ἐνεργοῦ λειτουργίας τῆς Πενταρχίας** τῶν Πατριαρχῶν καί ἀπό τήν Η΄ Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, **τή μή ἀναγνωριζομένη ἀπό τήν Ὀρθόδοξο Ἀνατολή.**

- Ἡ «Ἐπαναγωγή» ποῦ συνετάχθη πρὶν ἀπό τό θάνατο τοῦ αὐτο-κράτορα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο (†886) ἀποδίδοντας τήν προέχουσα θέση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισημαίνει:⁵⁸

- «Τά παρά τῶν παλαιῶν κανονισθέντα καί παρά τῶν ἀγίων πατέρων κανονισθέντα καί παρά τῶν ἀγίων συνόδων ἐκτεθέντα τόν πατριάρχη μόνον δεῖ ἐρμηνεύειν».

---

56. Mansi 16, 405C.

57. Mansi 16, 317D-329A.

58. Ἰ. καί Π. Ζέπος, Jus Graecoromanum II, Aalen 1962, 242-243 (=Ἐπαναγωγή τοῦ Νόμου, τίτλ. 3, κεφ. ε΄, θ΄, ι΄).

• «Ὁ Κωνσταντινουπόλεως θρόνος βασιλεία ἐπικοσμηθεὶς ταῖς συνοδικαῖς ψήφοις πρῶτος ἀνεῤῥήθη, αἷς οἱ θεῖοι κατακολουθοῦντες νόμοι καὶ τάς ὑπὸ τούς ἑτέρους θρόνους γινομένας ἀμφισβητήσεις ὑπὸ τὴν ἐκείνου προστάττουσιν ἀναφέρεσθαι διάγνωσιν καὶ κρίσιν».

• «Πασῶν τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπεῖων, μοναστηρίων τε καὶ ἐκκλησιῶν ἢ πρόνοια καὶ ἢ φροντίς, ἔτι δὲ καὶ κρίσις καὶ κατάκρισις καὶ ἀθώωσις τῷ οἰκείῳ πατριάρχῃ ἀνάκειται, τῷ δὲ Κωνσταντινουπόλεως πρέδρω ἔξεστι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων θρόνων ἐνορίασι...σταυροπήγια διδόν-ναι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τάς ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητή-σεις ἐπιτηρεῖν καὶ διορθοῦσθαι καὶ πέραν ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσιν».

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τό κείμενο τῆς Ἐπαναγωγῆς ἐπιβεβαιώνει τὴν κανονικὴ θέσιν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως λειτουργή-σαντος καὶ τιμηθέντος διὰ τῶν ἴσων Πρεσβείων τιμῆς καὶ προνομίων τοῦ Πρώτου θρόνου.

• Ὁ Νομοκάνοντας τοῦ Φωτίου⁵⁹ εἰς ἸΔ' Τίτλους ἀναφέρει γιὰ τὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως: «...πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κεφαλὴ ἐστὶν ἡ Κωνσταντινούπολις... ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τῶν ἄλλων προεδρίαν».

• Ὁ ἐπί Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ⁶⁰ (912-925) ἐκδοθεὶς στίς 9 Ἰουλίου 920 «Τόμος τῆς ἐνώσεως» πού ἀπηγόρευε τὸν τέταρτο γάμο καὶ (ὑπὸ προϋποθέσεις) ἐπέτρεπε τὸν τρίτο κοινοποιεῖται στοὺς ἄλλους Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐγένετο δεκτός. Ὁ Νικόλαος ὁ Μυστικός ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποκαταστήσει τίς κλονισθεῖσες ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου σχέσεις μέ τὸν πάπα Ἰωάννη Ι'.

• Παρομοίως, ὁ ἐπί Πατριάρχου Σισινίου⁶¹ (996-998) ἐκδοθεὶς συνοδικός Τόμος (997) πού ἀφοροῦσε σέ κωλύματα γάμου καὶ δὴ «περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο ἀδελφούς ἐξαδέλφους δύο» ἔτυχε καθολικῆς ἀναγνώρισης στὴν Ἀνατολή. Αὐτό δὲ ἦταν ἐξ ἄλλου καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ συντάκτου, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τό κείμενο τοῦ Τόμου. «Εἰσηγεῖται δὲ πᾶσι κοινῶς καὶ τῇ παρὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐξουσίᾳ πατρικῶς καὶ δεσποτικῶς διορίζεται...»⁶². Ὁ ἴδιος Πατριάρχης, ὅπως προηγουμένως καὶ ὁ ἱ. Φώπιος, ἀποστέλλει ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος⁶³.

---

59. Ρ. Π., Α', 42 (Τίτλ. Α', Κεφ. Ε').

60. V. Grumel, N. 715, 717, 730, 732.

61. V. Grumel, 804.

62. Ρ. Π. Ε', 18-19.

63. V. Grumel, N. 814.

• Έγκύκλιο Έπιστολή⁶⁴ κατά Λατίνων προς τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἀποστέλλει καί ὁ **Πατριάρχης Σέργιος Β΄** (1009-1019).

• Ὁ Πατριάρχης **Εὐστάθιος**⁶⁵ ἀποστέλλει ἀντιπροσωπεῖα πρὸς τὸν πᾶπα Ἰωάννη ΙΘ΄ (1024) ἐπισημαίνουσα ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό πλαίσιο τῆς αὐτοκρατορίας καί σέ σχέση μέ τά ἄλλα Πατριαρχεῖα εἶναι ὁ **ὑπερέχων οἰκουμενικός θρόνος τῆς Ἀνατολῆς, κατά τὸν ἴδιο τρόπο πού ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι τό ἴδιο γιά ὁλόκληρο τὸν κόσμο, προηγούμενη τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.**

2. Ἡ μετά τό Σχίσμα περίοδος τῆς Β΄ Χιλιετίας

• Οἱ ἐπί Πατριάρχου Ἰωάννου Η΄ Ξιφιλίνου (1064-1073) ἐκδοθεῖσες συνοδικές ἀποφάσεις (1066 καί 1067), μέ τίς ὁποῖες τά κωλύματα πού ἴσχυαν γιά τό γάμο, ὀρίστηκαν νά ἰσχύουν καί γιά τίς περιπτώσεις ἱερολογημένης μνηστείας, παρότι ἐκδόθησαν μόνο ἀπό τή Σύνοδο τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγιναν δεκτές ἀπό τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς⁶⁶.

• Ὁ Πατριάρχης **Λουκᾶς Χρυσοβεργῆς** (1157-1170) ἀκυρώνει τήν **καθαίρεση τοῦ ἐπίσκοπου Ἀμαθοῦντος Ἰωάννου ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωάννου**, ἐπειδὴ συνήλθαν μόνο 11 ἐπίσκοποι⁶⁷ καί «διά τε τό μή μετακληθῆναι τήν πᾶσαν σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, ἢ κἂν τήν πλείονα, εὐχερείας καί ταῦτα οὔσης πρὸς τοῦτο, καί διά μή τόν ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλά ταύτη τοῦτον συνυπάγεσθαι», ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Βαλσαμών στήν ἐρμηνεῖα του στόν 12ο κανόνα τῆς Καρθαγένης⁶⁸.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Κάλλιστος Α΄** (1355) ἐπιτιμῶν τόν ἀρχιεπίσκοπο Τυρνόβου καί πάσης Βουλγαρίας, ὁ ὁποῖος ἐπεχειρεῖ νά ἀπαλλαγεῖ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται: «...ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος καί τὰς τῶν ἄλλων πατριαρχῶν κρίσεις Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων καί ἐπανακρίνει καί διευθετεῖ καί ἐπισηφίζεται καί τό κῦρος δίδωσιν, ὡς οἱ θεῖοι κανόνες

---

64. V. Grumel, N. 820.

65. V. Grumel, N. 828 (=Ambassade et présents au pape Jean XIX pour obtenir que l'Église de Constantinople soit déclarée et reconnue universelle dans son monde (empire et patriarchats orientaux) comme l'Église romaine l'est dans le monde entier).

66. V. Grumel, N. 896, 897.

67. V. Grumel, N. 1097.

68. P. Π. Γ΄, 324.

διαγορεύουσιν...»⁶⁹.

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Κάλλιστος** (1356) γράφω προς τον Πατριάρχη Ἀντιοχείας ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος τῆς Ἱ. Μ. τῆς Παναγίας τῶν Ὁδηγῶν ἐπισημαίνει: «...ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχικός θρόνος, ὅτε δὴ οἰκουμενικός ὢν, **προνόμιον** ἔκπαιλα κέκτηται παρὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων εἰς **τάς ἐκασταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίας, τά παρεμπύπτοντα** ἐν αὐταῖς ἐκκλησιαστικά ἀναγκαῖα ζητή-ματα διερευνᾶν καὶ ἐξετάζειν...»⁷⁰.

• Περὶ τῶν **προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου** ὁμιλεῖ ὁ Πατριάρχης **Νεῖλος** (1382) σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, παραπέμποντας στὸν 9ο καὶ 17ο κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «καὶ εἰ βούλει μαθεῖν τοῦ **πατριάρχου προνόμιον**, ἀπὸ τῶν **ἱερῶν κανόνων** τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δ΄ **συνόδου** τοῦτο μαθήσει, **τοῦ ἐνάτου τε φημί καὶ τοῦ ἑπτακαιδεκάτου**, ἵνα μὴ μακρόν ἀποτεινῶμεν λόγον...»⁷¹.

• Ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ Πατριάρχου **Συμεῶν Α΄** (1482-1486) **καθαιρεῖ** (1482-1483) τοὺς **Πατριάρχες Ἱερουσαλήμ Ἰωακείμ** καὶ **Ἀντιοχείας** [Μιχαὴλ Δ΄ Περκούση (;) γιὰ «μύρια καὶ θανάσιμα ἐγκλή-ματα»⁷².

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Νήφων** (1486-1488) ἀποστέλλει **εἰρηνικὴ ἐπιστολὴ** στὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας [Γρηγόριο] ἀνακοινῶ-νοντας τὴν ἐκλογή του. Ζητᾷ ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας νὰ ἀναγκάσει τὸν καθηρημένο πατριάρχη Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ νὰ ἔλθει στὴν Κωνσταντι-νούπολη, γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ, ἄλλως θὰ παραμείνει «ἀλλότριος πάσης ἀρχι-ερατικῆς ἐνεργείας». Ὅφειλε, ἐπίσης, νὰ ἀπομακρύνει τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας τὸν καθαιρεθέντα Μιχαὴλ Περκούση⁷³.

• Σὲ Σύνοδο συγκληθεῖσα κατὰ τὸ Μάιο τοῦ 1590 ἐπὶ **Ἱερεμίου Β΄**, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος οἱ Πατριάρχες Ἀντιοχείας Ἰωακείμ καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος, ἀναγνωρίζεται ἡ προαγωγή τῆς Μητροπόλεως Μόσχας σὲ Πατριαρχεῖο (ἡ γενομένη τὸ 1589 στὴ Μόσχα ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη). Ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν τὰ ἐξῆς: α. Ἡ προαγωγή ἐγένετο διὰ «**τό μεγα-λεῖον**

---

69. F. Miklosich - I. Müller, Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi, Tom. I, Vienne 1860, 438.

70. F. Miklosich - Müller I, 380. V. Grumel, Les Regestes..., Vol. I. Fasc. V (1310-1376), Paris 1977, N. 2397.

71. F. Miklosich - Müller I, vol. 2, 40.

72. Δ. Ἀποστολόπουλος / Μ. Παῖζη-Ἀποστολοπούλου, Οἱ πράξεις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπιτομή-Παράδοση-Σχολιασμός. I. 1454-1498, Ἀθήνα 2013, π. 77, 194-196.

73. Δ. Ἀποστολόπουλος / Μ. Παῖζη-Ἀποστολοπούλου, ὄπ. παρ., 212-213, π. 87.

καί τήν ἕκτασιν τήν δοθεῖσαν παρά τοῦ Θεοῦ εἰς τό βασιλείον τοῦ-το», ἀφοῦ ἡ Μόσχα ἦταν ἤδη ἔδρα Βασιλέως. Β. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας καταγράφεται στά Δίπτυχα καί ὀφείλει νά μνημονεύεται ὡς πέμπτος στή σειρά Πατριάρχης γ. Ὅρίζεται, «ἵνα ὡς κεφαλὴν καί ἀρχὴν ἔχη αὐτός τόν Ἀποστολικόν Θρόνον τῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὡς καί οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι»⁷⁴.

- Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Ματθαῖος**⁷⁵ μετά ἀπό συνοδική ἀπόφαση –μέ τή συναίνεση τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καί μετά ἀπό αἴτημα Κυπρίων ἀρχιερέων– «ἄδειαν ἔχοντες καί χρέος ἀπαραίτητον τοῦ ταῖς δεομέναις ἐπισκέψεως ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν μὴ ἀποπέμψωμεν», καθαιρεῖ τόν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Ἀθανάσιον (1600).

- Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Καλλίνικος Β΄** ἀκυρώνει τή δωρεά τῆς Μονῆς Ἀμοσγοῦ (τῆς Μητροπόλεως Νεμεσοῦ καί Κυταίων) στό θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας (1633) καί ἐπισημαίνει⁷⁶: «τάς ἐμπιπτούσας Ἐκκλησιαστικάς ὑποθέσεις διὰ τῶν ἱερῶν κανόνων σταθμίζοντες τήν ἐπίκρισιν αὐτῶν καί διάκρισιν προσφόρως, ὡς ἔνεστιν, ἐξεργάζεσθαι μεμαθήκα-μεν, συνιστᾶν τε τά καλῶς πεπραγμένα καί βεβαιοῦν, ἀποδοκιμάζειν δέ τά παράλογα, καί ἐνδίκως παρασκευάζειν αὐτά».

- Στή συνελθοῦσα ἐπί Πατριάρχου **Διονυσίου τοῦ Γ΄** Σύνοδο (1663), παρόντων καί τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Παΐσιου, Ἀντιοχείας Μακαρίου, Ἱεροσολύμων Νεκταρίου, λίαν ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ ἀπαντήσεις στήν ἠ΄ καί κβ΄ ἐρώτηση⁷⁷. Στό 8ο ἐρώτημα, «Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλει ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καί παρ' αὐτοῦ λαμβάνει ἐκάστη ὑπό-θεσις ἐκκλησιαστικῆ πέρας;», ἡ ἀπάντηση ποῦ δίδεται εἶναι ὅτι αὐτό ἦταν **Προνόμιον τοῦ Ρώμης**. Ἀποκοπέντος ὅμως αὐτοῦ ἀπό τήν ὀρθόδοξη πίσση, «καί ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀναφέρονται καί παρ' αὐτοῦ τάς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν ὡς τά ἴσα πρωτεῖα κατὰ τούς κανόνας ἔχοντος τῆς παλαιᾶς Ρώμης». Παρατίθενται περαιτέρω ἀποσπάσματα ἀπό τά σχόλια τοῦ Μεγάλου Νομικοῦ καί τό Βαλαμῶνα, ὁ ὁποῖος γιά ἐκδοθεῖσα ἀπό τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ἀπόφαση ἐπισημαίνει: «...εἰ δέ συναινοῦσι καί

---

74. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Γ΄, 24-26 (Συνοδικόν Χρυσόβουλλον ἢ Τόμος φέρων τάς ὑπογραφάς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, Ἱεροσολύμων Σωφρονίου καί ὀγδοήκοντα ἐνός Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καί Ἐπισκόπων). Βλ., ἐπίσης, Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Γ΄, 21-22 (Μελετίου Ἀλεξανδρείας Ἰωβ Πατριάρχη Μοσκόβου καί πάσης Ρωσσίας καί τῶν Ὑπερβορείων μερῶν): «...κρίνοντες ἄξιον εἶναι τό βασιλείον τῆς Ὀρθοδόξου πόλεως Μοσκοβίας καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασιν, ἀπονεύσαντες αὐτῷ καί τήν προσήκουσαν Πατριαρχικῷ θρόνῳ ἀξίαν...».

75. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Β΄, Κωνσταντινούπολις 1902, 549.

76. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Β΄, 565.

77. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Γ΄, 102-103 καί 116.

οί λοιποί πατριάρ-χαι, εἰ τυχόν εἶη μείζων ὑπόθεσις, ἀμετάβλητος ἔσται ἡ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις». Αὐτό ἐπαναλαμβάνει ἡ ἀπάντησις στό 22ο ἐρώτημα: Ἀπόφασις πού ἐκδόθηκε ἀπό τόν ἔχοντα τό σχετικό προνόμιο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μέ τή συναίνεση τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν εἶναι ἀμετάκλητη.

• Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιος⁷⁸ (1665) κηρύσσει ἔκπτωτον τόν φυγάδα Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Παῖσιον κατόπιν αἰτήματος «τῶν μεγιστάνων τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἀνενεγκόντων ἡμῖν περὶ τούτου...».

• Μιά σειρά ἀπό τούς Πατριάρχες Ἱεροσολύμων ἀπό τά μέσα περίπου τοῦ ΙΖ' αἰώνα μέχρι τά μέσα τοῦ ΙΘ' αἰώνα ἐκλέγονται ἀπό τό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁷⁹ κατόπιν αἰτήματος τῆς ἀγιοταφικῆς ἀδελφότητος καί ἐνίοτε μέ τήν παρουσία τῶν ἄλλων δύο Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας. Μεταξύ τῶν ἐκλεγέντων στήν Κων/λη Πατριαρχῶν Ἱερο-σολύμων εἶναι ὁ Νεκτάριος, ὁ Χρύσανθος ἀπό Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὁ Ἐφραίμ (1766), ὁ Σωφρόνιος (1770), ὁ Ἀβράμιος (1775), ὁ Προκόπιος Β' (1787), ὁ Ἄνθιμος (1788), ὁ διαδεχθεῖς αὐτόν Πολύκαρπος κ.ἄ. Ἄλλωστε «καί ἀνέκαθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησία, ὁ Οἰκουμενικός Ἀποστολικός ἀγιώ-τατος τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος τῆς κηδεμονίας ἀνήκοντα πρὸς τά ἄλλας Ἐκκλησίας φιλοστόργος ἀπεπλήρου καί ἀνελάμβανε τὰς ἑαυτῶν χρείας καί ὀφειλάς...»⁸⁰. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ γενική ἐπισήμανση πού γίνεται στό ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάν-θου⁸¹ (1707-1731) γιά «τόν τῶν ἄλλων ὑπερκείμενον ἀγιώτατον Ἀποστολικόν, Οἰκουμενικόν οὐτοσί θρόνον» ἀπό τόν Κωνσταντινουπόλεως Γαβριήλ: «Καί δῆτα οἱ τοὺς οἴακας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πρό ἡμῶν διευθύναν-τες ἀγιώτατοι Πατριάρχαι, μάλιστα κατὰ ταυτηνί τοῦ χρόνου τήν ἐσχατιάν τῶν Ἀποστολικῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων τῶν κατὰ πόλεις Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, εἰς ἀδελφικὴν συναντίληψιν ἀπό τοῦ καιροῦ καί τῶν πραγμάτων παροτρυνόμενοι, καί τῆς ἐν τῇ καθόλου Ἐκ-κλησίας συμφυίας καί ὁμονοίας μέγιστον λόγον ποιούμενοι, καί ἐξαισίον ἀεὶ φροντίδα καταβάλλοντες, τῇ μετὰ προθυμίας καί διακοῦς διαθέσεως προμηθεῖα καί βοηθεῖα, πᾶν μέτρον ἀγάπης ἀπεπληρώσαντο...». Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικό αὐτό πού ἐπισημαίνεται στό ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Πολυκάρπου: «Τόν ἀγιώτατον Ἀποστολικόν, Πατριαρχικόν καί Οἰκουμενικόν Θρόνον, οὐκ ἔστι ὅτε ἴδοι τις ἂν μὴ προθύμως συναντιλαμβανόμενον πρὸς τὰς ἀνάγκας καί χρείας καί τῶν λοιπῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχικῶν καί Ἀποστολικῶν Θρόνων, ἀλλ' ἀείποτε τά τε καθ' ἑαυτόν διευθύνει καί διατίθεται, κακείνους τῆς

78. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Β', 7-9.

79. Μητρ. Σάρδεων Μάξιμος, Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον..., 302. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β', 362, 465, 468, 495, 505, 506.

80. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β', 465.

81. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β', 468-474 (ἐδῶ σελ. 469-470).

προσηκούσης ἀδελφικῆς ἀντιλήψεως ἀξιοῖ. Ἐνθεν τοι καὶ τό βοηθητικόν εἶναι, τοῖς δεομένοις κατ' ἀξίαν ἀρχαῖον ἔργον ἑαυτοῦ νενόμικε»⁸².

• Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ΄ καθαιρεῖ⁸³ τόν ἀνήλικον Πατριάρχην Ἀντιοχείας Κύριλλον (1672) μετά ἀπό ἀναφορά τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας «γνώμη τε πάση κοινῇ καὶ συναινέσει τοῦ τε μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Δοσιθέου...» ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι «τούς παρ' ἡλικίαν ἱερωμένους καθαιρέσει καθυποβάλλουσι». Τό ἴδιο ἔτος (1672) ὁ ἴδιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως παρουσία τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἀθώνει τόν ὑπόδικο ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Νικηφόρο⁸⁴ μετά τήν ἀπολογία του ἐνώπιον τοῦ «Οἰκουμενικοῦ Κριτηρίου», δηλ. τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἴδιος Πατριάρχης καὶ τό ἴδιο ἔτος ἐπικυρώνει⁸⁵ τό «ἀπό πάσης καὶ παντελοῦς καταδυναστείας καὶ δουλείας ἀνύποιστον καὶ αὐτόνομον καὶ αὐτοδέσποτον» τῆς Ἱ. Μονῆς Κύκκου παρουσία τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, παρόντος καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Νικηφόρου, τοῦ τελευταίου «ἀρκουμένου... μόνω τῷ κα-νονικῷ αὐτοῦ μνημοσύνω».

• Μιά σειρά ἀπό Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ὁ Μεθόδιος Γ΄, Ἰάκωβος Α΄, Καλλίνικος Β΄ καὶ Γαβριήλ Γ΄ κατεδίκασαν μετά ἀπό προσφυγῆ Πατριαρχῶν τῶν Ἱεροσολύμων τήν προσπάθεια ἀρχιεπισκόπων τῆς Ἱ. Μονῆς Σινᾶ νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν πνευματική καὶ κανονική δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐνῶ ἐπιλύουν τίς ἐσωτερικές διαφορές τῆς Ἱ. Μονῆς, ἀφοῦ οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ «δεῖν ἔγνωσται μεταβῆναι ἐνταῦθα ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς διαίτησιν καὶ διόρθωσιν τῶν ὧν διεφέροντο...», ὅπως ἐπισημαίνει σιγίλλιον⁸⁶ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ Γ΄. Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ὁ ἐκδοθεὶς ἐπὶ Πατριάρχου Καλλινίκου Β΄ (1688) ὁ ἐπικυρῶν τὰ δίκαια τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τοῦ Ὄρους Σινᾶ, ἀναφέρεται⁸⁷ στὶς πολλαπλές κρίσεις τοῦ «Οἰκουμενικοῦ κριτηρίου»⁸⁸ ἐπὶ διαφορῶν ποῦ ἀφοροῦσαν τήν ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ: «...ἐν διαφόροις καιροῖς πολλαχῶς ἀνηνέχθησαν κρίσεις τῶν Σιναϊτῶν Πατέρων, καὶ κανονικῶς ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν διελύθησαν αἱ συμπεσοῦσαι ἀμφισβητήσεις καὶ διενέξεις μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν Μακαριωτάτων πάλαι Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, ναί μὴν καὶ μεταξύ τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων...». Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μεθόδιος

82. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 514.

83. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 159-164.

84. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 557-559.

85. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 559-562.

86. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 455. (Σιγίλλιον καθορίζον τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Ὄρους Σινᾶ, 453-563).

87. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 410-422.

88. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 412.

καθαιρεί⁸⁹ τόν Σιναίου Άνανιαν (1670) ἐπί τῆ βάσει τῆς «ἦν ἡμῖν ἐπιχορηγεῖ δύναμιν καί ἐξουσίαν κανονικοῖς προνομίοις τό θεῖον ἀνάκτορον ταύ-της τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας»⁹⁰. Ὁ Κωνσταντι-νουπόλεως Ἰάκωβος Α΄ καθορίζει⁹¹ τήν κανονική θέση τοῦ Σιναίου Ὅρους πρὸς τόν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων (1687) σύμφωνα μέ τούς ὅρους καί τούς θεσμούς τῶν Πατέρων, «καθ' ἦν ἔφθασε ὁ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικός Θρόνος κανονικήν πλουτισθῆναι δύναμιν, ὡς καί τὰς προβαλλομένας ἐπί διαί-τησιν αὐτῶ ἀνακρίνειν ὑποθέσεις, τὰς τ' ἐπισυμβαινούσας ἀταξίας ταῖς ἐν ἑτέροις κλίμασι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καταστέλλειν, κἀπὶ τό εὐθετον μεταρρυθμίζειν...⁹²».

• Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐγγράφως παρακαλεῖ (1707) μετὰ τό θάνατό του, *νά ἐκλεγεῖ ἀπό τό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως διάδογός του* «ἐκ τῶν τελούντων ὑπό τόν θρόνον Ἱεροσολύμων, ὁ ἀρμοδιώ-τατος καί ἰκανώτατος» καί «τῆς προστασίας αὐτοῦ ἐπιλάβηται»⁹³. Ἔτσι ὁ Πατριάρχης Γαβριήλ Γ΄ ἐκλέγει ὡς Πατριάρχη Ἱεροσολύμων τόν ἀπό Και-σαρείας Χρῦσανθο⁹⁴, ὁ ὁποῖος στή συνέχεια ἐπρότεινε ὡς διάδοχό του τόν ἀπό Καισαρείας Μελέτιον.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γαβριήλ Γ΄ (1702-1707) συναινεῖ καί ἐπικυρώνει⁹⁵ τήν γενομένη στήν Κωνσταντινούπολη ὑπό Κυπρίων ἀρ-χιερῶν *καθαίρεση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου* Γερμανοῦ καί τήν ἐκλογή στή θέση του τοῦ πρώην Ἀντιοχείας Ἀθανασίου. Παρῶν καί συναινῶν στίς ἀποφάσεις ἦταν καί ὁ Ἱεροσολύμων.

• Ἐπί Πατριάρχου Παῖσιου Β΄ (1746) ἐπικυροῦται ἡ καθαίρεση τοῦ λατινόφρονος Μητροπολίτου Χαλεπίου Γερασίμου, συναινούντος καί τοῦ Ἀντιοχείας Σιλβέστρου καί ἐκλέγεται ὁ διάδοχος αὐτοῦ «διὰ τά φιλοτιμη-θέντα *προνόμια τῶ πατριαρχικῶ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, ἐπι-βάλλειν ταῖς πανταχοῦ παροικίαις...». Εἶναι ἄλλωστε χρέος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως «*προνοεῖν οὐ μόνον ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῶ, ἀλλά καί ταῖς περὶ ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίαις* καί παροικίαις πᾶσιν ἀπονέμειν τήν πρόσφορον

---

89. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 377-381.

90. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 387 (Σιγίλλιον κυροῦν τά ἐπί τοῦ Σινᾶ κυριαρχικά δίκαια τοῦ Ἱεροσολύμων [1671]).

91. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 399-405. (Συνοδικόν Γράμμα περὶ Σι-ναίου Ὅρους, καθορίζον τήν θέσιν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων [1687]).

92. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 403.

93. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 471.

94. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 465-467.

95. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 566-574.

διοίκησιν»⁹⁶. Ὁ ἴδιος Πατριάρχης ἀποστέλλει ἐπιτιμητική ἐπιστολή⁹⁷ πρὸς τὸν Χαλεπίου Γρηγόριον ἀρνούμενον νά μνημονεύσει τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου Σιλβέστρου, μνημονεύοντος τοῦ Κωνστα-ντινουπόλεως.

• Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1728-1731 ὁ Ἀντιοχείας Σίλβεστρος προσήλθε πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Παῖσιον Β΄, «εἰς τὴν πρόνοιαν καὶ ἀντί-ληψιν καὶ ὑπεράσπισιν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ καὶ Οἴκου-μενικοῦ Θρόνου, διὰ νά γίνῃ παρ' ἡμῶν ἡ δυνατὴ καὶ ἐνδεχομένη **θερα-πεία καὶ διόρθωσις τῶν πραγμάτων**». Ὁ Παῖσιος Β΄, συναινούντος καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐκδίδει ἐγκύκλιον ἐπιστολήν⁹⁸.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σεραφεῖμ μέ συνοδική ἀπόφαση, παρόντος καὶ συμφωνούντος τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Παρθενίου, καθαιρεῖ (1759) τὸν Ἀντιοχείας Κύριλλον⁹⁹. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στό τέ-λος τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως ὁ μέν **Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως** ὑπογράφων «ἀποφαίνεται», ἐνῶ ὁ **Πατριάρχης Ἱεροσολύμων** «**συναπο-φαίνεται**». Ἀκολουθοῦν τὰ ὑπόλοιπα ὀνόματα τῶν Μητροπολιτῶν τῆς συνόδου.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σαμουήλ συνοδικῆ ἀπόφασει ἐπαναφέρει (1766) τὴ Μητρόπολη Χαλεπίου στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀντοχείας¹⁰⁰. Ἡ Μητρόπολις αὕτη «μὴ δυναμένη διακυβερ-νᾶσθαι εἰρηνικῶς καὶ ἀταράχως» μέ τὴ συναίνεση τοῦ Πατριάρχου Ἀντιο-χείας Σιλβέστρου εἶχε ὑπαχθεῖ στή δικαιοδοσία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, «**κατὰ τὸ ἀνέκαθεν προνόμιον τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Οἴκου-μενικοῦ θρόνου**, ὅστις εἴωθεν ὅλαις φροντίσι καὶ προνοητικαῖς ἐπισκέψεσι χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν, προνοεῖσθαι καὶ περιποιηεῖσθαι τὰς βοηθείας δεο-μένους ἐκατασταχοῦ ἐπαρχίας καὶ παροικίας..»¹⁰¹. Ἡ μεταβολὴ ἔγινε «ὅτε τῶν προτέρων περιστατικῶν καὶ ἐνοχλητικῶν παρεμβάσεων ἐκ μέσου γε-γονότων». Τὴ μεταβολὴ αὕτη ἐπιβεβαιώνει καὶ ἄλλη συνοδικὴ πράξη ἐκδο-θεῖσα ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου (1792) πού ἐπιση-μαίνει: «**Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι μέν καὶ ἐκ τῶν ἐνόνητων βοηθεῖν πρὸς τὰς χρείας καὶ τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριαρχικοῖς καὶ Ἀποστολικοῖς Θρόνοις**, πάνυ προσήκον ἐκ παλαιοῦ ἡγεῖται ὁ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀγιώτα-τος **Πατριαρχικός, Ἀποστολικός, καὶ Οἴκουμενικός Θρόνος**, ἀφαιρεῖσθαι γε μὴνέκείνων τὰ δίκαια καὶ πλεονεκτεῖν ἀδικοῦντα, οὐχ ὅπως πράπτειν, ἀλλ' οὐδέ ἀκούειν ἀνέχεται. Ἐκείνον μέν γάρ

---

96. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 190 (Υπόμνημα ἐκλογῆς Χαλεπίου μετὰ τὴν καθάραισιν καὶ ἐξορίαν Γερασίμου τοῦ Λατινόφρονος, συναινέσει καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Σιλβέστρου).

97. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 191-195.

98. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 179-185. (ἐδῶ σελ. 182).

99. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 202-206.

100. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 210-212.

101. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 210.

δίκαιον καί ἄξιον ἑαυτοῦ, τοῦ-το δέ τουναντίον ἀδικόν τε καί ἀπρεπές τῷ Πατριαρχικῷ ἀξιώματι»¹⁰². Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι τόσο ἡ συνοδική ἀπόφαση τοῦ Πατριάρχου Σαμουήλ, ὅσο καί αὐτή τοῦ Νεοφύτου ἤχθη «πρός ἀνανέωσιν»¹⁰³ ὑπό τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἀνθίμου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον (1794). Ὁ Κωνσταντι-νουπόλεως Γεράσιμος Γ΄ διὰ νέου Σιγίλλιου ἐπικύρωσε τὰ προγενέστερα καθότι, ὅπως ἐπισημαίνει, «ὁ καθ' ἡμᾶς ἀγιώτατος οὗτος Πατριαρχικός Ἀποστολικὸς καί Οἰκουμενικός Θρόνος καί ταύτη τό ἄμεπτον ἑαυτῷ μνώ-μενος, δίκαιά τε καί ἀμεμφῆ καί τὰ πρὸς ἑαυτοῦ παρέχεται πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριαρχικούς καί Ἀποστολικούς Θρόνους...μάλιστα πρὸς τὰ δίκαια καί τὰς χρείας ἐκείνοις, ὡς οἶόν τε, συναντιλαμβανόμενος»¹⁰⁴.

• Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Σαμουήλ (1767) μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Φιλήμονος ἐξέλεξε ὡς Πατριάρχη Ἀντιοχείας τὸ Μέγα Πρωτοσύγγελο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Δανιήλ. Ἡ ἐκλογή ἐγίνε μετὰ ἀπὸ τὴν πρό τοῦ θανάτου του σχετικὴ παράκληση τοῦ Πατριάρχου Φιλήμονος καί τοῦ ποιμνίου τῆς Ἀντιοχείας. Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ κάτωθι ἐπισήμανση στό ὑπόμνημα ἐκλογῆς: «...κατὰ τὴν ἀρχαίαν διατύπωσιν τοῦ Ἀποστολικοῦ καί Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μετὰ τὰς ἀποβιώσεις ἐνός ἐκάστου τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν εἰς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνοντος καί ἀναδεχομένου τὸ ἔφορᾶν καί ἐπιστατεῖν τὰ τῆς τούτων διαδοχῆς, καί ὡς κοινὸς ἐπόπτης καί ἔφορος τῶν ἀπανταχοῦ ἀγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας οἷα καί ἡ κεφα-λή τοῦ ὄλου Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ὑπερανεστηκυῖα προνοεῖσθαι τῶν ὑπ' αὐτῶν μελῶν καί ἐπαγρυπνεῖν τῷ κοινῷ συμφέροντι»¹⁰⁵.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος Ζ΄ ἐπικυρώνει (1793) προγενέστερα προνόμια τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων¹⁰⁶ δοθέντων διὰ Πατριαρχικῶν καί Συνοδικῶν Σιγίλλιων ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Σωφρονίου καί Ἀθανασίου καί δὴ τὸ δικαίωμα τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων νά ἔχει στό χῶρο τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμε-νικοῦ Πατριαρχείου Μοναστήρια, Ἐκκλησίες καί Μετόχια καί νά μνημο-νεύεται σ' αὐτὰ αὐτὸς μόνος, «ἵνα μὴ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις δικέφαλος πα-ρεισάγεται ἀρχή».

---

102. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἔγγραφα Β΄, 217 (Πρᾶξις ὑποτάσσουσα καί αὐθις τῷ Ἀντιοχικῷ θρόνῳ τὴν μητρόπολιν Χαλεπίου).

103. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἔγγραφα Β΄, 222.

104. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἔγγραφα Β΄, 220 (Γερασίου τοῦ Γ΄ Σιγίλλιον περὶ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλεπίου).

105. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἔγγραφα Β΄, 213.

106. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἔγγραφα Β΄, 508-513 (Σιγίλλιον κυροῦν τὰ προνόμια τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων).

• Σειρά Πατριαρχῶν τοῦ Θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκλέγονται ἀπό τὴν Πατριαρχικὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹⁰⁷, ὅπως: Ἐπί Νεοφύτου ΣΤ΄ ὁ Κοσμᾶς (1737), ἐπί Παΐσιου Β΄ ὁ Ματθαῖος (1746), ἐπί Σαμουήλ Α΄ ὁ Κυπριανός (1766), ἐπί Γαβριήλ Δ΄ ὁ Γεράσιμος (1783), ἐπί Προκοπίου Α΄ ὁ Παρθένιος (1788), ἐπί Καλλίστου τοῦ Ε΄ ὁ Θεόφιλος (1805), ἐπί Μελετίου ὁ Ἱερόθεος (1825). Σημειωτέον ὅτι οἱ ἐκλογές αὐτές ἔγιναν «κατὰ τὰς θερμὰς δεήσεις καὶ ἰκεσίας τῶν ἐνταῦθα εὕρισκομένων εὐσεβῶν χριστιανῶν ἐξ ἐκείνου τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνου», ὅπως ἐπισημαίνεται στό ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοφίλου¹⁰⁸ καί σέ ὅλα τὰ ἄλλα ὑπομνήματα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ εἰσαγωγή τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς του ἀπὸ Λιβύης Ματθαίου: «Ἡ ἅγια τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία, πρὸς τοῖς ἄλλοις προνομοίοις καὶ τὴν τῶν ἀπασῶν ἐκκλησιῶν μέριμναν πρότιστον προνόμιον ἔχουσα, οἶα κοινὴ φιλόστοργος μήτηρ καὶ κεφαλὴ, οὐ μόνον τῶν ἐγγύς, ἀλλὰ καὶ τῶν πόρρω μελῶν τε καὶ μερῶν αὐτῆς σοφῶς τε καὶ κηδεμονικῶς προνοουμένη καὶ ἐπίσης πᾶσι τε καὶ πάσαις τὰς μητρικὰς αὐτῆς ἀγκάλας ἐφαπλουμένη καὶ ἀναλόγως τὰς δωρεὰς τε καὶ χάριτας ἐπιχορηγουμένη, διάφοροις ἀντιληπτικοῖς τρόποις ἀντιλαμβάνεσθαι τούτων εἴωθεν, ὥστε μηδεμίαν τῶν καθηκόντων αὐτῇ στερίσκεσθαι· οὐδὲν γάρ παρ' αὐτῆ ἀπρονόητον καὶ ἀτημέλητον»¹⁰⁹.

• Συνοδικὴ ἀπόφαση τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Χρυσάνθου καὶ μέ τῆ συναίνεση τοῦ παρόντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου κηρύσσει ἔκπτωτον τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον (1825), ὁ ὁποῖος εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν ἔδραν του καὶ διέμενε ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη στὴν Πάτμο. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἦταν ἐπιβεβλημένη, δεδομένου ὅτι «ἡ τῶν ἀγνωτάτων Πατριαρχικῶν Θρόνων ὑπαρξίς τε καὶ σύστασις ἀναγκαίως ἐπιζητεῖ καὶ ἀδιάλειπτον βούλεται τὸν οἰκεῖον προστάτην»¹¹⁰. Ἄξιο παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ὑπογραφή τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Χρυσάνθου, ὁ ὁποῖος καὶ «ἀποφαίνεται», ἐνῶ ἔπεται ἡ ὑπογραφή τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων χωρὶς καμιά περαιτέρω ἔνδειξη.

• Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀγαθάγγελος¹¹¹, παρόντος καὶ συναινοῦντος τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου, συνιστᾷ ἐπιτροπὴν γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση καὶ διοίκηση τοῦ Παναγίου Τάφου (1827), ἐνῶ τὸ 1832 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος ἀποστέλλει σχετικὴ ἐπιτιμητικὴ ἐπιστολή¹¹².

107. Μητρ. Σάρδεων Μάξιμος, Τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον..., 296.

108. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 46-47.

109. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 39.

110. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 48.

111. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 519-523 (Σιγίλλιον περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου).

112. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Ἐγγραφα Β΄, 529.

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Άνθιμος ο ΣΤ΄**, έπειδή ανετέθη ή μεταξύ Έλλήνων και Άρμενίων έπίλυση τής διένεξης για τό σπήλαιο τής Βηθλεέμ στή Μεγάλη Έκκλησία ζητᾶ από τόν Πατριάρχη Ίεροσολύμων Κύριλλο τήν άποστολή τών σχετικῶν έγγραφων¹¹³ (1846).

• Ο Πατριάρχης Άντιοχείας **Άνθιμος Δ΄** άποστέλλει έπιστολή¹¹⁴ πρὸς τούς Μητροπολίτες τούς ύποκειμένους στό θρόνο τής Άντιόχειας (1850), οί όποιοι και εἶχαν ζητήσει προγενέστερα μέ δική τους έπιστολή τήν πλήρωση του Πατριαρχικοῦ Θρόνου, μετά τό θάνατο του Πατριάρχου Άντιοχείας Με-θοδίου. Ο Κωνσταντινουπόλεως Άνθιμος στήν άπαντητική του έπιστολή έπισημαίνει μεταξύ άλλων τά δύο άξια παρατηρήσεως κάτωθι σημεία: 1. Δεδομένου ότι και στό παρελθόν εἶχε γίνει έκλογή του Άντιοχείας από τήν Κωνσταντινούπολη, «τά πράγματα αυτά απέδειξαν πάντοτε άρίστην και έπωφελεστάτην τήν έκλογήν και τών προλαβόντων τοσούτων δεινῶν ά-παλλακτικήν». 2. Η έκλογή Πατριαρχῶν στήν Κωνσταντινούπολη δέν εἶνε «πρὸς κατάργησιν τῶν κανονικῶν λόγων και δικαιωμάτων άπερ κέ-κτιται ό αγιώτατος αυτός Θρόνος». Η Μεγάλη Έκκλησία «τούναντίον δέ μάλιστα *άείποτε ύπεστήριξε τά προνόμια αὐτοῦ και έπεchorήγησε θερ-μουργόν προστασίαν εἰς τοσαύτας κατά καιρούς δεινάς αὐτοῦ περιστά-σεις...*»¹¹⁵.

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Άνθιμος ΣΤ΄** έπικυρώνει¹¹⁶ άπό-φαση του θρόνου τών Ίεροσολύμων και τής άγιοταφικής άδελφότητος, ή όποία εκήρυσσε εκπτωτο τόν Πατριάρχη Ίεροσολύμων Κύριλλο Β΄ (1872).

3. Τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο κατά τόν Κ΄ αἰῶνα

• Τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο καλεῖται νά άσκήσει και άσκει τήν εκ τῶν Ιερῶν κανόνων άπορρέουσα κανονική του άρμοδιότητα μέσα σέ ένα τελείως διαφορετικό περιβάλλον από αυτό που εἶχε διαμορφωθεί κατά τήν πρώτη χιλιετία και τούς 9 πρώτους αἰῶνες τής δεύτερης. Μέ τή διαμόρφωση έθνικῶν κρατῶν και ύπό τήν έπιρροή του πνεύματος του έθνοφυλετισμοῦ μέ ίδια πρωτοβουλία ανακηρύχθηκαν ήδη κατά τόν ΙΘ΄ αἰῶνα αὐθαίρετα αὐτοκέφαλες Έκκλησίες στήν Ελλάδα (1833), τή Ρουμανία (1865) και τή Βουλγαρία (1870),

---

113. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 530.

114. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 312-316 (Περί έκλογής διαδόχου του θανόντος Πατριάρχου Ίεροθέου).

115. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 314.

116. Χρ. Παπαδόπουλος, Ίστορία τής Έκκλησίας τών Ίεροσολύμων, Θεσσαλονίκη 2010 (Ανατ. εκδ. 1970), 837 έπ.

ένω κάτι ανάλογο έγινε λίγες δεκαετίες αργότερα και στην Άλβανία (1922-1928-1937). Έν τούτοις τό Οίκουμνικό Πατριαρχείο δέν άπόλεσε τόν πρωτεύοντα και υπερέχοντα ρόλο του, άφοϋ κατ' άρχήν σ' αυτό άπηυθύνθησαν οι νεώτερες Όρθόδοξες Έκκλησίες, προ-κειμένου νά άναγνωρισθούν ως κανονικώς άυτοκέφαλες¹¹⁷. Μέ πρώτη τήν Έκκλησία τής Έλλάδος που είχε λάβει τήν άυτοκεφαλία τό 1850, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και περιγεγραμμένο τόν τόπο τής δικαιο-δοσίας της, ή Έκκλησίας τής Σερβίας που είχε γίνει τό 1831 άυτόνομος και τό 1879 άυτοκέφαλος, τό έτος 1920 άναγνωρίζεται ως Πατριαρχείο. Τό 1924 δίδεται τό άυτοκέφαλο στην Έκκλησία τής Πολωνίας. Η Έκκλησία τής Άλβανίας κηρύσσεται άυτοκέφαλος τό 1937. Η Έκκλησία τής Ρουμανίας, γενομένη άυτοκέφαλος τό 1885, άναγνωρίζεται ως Πατριαρχείο τό 1925. Η Έκκλησία τής Βουλγαρίας άναγνωρίζεται τό 1945 ως άυτοκέφαλος, ένω τό 1961 άναβιβάζεται σε Πατριαρχείο. Η Έκκλησία τής Γεωργίας άυτοκέφαλος ύπάρχουσα άπό τό Πατριαρχείο Άντιοχείας άπό τόν 5^ο αιώνα, καταργη-θέντος του άυτοκεφάλου υπό τής άυτοκρατορίας τής Ρωσσίας, (1811-1917), άναγνωρίζεται διά Συνοδικού Τόμου άυτοκέφαλος τό 1990. Η καταστάσα, τέλος, τό 1923 άυτόνομος Έκκλησία τής Τσεχίας και Σλοβακίας άνεγνω-ρίσθη ως άυτοκέφαλος τό 1998.

• Σέ ό,τι άφορᾶ τήν άνύψωση τής Έκκλησίας τής Σερβίας σε Πατριαρχείο, όφείλει κανείς νά παρατηρήσει αυτό που έπισημαίνει ό Οίκουμνικός Πατριάρχης Μελέτιος¹¹⁸ στην ειρηνική του έπιστολή: «...όφειλετικώς μετά τής περι ήμᾶς Άγίας Συνόδου διασκεψάμενοι, τήν μέν πρόθεσιν και τής Έκ-κλησίας και του κράτους έπηνέσαμεν και τήν εκ τής άνυψώσεως ταύτην ώφέλειαν τής Όρθοδοξίας συνωμολογήσαμεν, τόν μέντοι τρόπον τής ένεργείας προς τήν οικονομίαν μάλλον ή προς τήν ακρίβειαν τής κανονικής τά-ξεως συμφωνούσαν ευρήκαμεν. Τό γάρ εις Πατριαρχικήν προσχθήναι άξίαν τινά τών επί μέρους άγίων του Θεού Έκκλησιών άποφάσεως δείται Συνόδου Οίκουμνικής, ως τά τών Πατέρων μαρτυρεϊ παρα-δείγματα».

• Άξία προσοχής είναι ή έπισήμανση¹¹⁹ του άοιδίμου Πατριάρχου Άθηναγόρου προς τόν Πατριάρχην Μόσχας Άλέξιον (23.2.1940) περι του άποκλειστικού προνομίου του θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως νά παραχωρεϊ τό άυτοκέφαλο. Η Έκκλησία τής Πολωνίας είχε λάβει τό άυτοκέφαλο άπό τό Οίκουμνικό Πατριαρχείο τό 1924, έν τούτοις όμως τό Πατριαρχείο Μόσχας άπέδωσε εκ νέου σ' αυτήν τό άυτοκέφαλο (1949). Ο Πατριάρχης Άθηναγόρας έπισημαίνει: «...ό καθ' ήμᾶς Άγιώτατος Οίκουμνικός θρόνος, όστις λόγω τε τών

---

117. Βλ. Prof. Grigorios Larentzakis, Das Ökumenische Patriarchat von Konstantinopel. Seine gesamtorthodoxen Aufgaben, Kathpress 2 (2007) 1-40 (Sonderpublikation)

118. Βλ. Έκκλησιαστική Άλήθεια 42 (1922) 172.

119. Για τό κείμενο τής έπιστολής, Βλ. Όρθοδοξία 25 (1950) 129-130.

ιστορικῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκείνην περιοχὴν δεσμῶν καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῆς μα-κράϊωνος πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπορροεῦση ἰδιαζούση ἐν τῷ συστή-ματι τῶν Ὁρθοδόξων καὶ συναντιλαμβάνεσθαι ταῖς ἐμπεριστάτοις ἐκ-κλησιαστικαῖς περιοχαῖς, ἠύλογησε κατὰ τὸ Νοέβριον τοῦ ἔτους 1924 τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν πολωνίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐμφανισάσης πάσας τὰς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων προβλεπομένας προϋποθέσεις». Οὐδεμία δὲ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνώρισε τὸ Αὐτοκέφαλο πού πα-ραχωρήθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας. Παρατίθεται, ἐνδεικτικὰ, ἀπόσπασμα¹²⁰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου (18.5.1950) πρὸς τὸν Πατριάρχην Μόσχας Ἀλέξιον: «Ἡμεῖς... ἠρκέσθημεν, ἵνα μόνον βεβαιώσωμεν τὴν παρ' ἡμῶν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς, οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγνωρίσεως τὰ παρά τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἱεράς Συνόδου, ὡς συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας γενόμενα». Παρο-μοίως καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος σὲ ἐπιστολή¹²¹ πρὸς τὸν Πατριάρχην Μόσχας Ἀλέξιον (19.5.1950) ἐπισημαίνει ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας παραχωρηθὲν αὐτοκέφαλο στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Πολωνίας, ἡ ὁποία ἦταν ἤδη αὐτοκέφαλος ἀπὸ τὸ Νοέμβριον τοῦ 1924. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος παρακαλεῖ τὸν Πατριάρχην Ἀλέξιον νὰ σεβαστεῖ τὴν «κανονικὴν ταύτην τάξιν», ὡς μόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὄντος ἀρμοδίου γιὰ τὴν παραχώρησιν τοῦ αὐτοκεφάλου, ὥστε νὰ μὴ διαταραχθεῖ ἡ μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰρήνη. Κατὰ τὴν ἐπίσκε-ψιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Βαρσοβίας κ. Σάββα στό Φανάρι (24-28 Ἰουλίου 1998) ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας πλειστά-κις ὁσάκις κάνει μνεῖα τοῦ παραχωρηθέντος ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατρι-αρχεῖον αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας¹²² του.

• Εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτὸ πού ἐπισημαίνει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατρι-άρχης Ἀθηναγόρας¹²³ πρὸς τὸν Πατριάρχην Βουλγαρίας Κύριλλον σὲ ἐπι-στολή του (27.7.1961) κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας σὲ Πατριαρχεῖο: «...ἐν τῇ πεποιθήσει, βεβαιῶς, καὶ προσδοκίᾳ ὅτι ἐν τῇ ἀποφάσει ἡμῶν ταύτῃ ἐξομεν, κατὰ τὰ πρόσθεν γενόμενα, ὁμο-γνώμονας καὶ συμψήφους καὶ τοὺς λοιποὺς Μακαριωτάτους καὶ Τιμιω-τάτους Πατριάρχας καὶ Προέδρους τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκ-κλησιῶν, ἕως οὐ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τελειωτικῶς καθορισθῆ ὑπὸ Οἰκου-μενικῆς Συνόδου, μόνης ἐχούσης τὸ δικαίωμα προάγειν τινὰ τῶν ἐπὶ μέρος ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εἰς Πατριαρχικὴν ἀξίαν καὶ περιω-πήν». Εἶναι προφανές ὅτι ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ἀθηναγόρας

120. Γιὰ τὸ κείμενον τῆς Ἐπιστολῆς, βλ. Ὁρθοδοξία 25 (1950) 233-234.

121. Γιὰ τὸ κείμενον τῆς Ἐπιστολῆς, βλ. Ὁρθοδοξία 25 (1950) 234 ἐπ.

122. βλ. Ὁρθοδοξία 5 (1998) 482 (Β' Περίοδος): «Ἡ προσφορά ὑπῆρξε μεγάλη...Μεταξύ αὐτῶν περιλαμβάνεται, ὡσαύτως, καὶ ἡ ἀνακήρυξις καὶ ἀναγνώρισις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὡς αὐτοκεφάλου...».

123. Γιὰ τὸ κείμενον τῆς Ἐπιστολῆς, βλ. Ὁρθοδοξία 26 (1951) 515-516.

καταγράφει τήν κανονική ακρίβεια, ή όποία καί όφείλει νά τηρηθεῖ στήν πράξη. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας εἶχε λάβει τήν αὐτοκεφαλία μέ τήν ὑποχρέωση «ἀναφέρεσθαι τε πρός τόν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Πατριαρχικόν Οἰκου-μενικόν θρόνον καί δι' αὐτοῦ ἐπιζητεῖν καί λαμβάνειν τήν ἔγκυρον γνώ-μην καί ἀντίληψιν αὐτοῦ τε καί τῶν λοιπῶν ἀγίων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἐπί γενικῶς ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, τῆς καθολικώτερας ψήφου καί δοκι-μασίας δεομένων»¹²⁴.

• Ἐνῶ λοιπόν σέ ὅλες τίς παραπάνω περιπτώσεις τό αὐτοκέφαλο δίδεται ὑπό μόνης τῆς Μητρῶς Ἐκκλησίας, τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντι-νουπόλεως, ἐκ τῶν ὑστέρων συναινούντων τῶν ὑπολοίπων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν – ή περίπτωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας καί τῆς Γεωργίας καταδεικνύει ἐμφανέστατα ὅτι μόνο ἀρμόδιο πρός τοῦτο εἶναι τό Οἰκου-μενικό Πατριαρχεῖο, ἀντιστρόφως δέ ή ἀπονομή τοῦ αὐτοκεφάλου στήν «Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς» ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν ἀναγνωρίζεται ἀπό καμιά ἄλλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία–, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐκλήθη νά ρυθμίσει πολλαπλᾶ διορθοδόξου φύσεως θέματα. Δίδονται κατωτέρω περαιτέρω ἐνδεικτικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

• Ὁ Πατριάρχης τῆς Ρωσσίας Τύχων (1918) διαμαρτύρεται πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο διά τήν ἐκ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀποκοπή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας, ἐνῶ καί ή Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας «ἐν ἀλλεπαλ-λήλοις εὐκαιρίαις» καί μερικές δεκαετίες ἀργότερα (1990), ἀπετάνθη, «τὴν κανονικότητα εἰς τὰ ἐαυτῆς βουλομένη», γιά νά λάβει τό αὐτοκέφαλο πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο ἀσκώντας κανονικό δικαίωμα καί καθῆκον παρεχώρησε τήν αὐτοκεφαλία¹²⁵. Ἀποτελεῖ δέ ὑποχρέωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας γιά θέματα διορθοδόξου ἐνδιαφέροντος νά ἀπευ-θύνεται πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί δι' αὐτοῦ νά ἐπικοινωνεῖ μέ τίς ἄλλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες γιά τὰ θέματα αὐτά. Εἶναι δέ πρέπον γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας, σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τό Ἅγιο Μύρο, «ὅπως τηρῆται ή ἐν προκειμένῳ καθεστηκυῖα ἐκκλησιαστική τάξις, ἵνα δι' ὀρωμένων καί δι' ἀοράτων συγκροτῆται καί ἐμφαίνεται τοῖς πᾶσι, τοῖς τε ἐντός καί τοῖς ἐκτός, καί καταγγέλληται καί πιστῶται ή ἀδιάρρηκτος ἐνότης τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Ὁ τόμος τῆς αὐτοκεφαλίας παρα-πέμπει στό Βαλσαμῶνα, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει ὅτι: «Λέγεται γάρ ὅτι καί ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας κυροῦ Πέτρου γέγονε οἰκονομία συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι καί αὐτόνομον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἰβηρίας, ὑποκειμένην τότε τῷ πατριάρχη Ἀντιοχείας». Ἡ ἐπισήμανση δέ αὐτή εἶναι σημαντική ὄχι ἀπλᾶ γιατί μνημονεύει ἕνα ἱστορικό γεγονός, ἀλλά γιατί καταδεικνύει ὅτι ή Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας, πάλαι ποτέ ὑποκειμένη στό θρόνο τῆς Ἀντιοχείας, ἀπετάνθη πρός τό Οἰκουμενικό

124. Γιά τό Συνοδικό Τόμο τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἐκκλησίας, Βλ. Ὁρθοδοξία 20 (1945) 72-74.

125. Ρ. Π., Β', 172.

Πατριαρχείο για την παραχώρηση και αναγνώ-ριση του αυτοκεφάλου, ως του μόνου κανονικῶν ἁρμοδίου γι' αὐτό. Σύμφωνα μέ τό Πατριαρχικό καί Συνοδικό Τόμο τῆς Αὐτοκεφαλίας ἡ μέλ-λουσα νά συνέλθει Οἰκουμενική Σύνοδος ὀφείλει νά ἐπικυρώσει τήν πράξη τῆς αὐτοκεφαλίας¹²⁶: «...ἐπ' ἀναφορᾷ μέντοι γε **πρός τήν μέλλουσαν Ἁγίαν Οἰκουμενικήν Σύνοδον**, τήν ἀείποτε διασφαλίζουσιν καί ἀλώβητον διατηροῦσιν τήν ἐν τῇ πίστει καί τῇ ἐκκλησιαστικῇ κανονικῇ τάξει ἐνότητα τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας».

- Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανός (1898-1931) ἐκηρύχθη ἔκπτω-τος ἀπό τή Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων γιά τήν ὑποχωρητικό-τητά του πρὸς τοὺς Ἄραβες. Ἡ σύνοδος προσέφυγε πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί ὁ Δαμιανός ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὡς κανονικός Πατριάρχης τό 1909, ὅποτε καί ἀνέλαβε οὐσιαστικά τά καθή-κοντά του¹²⁷.

- Τό 1933 τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας ἐδοκιμάσθη ἐξ ἀφορμῆς Πατριαρχικῆς ἐκλογῆς. Προσέφυγε πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ὅπου εὖρε καί βοήθεια. Πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο εἶχε καταφύγει καί ὁ τελευταῖος Ἑλληνας Πατριάρχης Ἀντιοχείας, Σπυρίδων (1891-1897), ὁ ὁποῖος εἶχε καθαιρεθεῖ ἀπό τή Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου του, χωρίς ὅμως νά ἀπο-κατασταθεῖ στό θρόνο του¹²⁸.

- Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου δοκιμασθεῖσα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1933 κατά τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς προσέφυγε πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο¹²⁹. Τό ἴδιο ἔπραξε ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου κατά τά ἔτη 1946 καί 1947.

- Ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι τό ἔτος 1948 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας Σαββάτιος ἀπέστειλε πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Μάξιμο ἐπιστο-λή¹³⁰ διὰ τοῦ ὁποῖου ζητοῦσε τήν ὑπαγωγή τῆς αὐτονόμου τότε Ἐκκλη-σίας του ἀπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας. Στήν ἀπάντησή του ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐπισημαίνει: «...εἰ ὁ καθ' ἡμᾶς Ἁγιώτατος Οἰκουμενικός Θρόνος παρεῖχε τήν πρὸς τοῦτο εὐλογίαν, πρῶτος αὐτός παρεβίαζεν ἂν καί κατέλυε τήν κρατοῦσαν κανονική τάξιν, ἧς τέτακται φύλαξ καί ἐπιτηρητής. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀρχι-επισκοπή Τσεχοσλοβακίας, δι' ἱστορικούς καί κανονικούς λόγους ἀποτε-λοῦσα τμήμα τοῦ καθ' ἡμᾶς

---

126. Βλ. Συνοδικό Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας, Ἐπίσκεψις 435 (1990) 7-9.

127. Α. Kartaschoff, Τό τοῦ ἐκκλήτου δικαίωμα..., Ὁρθοδοξία (1948) 297.

128. Α. Kartaschoff, Τό τοῦ ἐκκλήτου δικαίωμα..., Ὁρθοδοξία (1948) 296.

129. Α. Kartaschoff, Τό τοῦ ἐκκλήτου δικαίωμα..., Ὁρθοδοξία (1948) 298.

130. Γιά τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς καί τήν ἀπάντηση τοῦ Πατριάρχου Μαξίμου, Βλ. Ὁρθοδοξία 23 (1948) 241-243.

κλίματος, πῶς ἀποτελέσει μέρος τοπικῆς Ἐκ-κλησίας, ἧς ἡ δικαιοδοσία οὐ δύναται ἐπεκταθῆναι πέραν τῶν ἀρχῆθεν καθωρισμένων αὐτῇ ὁρίων, εἰ μὴ διὰ παραβιάσεως θεμελιωδῶν κανόνων τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων;»

• Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας ἐδοκιμάσθη πρό ὀλίγων ἐτῶν (1998) ἐξ αἰτίας σχίσματος. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς κανονικῆς τάξεως ἐπῆλθε μετά ἀπό αἴτημα τοῦ Πατριάρχου Βουλγαρίας Μαξίμου πρὸς τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖο¹³¹ μέ σύγκληση ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ **Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου** Μείζονος καὶ Ὑπερτελοῦς Συνόδου στή Σόφια, ἡ ὁποία καὶ ἀνεγνώ-ρισε ὡς κανονικὸ Πατριάρχη τὸ Μάξιμο¹³². Διατυπώνοντας τὸ αἴτημά του πρὸς τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη ὁ Πατριάρχης Μάξιμος ἐπεσήμανε: «...We ask Your Holiness to resond to our anxious appeal and, **in accordance with the practice of the Ecumenical Orthodoxy, to convene and be at the head of the Council of Primates and Representatives of the Local Autocephalous Orthodox Churches in Sofia**»¹³³.

• Ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κηρύξασα ἔκπτωτο τὸ 2005 τὸν Πατριάρχη αὐτῆς Εἰρηναῖο ἀπετάνθη μετά τῆς ἀγιοταφικῆς ἀδελφότητος πρὸς τὸ **Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο**, τὸ ὁποῖο συνεκάλεσε στήν Κωνσταντινούπολη Πανορθόδοξο Σύνοδο καὶ ἐπικύρωσε τὴν ἔκπτωση ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ Πατριάρχου Εἰρηναίου¹³⁴.

• Μετά τὴν πτώση τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος στήν **Ἀλβανία** τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπέστειλε ἐκεῖ ὡς **Ἐξαρχο** τὸν Ἀναστάσιο (Γιαννουλάτο), ἐνῶ τὸ 1992 τὸν ἐξέλεξε ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Τιράνων καὶ πά-σης Ἀλβανίας. **Μητροπολίτες προερχόμενοι ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατρι-αρχεῖο** μετά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀναστασίου ἐξέλεξαν νέους Μητρο-πολίτες γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος μέ ἐπιστολὴ του στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βαρθολομαῖο ἐπισημαίνει: «...αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσωμεν... εὐχαριστίας διὰ τὴν **ἰστο-ρικὴν πρωτοβουλίαν** τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος πρὸς ἀνασύ-στασιν τῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας ὡς καὶ διὰ τὰς προσφάτους **κανονικὰς ἐνεργείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου** πρὸς ὀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ χρονίζοντος θέματος τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἱεραρ-χίας τῆς κατ' Ἀλβανίαν Ἐκκλησίας». Ἡ σχετικὴ ἀπάντηση τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου μεταξύ ἄλλων διαλαμβάνει: «...ἡ

131. Γιὰ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς, βλ. Ὁρθοδοξία 5 (1998) 620-621.

132. Πρακτικά τῆς Συνόδου καὶ ἀποφάσεις αὐτῆς, Ὁρθοδοξία (1998) 633-639.

133. Γράμμα τοῦ Μακ. Πατριάρχου Σόφιας, αἰτουμένου τὴν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου σύγκληση Μείζονος καὶ Ὑπερτελοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, Ὁρθοδοξία 5 (1998) 621.

134. Ἀνακοινωθέν τῆς Συνόδου, Ἀπόστολος Βαρνάβας 66 (2005) 291. Ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου περὶ τῆς διαγραφῆς τοῦ Πατριάρχου Εἰρηναίου ἀπὸ τὰ Δίπτυχα, Ἐκκλησία 82 (2005) 526-527.

Μήτηρ Αγία του Χριστού Μεγάλη Ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν ἀνατιθεμένην αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων διακονίαν, εὐρέθη ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς ἐπιταγῆς ἵνα ἀνα-λάβῃ πρωτοβουλίαν καὶ ἐμερίμνησε ἵνα...». Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης **κοινοποίησε** τὰ γενόμενα γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας στὶς ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ κατόπιν τούτου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος **ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλες** αὐτές ὡς κανονικός Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων¹³⁵.

• Τό 1998 ἡ Ἐκκλησία Τσεχίας καὶ Σλοβακίας ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὡς αὐτοκέφαλος, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς τῆς σέ δεύτερο βαθμό καὶ οἱ Μητροπολίτες σέ πρῶτο δικάζονται ὑπὸ δικαστηρίου συμπληρούμενο ὡς πρὸς τὰ μέλη του **ἀποκλειστικά ἀπὸ ἱεράρχας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**. Οἱ Μητροπολίτες μποροῦν σέ δεύτερο βαθμό νά προσφύγουν στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Τό Ἅγιο Μύρο λαμβάνεται, ἐπίσης, ἀπὸ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Σύμφωνα μέ εἰδική διάταξη τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχίας καὶ Σλοβακίας ἔχει εὐθύνη «διὰ πᾶσαν παράβασιν οὐ μόνον ἐνώπιον τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀλλά καὶ ἐνώπιον Μείζονος καὶ Ὑπερτελοῦς Συνόδου εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένης, **μερίμνη καὶ ἐνεργείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**». Σύμφωνα μέ ἄλλη διάταξη «προκειμένου περὶ ζητημάτων ἢ ἀποριῶν γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς φύσεως, ἐξερχομένων τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐπὶ μέρος Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας **ἀπευθύνεται πρὸς τόν καθ' ἡμᾶς Ἁγιώ-τατον Πατριαρχικόν Οἰκουμενικόν θρόνον**, δι' οὗ ἡ κοινωνία μετὰ πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τόν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ζητεῖ οὕτω τὴν ἔγκυρον τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν γνώμην καὶ συναντί-ληψιν»¹³⁶.

• Μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Χριστοφόρου (2013), ὁ Τοποτηρητὴς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Συμεών, μετὰ τὴν **αὐθαίρετη ἀποπομπή** του ἀπὸ δύο Μητροπολίτες καὶ ἓνα βοηθό ἐπίσκοπο, ὀρισθέντος ἄλλου ὡς τοποτηρητοῦ, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἀντικανονικῶς ἐξελέγη καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, ἀπευθύνθη πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιὰ τὴ διευθέτηση τοῦ θέματος. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καὶ πλείστες ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες εὐλόγως δέν ἀνεγνώρισαν τὰ ἀντικανονικῶς γενόμενα¹³⁷.

• Πέραν ὅλων ὅσων ἀνωτέρω **ἐνδεικτικὰ** ἀνεφέρθησαν, εἶναι γνωστό ὅτι μέ τὶς ἐγκυκλίους τοῦ 1902 καὶ 1904 ἐπὶ πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' καὶ τὴν ἐγκύκλιο τοῦ 1920 τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀνέλαβε σοβαρὴς διορθό-δοξες καὶ διαχριστιανικὴς πρωτοβουλίες σφυρηλατώντας τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων

---

135. Γιὰ τὰ σχετικὰ κείμενα, Βλ. Ὁρθοδοξία (νέα σειρά) 5 (1998) 419-428.

136. Γιὰ τόν τόμο αὐτοκεφαλίας Βλ., Ὁρθοδοξία 5 (1998) 433-438.

137. <http://www.ec-part.org/docdisplay.php?lang=gr&id=1876&tla=gr>

Ἐκκλησιῶν καί προσβλέποντας στήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν σήμερα τήν Ὁρθοδοξία καί τόν κόσμο. Μέ δική του πρωτοβουλία συνήλθαν οἱ 4 Πανορθόδοξες διασκέψεις. Στήν πρώτη (Ρόδος 1961) κατηρίσθη ὁ κατάλογος τῶν θεμάτων, τά ὅποια πρόκειται νά συζητηθεῖ ἢ μέλλουσα νά συγκληθεῖ Μεγάλη Πανορθόδοξος Σύνοδος. Στή δεύτερη καί στήν Τρίτη (Ρόδος 1961, 1963) συζητήθηκε ἡ ἔναρξη διαλόγου μέ τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία. Στήν Τέταρτη (Γενεύη 1968) μεταξύ ἄλλων καθορίστηκε ὁ **τρόπος τῆς διορθόδοξου συνεργασίας γιά τήν προπαρασκευή τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.** (Στή σχετική αὐτή ἀπόφαση παραπέμπει στήν τελευταία του ὑποσημείωση τό κείμενο τῆς Ρωσσοικῆς Ἐκκλησίας). Μέ πρωτοβουλία, περαιτέρω, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνήλθαν 4 προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις στή Γενεύη (1976, 1982, 1986, 2009). Ἡ τρίτη ἐξ αὐτῶν ἐπεξεργάστηκε καί ἀποφάσισε τόν **Κα-νονισμό Λειτουργίας τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων.** (Σέ αὐτόν τόν κανονισμό παραπέμπει, ἐπίσης, στήν τελευταία του ὑποσημείωση τό κείμενο τῆς ρωσσοικῆς Ἐκκλησίας)¹³⁸.

III. Ὁ 34^{ος} κανὼν τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων καί ἡ Πενταρχία

Τό κείμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἐνῶ δέχεται τήν ἐφαρμογή τοῦ 34ου κανόνα τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων σέ ἐπαρχιακό ἐπίπεδο, δηλ. στό ἐπίπεδο τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀρνεῖται τήν ἐφαρμογή τοῦ ἴδιου κανόνα σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, δηλ. στό πλαίσιο τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν κατά τήν α' χιλιετία καί στίς σχέσεις τῶν Προκαθημένων τῶν κατά τόπους αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως αὐτές διαμορφώθηκαν κατά τή β' χιλιετία¹³⁹. **Θεωρεῖ ἀσφαλῶς ὡς δεδομένο ὅτι τό κείμενο τῆς Ραβέννας μεταφέρει τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Πρώτου σέ ἐπαρχιακό ἐπίπεδο στό παγκόσμιο ἐπίπεδο. Κάτι τέτοιο ὁμως δέν προκύπτει ἀπό τό κείμενο τῆς Ραβέννας.**

---

138. Βλ. κείμενο Πατριαρχείου Μόσχας, ὄπ.παρ., ὑποσ. 13.

139. Γιά τό λόγο αὐτό ἐπισημαίνει: «В силу того, что природа первенства, существующего на разных уровнях церковного устройства (епархиальном, поместном и вселенском), различна, функции первенствующего на разных уровнях не тождественны и не могут переноситься с одного уровня на другой». Καί λίγο παρακάτω ἀναφέρει: «В свою очередь, **распространение** того первенства, которое присуще предстоятелю автокефальной Поместной Церкви (по 34–му Апостольскому правилу), **на вселенский уровень** наделило бы первенствующего во Вселенской Церкви особыми полномочиями вне зависимости от согласия на это Поместных Православных Церквей.»

Перенесение функций служения первенства с уровня епископии на вселенский уровень, по существу, означает признание особого вида служения — «вселенского архиерея», »

Ὁ 34ος κανὼν τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, προσβλέποντας στήν ἐνότητα τῶν ἐπισκόπων καί θεωρώντας εὐλόγως ὅτι «Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου, ἐν ἀγίῳ πνεύματι», ὀρίζει ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς κάθε ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος δέν μποροῦν νά ἀποφασίζουσι «τι πράττειν περιττόν» χωρὶς τῆ συναίνεση τοῦ Πρώτου (τοῦ Μητροπολίτου στό ἐπίπεδο μιᾶς ἐπαρχιακῆς συνόδου ἢ τοῦ Πατριάρχου στό πλαίσιο μιᾶς ἐκ Μητροπολιτῶν Πατριαρχικῆς Συνόδου). Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τόν Πρώτο, ὁ ὁποῖος δέν μπορεῖ νά λειτουργεῖ «ἄνευ τῆς τῶν πάντων γνώμης»¹⁴⁰. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ 34ος Κανὼνας τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται ἀποκλειστικά **στόν τρόπο λήψεως τῶν ἀποφάσεων** καί ὄχι σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀρμοδιότητα τοῦ Πρώτου καί τῆς ὑπ' αὐτόν Συνόδου πού παρέχεται ἀπό ἄλλους κανόνες. **Ἀπαιτεῖ δέ ὁμοφωνία στή λήψη τῶν ἀποφάσεων**. Ἡ ἀμοιβαία δέσμευση μεταξύ Πρώτου καί συνόδου ἰσχύει κατὰ τό 34ο κανόνα τῶν Ἀποστόλων μόνο γιά τὰ «**περιττά**». Αὐτό ἐπισημαίνει καί ὁ Βαλσαμών στό ἐρμηνευτικό του σχόλιο παρατηρώντας: «Τό δέ μή πράττειν τι τόν πρῶτον ἄνευ τῆς γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ, **μή εἴπῃ νοεῖσθαι εἰς ἅπαντα τά παρά τούτου γίνεσθαι μέλλοντα, ἀλλά εἰς μόνα τά περιττά**. Εἰ γάρ τοῦτο εἴπῃς ὑποβιβασθήσεται ὁ χειροτονῶν τοῦ χειροτονουμένου»¹⁴¹. Τότε ὁ πρῶτος δέ θά μπορούσε ἀπολύτως τίποτα νά κάνει χωρὶς τῆ γνώμη τῶν ὑπ' αὐτόν ἀρχιερέων, ἐνῶ οἱ τελευταῖοι θά ἔχουν πάντοτε ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ Πρώτου καί ὄχι μόνο στά «περιττά». Κάτι τέτοιο δέν εὐσταθεῖ, ἐπισημαίνει ὁ Βαλσαμών. Ὁ Ἀριστηνός γίνεται περισσότερο σαφῆς διευκρινίζων, ποιά πράγματα θεωροῦνται «περιττά»: «**οἷον ἐπισκό-πους ζητεῖν, περί δογμάτων ζητεῖν, ἢ ἐκποιήσεις ἐκκλησιαστικῶν τινῶν ποιεῖσθαι**»¹⁴². Οἱ παραπάνω διασαφήσεις τῶν βυζαντινῶν ἐρμηνευτῶν ἀφήνουν νά ἐννοηθεῖ ὅτι ὁ Πρῶτος στό ἐπίπεδο μιᾶς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας ἔχει ἓνα ἐλεύθερο πεδίο λειτουργίας, ἐκτός ἐάν πρόκειται γιά ἐκλογή ἀρχιερέων, γιά δογματικά θέματα καί γιά ἐκποιήσεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Μέ ἐξαίρεση βεβαίως **τά δογματικά θέματα**, ὡς **πρός τά ὅποια οἱ πάντες θά πρέπει νά ὁμονοοῦν**, διαφορετικά ὁ διαφωνῶν, ἐάν ἄμεσα ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων δέν δώσει τελικά τῆ συναίνεσή του, ἀποβάλλεται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, στά θέματα ἐκλογῆς ἀρχιερέων καί ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τά μέλη τῆς Συνόδου μιᾶς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας μποροῦν νά ἀποφασίζουσι σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τῆς πλειοψηφίας, σύμφωνα μέ τόν στ' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁴³ πού ἐπιτάσσει «κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος», ἐάν ὁ Πρῶτος αὐτῶν ἐπέχει τῆς ψηφοφορίας. Στήν ἀρχή τῆς πλειοψηφίας, προκειμένου περί **ἐκλογῆς ἐπισκόπου** ἀναφέρεται καί ὁ 10' κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας¹⁴⁴. Αὐτονόητα ἢ ἀρχή

---

140. Ρ. Π. Β', 45.

141. Ρ. Π. Β', 47.

142. Ρ. Π. Β', 47.

143. Ρ. Π. Β', 126.

144. Ρ. Π. Γ', 160-161.

τῆς πλειοψηφίας κρατεῖ σύμφωνα μέ τίς ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις τοῦ Βαλσαμώνα καί τοῦ Ἀριστηνοῦ καί σέ ὅλα τά ἄλλα θέματα, τά ὁποῖα θεωροῦνται δευτερευούσης σημασίας, ὥστε νά μή χρειάζεται ἡ συναίνεση τοῦ Πρώτου ἢ ἡ ὁμοφωνία τῶν ἄλλων συνοδικῶν μελῶν.

Τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐκλαμβάνει ὅτι ὁ 34ος κανὼν τῶν Ἀποστόλων δέν ἦταν ἐφαρμόσιμος καί δέν εἶναι ἐφαρμοστέος στή σχέση λειτουργίας μεταξύ τῶν Προκαθημένων τῶν κατά τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ὀφείλει ἀπαραιτήτως νά ἐπισημανθεῖ ἐκ νέου ὅτι **κείμενο τῆς Ραβέννας δέν κάνει λόγο γιά ἐφαρμογή τοῦ 34ου κανόνα τῶν Ἀποστόλων σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Οὔτε ἐξομοιώνει τή λειτουργία τοῦ Πρώτου σέ ἐπαρχιακό ἐπίπεδο μέ τή λειτουργία τοῦ Πρώτου σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο.** Ἐπισημαίνει ἀσφαλῶς τή στό πλαίσιο τῆς Πενταρχίας ἰσχύσασα ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας στίς ἀποφάσεις τῶν πέντε Πατριαρχῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων¹⁴⁵. Τό παράδοξο εἶναι ἐδῶ ὅτι τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας –μή ἠθελημένα ἀσφαλῶς– **ἀντιμάχεται οὐσια-στικά τήν ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας** καί αὐτό γιά νά μήν ἀναγνωρισθεῖ Πρῶτος διαθέτων –ὑποτίθεται– Πρωτεῖο ἐξουσίας.

Τά κύρια ἐπιχειρήματα, τά ὁποῖα προβάλλει τό κείμενο εἶναι:

1. Δέν προβλέπεται Πρωτεῖο ἑνός «**Οἰκουμενικοῦ Πρωθυεράρχου**» σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο **ἀπό τοὺς Ἱ. Κανόνες καί τήν Ἱ. Παράδοση**¹⁴⁶.

2. Ἐάν ὑπῆρχε Πρωτεῖο τοιοῦτου εἶδους, θά ἔπρεπε ὁ «**Οἰκουμενικός Πρωθυεράρχης**», ὅπως τόν χαρακτηρίζει τό κείμενο, **νά ἐκλέγεται ἀπό τοὺς ὑπολοίπους προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν**¹⁴⁷.

Τό παράδοξο βεβαίως εἶναι ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἱ. Κανόνες κατά τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν ὀρίζουν τό περιεχόμενο τοῦ Πρωτείου τοῦ Πρώτου, αὐτό ἀναγνωρίζει Πρῶτον, δηλ. τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (μετά τήν ἀποκοπή τοῦ Ρώμης), ὁ ὁποῖος ὅμως ὡς ἔχων **Πρωτεῖον τιμῆς δέ φαίνεται νά ἔχει καμιά κανονική ἀρμοδιότητα**. Κατά τό ἴδιο κείμενο, ἐπίσης, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπέκτησε ἀρμοδιότητες **ὅλως ἐσχάτως** μέ τήν ἀπόφαση

---

145. Εἶναι θετικό ὅτι τό κείμενο τῆς Ραβέννας ἀπορρίπτει οἰαδήποτε ἀλλοίωση τοῦ ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διατυπωθέντος Συμβόλου τῆς Πίστεως. (§ 33). Ἐπισημαίνει ὀρθῶς τή διαφωνία τῶν δύο πλευρῶν ὡς πρός τήν ἐρμηνεία τοῦ περιεχομένου τῶν προνομίων τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης (§ 41). Τό κείμενο τῆς Ραβέννας δέν ἀναφέρεται καί δέν ἐρμηνεύει τά ἴσα Πρεσβεῖα τῶν θρόνων Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως, τά προνόμια τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως βάσει τῶν κανόνων θ' καί ιη' τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή Χαλκηδόνα καί τόν α' κανόνα τῆς ἐπί Φωτίου συγκληθείσης Συνόδου τῶν ἐτῶν 879-80. Ἐνδεχομένως οἱ σχετικές θέσεις τοῦ ὅλου προβληματισμοῦ γιά τά θέματα αὐτά νά κατα-γραφοῦν σέ μελλοντικό κείμενο τῶν δύο πλευρῶν. Αὐτό ἄλλωστε ἀφήνει νά ἐννοηθεῖ ἡ § 45 τοῦ κειμένου τῆς Ραβέννας.

146. Στό κείμενο, ὅπ. παρ.: «...вселенского первоиерарха, о которой ничего не говорят ни священные каноны, ни святоотеческое предание».

147. Στό κείμενο, ὅπ.παρ.: «...что привело бы уже к нарушению права первенствующей автокефальной Поместной Церкви самостоятельно выбирать своего Предстоятеля».

της Δ΄ Πανορθόδοξου Διασκέψεως¹⁴⁸ (1968, π. Σ. 7) και από τον Κανονισμό Λειτουργίας Προσυνοδικών Πανορθόδοξων Διασκέψεων¹⁴⁹ (άρ. 2, 13) που κατηρτίσθη και συνεφωνήθη στη γ΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη τό 1986 στη Γενεύη. Σύμφωνα με τα δύο αυτά κείμενα –κατά την έρμηνεία του κειμένου του Πατριαρχείου Μόσχας– ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, μπορεί, όπως ανωτέρω (κεφ. Ι) έχει έπισημανθεί, να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες διορθόδοξου και διαχριστιανικού χαρακτήρα έχοντας τη συναίνεση των Όρθοδόξων Έκκλησιών, ή οποία συναίνεση εκφράζεται ειδικά στις Πανορθόδοξες Προσυνοδικές Διασκέψεις¹⁵⁰.

Τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας στό σημείο αυτό δέν αναφέρεται πλέον στον Πάπα Ρώμης, αλλά στό θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως, δεδομένου ότι αυτός σήμερα είναι ή μεταξύ των Όρθοδόξων Έκκλησιών Πρωτόθρονος Έκκλησία, ή «κεφαλή» και της Έκκλησίας της Ρωσσίας –όπως αναγράφεται στον Τόμο προαγωγής της σε Πατριαρχείο– και όλων των υπόλοιπων Όρθοδόξων Έκκλησιών.

Ανεξάρτητα όμως από αυτό ή Έκκλησία της Ρωσσίας και όλες οι υπόλοιπες Έκκλησίες στό πλαίσιο του θεολογικού τους διαλόγου με τη Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία θά κληθούν να έρμηνεύσουν τό Πρεσβείον του Πρώτου θρόνου που έδόθη στη Ρώμη από τους ιερούς κανόνες, να έρμηνεύσουν τη σημασία του 3ου, 4ου και 5ου κανόνος της Σαρδικής και όλες εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες προσωπικότητες της Ανατολής κατέφυγαν στη Δύση αναζητώντας προστασία. (Τό κείμενο της απάντησης των Όρθοδόξων Πατριαρχών της Ανατολής προς τον πάπα Πίον Θ΄, τό οποίο μνημονεύει τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας, αναφέρεται, όπως ήδη έσημειώθη, στους Κορινθίους που κατέφυγαν προς τον Κλήμεντα Ρώμης και στις περιπτώσεις των Αγίων Άθανασίου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου που κατέφυγαν στους έπισκόπους Ρώμης Ιούλιον και Ιννοκέντιον)¹⁵¹. **Κανείς δέν μπορεί να άγνοεί την ιστορική πραγματικότητα¹⁵², όπως αυτή προκύπτει από τις πηγές, τις οποίες όφείλει να αξιολογήσει.** Καί ενώ δέ θά είναι δύσκολο να καταδειχθεί ότι όλα αυτά δέ θεμελιώνουν ένα Πρωτείο έξουσίας, όπως τό κατανοεί σήμερα ή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, θά είναι άδύνατο να άρνηθεί κανείς ένα Πρωτείο τιμής, όχι όμως κενού περιεχομένου και συνδεδεμένου με προνόμια έρειδόμενα κανονικά στη Σύνοδο της Σαρδικής. Τό θέμα όμως αυτό, σε ό,τι άφορά, τη Ρώμη δέν ενδιαφέρει στην παρούσα συγκυρία και έναπόκειται να έξετα-σθεί στην πορεία

---

148. Προς την Μεγάλην Σύνοδον. Γραμματεία προπαρασκευής της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Όρθοδόξου Έκκλησίας, 1, Όρθόδοξον Κέντρον του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Chambésy Γενεύης, 1971, 72-74.

149. Έπίσκεψις, Άρ. 369 (1986) 2-5.

150. Βλ. ανωτέρω, ύποσ. 10.

151. Βλ. Άπάντησις των Όρθοδόξων Πατριαρχών..., 916-17.

152. Βλ. P. Bernardakis, Les appels au pape dans l' église greque jusqu' à Photius, Échos d' Orient 6(1907) 30-42, 118-125, 249-257.

του διαλόγου με τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία.

Όταν τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας ἀρνεῖται τήν ὕπαρξη Πρώτου σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο ἢ δέχεται –κατ’ ἄλλη ἔκφραση– ἕνα Πρωτεῖο κενοῦ περιεχομένου, οὐσιαστικά τότε ἀρνεῖται τό περιεχόμενο τῶν ἱερῶν κανόνων πού ἀποδίδουν σέ συγκεκριμένους θρόνους τό «Πρεσβεῖον», ἀποδίδουν ἴσα Πρεσβεῖα στούς θρόνους Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως, τούς ἀποδίδουν ἐξαιρετικά προνόμια. Ἀρνεῖται τήν κανονική παράδοση δύο χιλιετιῶν. Κατ’ ἀρχήν θά πρέπει νά ἐπισημανθεῖ ἐκ νέου ὅτι τά Πρεσβεῖα ἀφοροῦσαν συγκεκριμένους τόπους, συγκεκριμένους ἐκκλησιαστικούς θρόνους καί ὄχι πρόσωπα, δηλ. τό θρόνο τῆς Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιόχειας καί τῶν Ἱεροσο-λύμων. Εἶναι δέ λίαν σαφές ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων ὅτι αὐτοί ὄχι μόνο ὀρί-ζουν τήν τάξη προκαθερδίας τους, ἀλλά καί ὅτι μεταξύ τους δέν ἔχουν ἴσα Πρεσβεῖα τιμῆς, δεδομένου ὅτι ἴσα Πρεσβεῖα τιμῆς μέ τή Ρώμη εἶχε μόνο ἡ Κωνσταντινούπολις καί ὄχι οἱ ἄλλοι πατριαρχικοί θρόνοι τῆς Ἀνατο-λῆς. Αὐτό προκύπτει κατ’ ἀρχήν ἀβίαστα καί ἀπό τήν ἐρμηνεία τῶν βυζαντινῶν κανονολόγων. Ὁ μέν Ζωναράς στό μνημονευθέν ἐρμηνευτικό του σχόλιο στό γ’ κανόνα τῆς Β’ Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁵³ ἐπισημαίνει: «...τόν δέ μακαριώτατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νέα Ρώμης, δευ-τέραν τάξιν ἐπέχειν μετά τόν ἀποστολικόν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης· τῶν δέ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐναργῶς δεικνυται ἡ μετά, πρόθεσις, ὑποβιβασμόν δηλοῦσα καί ἐλάττωσιν...Ἡ γοῦν τοῦ μετά ἐξήγησις, ἡ λέγουσα τοῦ χρόνου δηλωτικῆν εἶναι τήν πρόθεσιν, καί οὐχ ὑποβιβασμοῦ, βεβιασμένη ἐστί, καί διανοίας οὐκ εὐθείας, οὐδ’ ἀγαθῆς». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι κατὰ τό Ζωναρά εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ἐρμηνεία τῆς προθέσεως μετά ὡς δηλούσης ἀπλᾶ καί μόνο χρονική προτεραιό-τητα τῆς Ρώμης ὡς πρὸς τήν ἀπονομή τῶν πρεσβεῖων καί ὄχι «ἐλάττωσιν» καί «ὑποβιβασμόν» τῶν ἄλλων πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς σέ σχέση μέ τό θρόνο τῆς Ρώμης καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέναντι στή Ρώμη. Τό ἴδιο συνάγεται καί ἀπό τήν ἐπίσης μνημονευθεῖσα ἐρμηνεία τοῦ Βαλαμῶνα¹⁵⁴ στόν ἴδιο κανόνα: «...Τούτων δέ οὕτω διορισθέντων, τινές τήν, μετά, πρόθεσιν οὐχ ὑποβι-βασμόν τῆς τιμῆς νενοήκασιν, ἀλλ’ ἐξελάβοντο αὐτήν εἰς τό μετάχρονον μόνον...». Κατά συνέπεια ἡ δευτέρα θέσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δέν ὀφείλετο μόνο στή χρονική προτεραιότητα τῆς Ρώμης, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἀριστηνός¹⁵⁵, ἀλλά στήν οὐσιαστικά δεύτερη θέση καί ἀξία της ὡς πρὸς τήν τιμή ἀπέναντι στή Ρώμη. Ἡ χρονική προτεραιότητα ἐξ ἄλλου δέν ἐξηγεῖ τή δευτέρα θέση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προηγούμενου τῶν ἄλλων θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, στούς ὁποίους εἶχαν προγενέστερα ἤδη δοθεῖ Πρεσβεῖα Τιμῆς ἀπό τήν Α’ Οἰκουμενική Σύνοδο.

---

153. Ρ. Π., Β’, 174.

154. Ρ. Π. Β’, 175.

155. Ρ. Π., Β’, 176.

Αυτόν τόν «**ὕποβιβασμόν**» τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέναντι στή Ρώμη ὡς πρός τήν **ἀξία τῶν Πρεσβείων** ἔρχονται νά ἄρουν ἀκολουθώντας τήν ἤδη διαμορφωθείσα κανονική παράδοση οἱ πατέρες τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ κη΄ κανόνας τῆς Χαλκηδόνος ἐρμηνεύοντας αὐθεντικά τόν γ΄ κανόνα τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀκολουθώντας –ὅπως ἤδη ἐσημειώθη– τήν ἤδη διαμορφωθείσα κανονική παράδοση ἐπισημαίνει ὅτι «οἱ ἑκατόν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, **τά ἴσα πρεσβεῖα** ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ»¹⁵⁶. Αυτό σημαίνει ἀφ' ἑνός μὲν ὅτι ἡ **Κωνσταντινούπολη ἀναβιβάζεται σέ πρῶτο θρόνο μαζί μέ τή Ρώμη**, ἐνῶ τάσσεται καί παραμένει δευτέρα στήν τάξη προκα-θεδρίας, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι ἡ θέση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρός τά Πρεσβεῖα (αὐτονόητα δέ καί ἡ θέση τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης) ἦταν ἀνωτέρα τῶν Πρεσβείων τῶν ἄλλων Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι πρόδηλο ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τά ἴσα Πρεσβεῖα μέ τή Ρώμη καί ἄλλο πρᾶγμα ἡ κατάταξη στή σειρά προκαθεδρίας. Αυτό προκύπτει καί ἀπό ἐρμηνεία τοῦ Ζωναρᾶ στόν γ΄ κανόνα τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ κατά-τάξη δέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως στή δευτέρα θέση ἦταν ἐπιβεβλημένη, γιατί «Ἀνάγκη γάρ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, τόν μὲν πρῶτον, τόν δέ δευτερεῦτον· καί ἐν καθέδραις ὅτε συνέλθοιεν, καί ἐν ὑπο-γραφαῖς, ὅτε τούτων δεήσει»¹⁵⁷. Ὁ ἴδιος ἐρμηνευτής ἐρμηνεύοντας **τά ἴσα Πρεσβεῖα** τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τή Ρώμη στό κη΄ κανόνα τῆς Χαλκηδόνος κάνει λόγο γιά **ἐκκλησιαστικά προνόμια**: «...ὡς ἡ **πάλαι Ρώμη**, δεῖ αὐτήν καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προνομίοις, ὡς ἐκείνην τιμᾶσθαι, **πασῶν τῶν ἄλλων προτιμωμένων ἐκκλησιῶν...**»¹⁵⁸. Γιά προνόμια τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κάνει λόγο στό ἴδιο πνεῦμα καί ὁ Βαλσαμών στό δικό του σχόλιο: «...θέλω καί εὐχομαι ἔχειν τόν **Κωνσταντινουπόλεως** ἀσκανδαλίστως πάντα τά παρά τῶν θείων κανόνων ἐπιφιλοτιμηθέντα αὐτῷ **προνόμια**»¹⁵⁹. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν νά γίνεται λόγος γιά **προ-νόμια**, ἐάν τά **Πρεσβεῖα ἀπένειμαν ἀπλᾶ μιᾶ τιμητικῆ διάκριση**; Εἶναι πρόδηλο ὅτι **τά ἀποδοθέντα ὑπό τῶν ἱερῶν κανόνων Πρεσβεῖα συν-ἀπτονται μέ ἄσκηση ἐξουσίας** καί γιά τοὺς πέντε θρόνους σέ τοπικό ἐπίπεδο, σέ ὑπερτοπικό δέ ἐπίπεδο γιά τοὺς θρόνους τῆς Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως βάσει τῶν ἐξαιρετικῶν προνομίων πού τοὺς ἀπε-δόθησαν.

Εἶναι βεβαίως ἀναντίρρητο ὅτι οἱ κανόνες θ΄ καί ιζ΄ τῆς Χαλκηδόνος ἀπένειμαν στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἤδη ἔχει μνημονευ-θεῖ, **προνόμια ἐκτεινόμενα καί ἔξω ἀπό τή δική του δικαιοδοσία** (διοική-σεις Ἀσίας, Πόντου καί Θράκης). Ὁ θ΄ κανόνας¹⁶⁰ μεταξύ ἄλλων ἐπισημαίνει: «Εἰ δέ πρός τόν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρι-κός ἀμφισβητοίη,

---

156. Ρ. Π., Β΄, 281.

157. Ρ. Π., Β΄, 174.

158. Ρ. Π., Β΄, 282.

159. Ρ. Π., Β΄, 286.

160. Ρ. Π., Β΄, 237.

καταλαμβάνετω τόν ἑξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τόν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καί ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Ὁ ιζ' κανόνας¹⁶¹ καθιερώνει τή δικαστική ἀρμοδιότητα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως εὐρύτερα καί γιά μή κληρικούς: «Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρά τοῦ ἰδίου μητροπολίτου παρά τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθά προεῖρηται». Τό γεγονός ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως θρόνος εἶχε δικαστική ἀρμοδιότητα καί ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του προκύπτει μέ ἀπόλυτη σαφήνεια καί ἀπό τό ἐρμηνευτικό σχόλιο τοῦ Ζωναρά στόν ιζ' κανόνα τῆς Χαλκηδόνας. Ὁ Ζωναράς ἐπισημαίνει¹⁶² ὀρθότατα ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ἀρμοδιότητα δικαστική γιά τούς «ὑποκειμένους αὐτῷ» καί προσθέτει: «Οὐ γάρ δὴ καί τούς τῆς Συρίας μητροπολίτας ἢ τούς τῆς Παλαιστίνης, καί Φοινίκη, ἢ τούς τῆς Αἰγύπτου, ἄκοντας ἐλκύσαι δικάσασθαι παρ' αὐτῷ· ἀλλ' οἱ μὲν τῆς Συρίας, τῷ τοῦ Ἀντιοχείας ὑπόκεινται φόρῳ· οἱ δέ τῆς Παλαιστίνης, τῷ τοῦ Ἱεροσολύμων· οἱ δέ τῆς Αἰγύπτου, παρά τῷ Ἀλεξανδρείας δικάσσονται, παρ' ὧν καί χειροτονοῦνται, καί οἷς περ ὑπόκεινται». Ἀπό αὐτό τό ἐρμηνευτικό σχόλιο ἀβίαστα προκύπτει ἐπιπρόσθετα ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε δικαστική ἀρμοδιότητα καί ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ὅταν κάποια ὑπόθεσις ὑπήγετο **στήν κρίση του ἐκούσια** ἀπό τόν ἐνδιαφερόμενο ἢ τά ἐνδιαφέροντα πρόσωπα. Τοῦ λόγου δέ τό ἀληθές ἀπο-δεικνύουν **ικανά παραδείγματα στίς πηγές, μερικά ἐκ τῶν ὁποίων ἀνε-φέρθησαν ἀνωτέρω**. Τό γεγονός δέ ὅτι μερικά ἀπό τά παραδείγματα αὐτά ἀνάγονται σέ χρόνο πρό τῆς συγκλήσεως τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καταδεικνύει ὅτι ἡ ρύθμιση οὐσιαστικά ἐπικυρώνει προγενέστερη ἐθιμική πρακτική.

Τό γεγονός ὅτι δέν ἐπιτρέπεται ἡ **εἰσπήδηση καί ἀνάμειξη** τοῦ οἰουδήποτε ἐπισκόπου (Μητροπολίτου ἢ Πατριάρχου) σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη κατά τόπους Ἐκκλησία ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς δικῆς του διοικητικῆς δικαιο-δοσίας εἶναι πρόδηλο ἐκ πολλῶν ἱερῶν κανόνων καί ἰδιαίτερα ἐκ τοῦ **β' κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου**¹⁶³, ὁ ὁποῖος ἐπιτάσσει, οἱ ἐπίσκοποι «ταῖς ὑπερορίας ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι, μηδέ συγγέειν τάς ἐκκλησίας». Ἔτσι ὁ Ἀλεξανδρείας εἶναι ἀρμόδιος νά διοικεῖ τήν Αἴγυπτο, οἱ δέ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ἀρμόδιοι νά διοικοῦν τήν Ἀνατολή. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Θρακικῆς εἶναι ἀρμόδιοι μόνο γιά τή Θράκη, οἱ τῆς Ποντικῆς γιά τόν Πόντο καί οἱ τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως γιά τήν Ἀσία. Ἐπισημαίνει δέ ὁ ἴδιος κανόνας ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ἀρμόδιοι νά διοικοῦν τίς περιοχές τους **«φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατά Νίκαιαν πρεσβείων τῆ Ἀντιοχείων ἐκκλησία»**. Καί μόνο ἀπό τήν ἀπλή ἀνάγνωση αὐτοῦ τοῦ κανόνα προκύπτει, περαιτέρω, κάτι τό σημαντικό: Εἶναι, προφανές ὅτι ἡ λέξη **«πρεσβείων»** ἀποδιδόμενων **στήν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας**

---

161. Ρ. Π., Β', 285-259.

162. Ρ. Π., Β', 260.

163. Ρ. Π., Β', 169. (Βλ. ἐπίσης, τόν 8ο τῆς Γ' Οἰκ., 20ό τῆς Πενθέκτης, 35ο τῶν Ἀποστόλων, 22ο Ἀντιοχείας).

δέν μπορεί ἐδῶ νά εἶναι ἓνας ἀπλός τιμητικός τίτλος, κενός περιεχομένου, ἀλλά δηλοῖ τήν πλήρη ἐκκλησιαστική ἐξουσία τοῦ Ἀντιοχείας στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, **κατά τό ἴδιο τρόπο πού καί οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἄλλων διοικήσεων στήν Ἀνατολή πού μνημονεύονται στόν κανόνα ἔχουν τήν ἀρμοδιότητά τους στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τους**. Περιορίζοντας δέ ὁ κανόνας τήν ἐκκλησιαστική ἀρμοδιότητα ἐκάστου στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του καταλήγει: «Ἀκλήτους δέ ἐπισκόπους ὑπέρ διοίκησιν μή ἐπιβαίνειν ἐπί χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς». Ἡ σαφής αὐτή ρύθμιση τοῦ κανόνα δέν ἔρχεται βεβαίως σέ ἀντίφαση μέ τούς κανόνες θ' καί ιζ' τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδῶνας, διότι ἡ **ὑπερόρια ἀρμοδιότητα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως** πού καθιερώνεται μέ τούς κανόνες αὐτούς **μπορεῖ νά ἀσκηθεῖ μόνο μετά ἀπό αἴτημα τῶν ἐνδιαφερομένων πλευρῶν**.

Δέν εἶναι ἄσχετη μέ τήν ἀναγνώριση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρώτου θρόνου μεταξύ τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς ἀπολαυῆς ἀπό αὐτόν ἴσων προνομίων στήν Ἀνατολή μέ αὐτά τοῦ Ρώμης στή Δύση, ἡ ἀπονομή στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως τοῦ τίτλου «**Οἰκουμενικός**». Αὐτό καταδεικνύει ἡ ἀλληλογραφία μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτής (585-595) ὑπέγραψε τά πρακτικά ἐνδημούσης Συνόδου προσάπτοντας στόν ἑαυτό του τόν τίτλο «**Οἰκουμενικός**»¹⁶⁴. Ὁ πάπας Ρώμης Γρηγόριος Α' (590-604) διαμαρτυρήθηκε¹⁶⁵ στήν Κωνσταντινούπολη γιά τή χρήση τοῦ τίτλου θεωρώντας ὅτι ὁ τίτλος ἀπονέμει δικαιοδοσία καί ἐξουσία στόν Κωνσταντινουπόλεως –στό πλαίσιο βεβαίως τῆς δικῆς του θεωρίας περί Παπικοῦ Πρωτείου, τήν ὁποία ὅμως παρέλειπε νά ἐκθέσει *expressis verbis* στίς ἐπιστολές του. Περιορίστηκε μόνο νά ἀναφέρει ὅτι ἡ χρήση τοῦ τίτλου συνιστᾶ ἀπομείωση τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων. Στόν Πάπα Γρηγόριο Α' ἀπήντησε καί ὁ Πατριάρχης Κυριακός¹⁶⁶ (597). Ἀσφαλῶς καί ἡ **Κωνσταντινούπολη κατανοοῦσε διαφορετικά τόν τίτλο «Οἰκουμενικός»**, τόν ὁποῖο ἀσφαλῶς θά μπορούσε νά χρησιμοποιοῦ καί ὁ ἐκάστοτε ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς κατέχων τόν πρῶτο θρόνο τῆς Δύσεως καί ὡς μετέχων μέ τόν Κωνσταντινουπόλεως, τόν πρῶτο θρόνο στήν Ἀνατολή, **στά προνόμια τοῦ πρώτου θρόνου σύμφωνα μέ τούς ἱερούς κανόνες**. Ὁ τίτλος «Οἰκουμενικός» γιά τήν Ἀνατολή δέν ὑποδήλωνε –καί δέν ὑπο-δηλώνει– ἓνα Πρωτεῖο ἐξουσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀπέναντι στούς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς, ἀναφερόταν ὅμως στό ἐξαιρετικό προνόμιο τοῦ πρώτου θρόνου τῆς Ἀνατολῆς σέ σχέση μέ τούς ἄλλους πατριαρχικούς θρόνους στήν Ἀνατολή. Ἀναφερόταν δηλ. στή

---

164. V. Grumel, *Les Regestes...*, Vol. I, Fasc. I, N. 264.

165. P. L. 77, 738 ἐπ.

166. V. Grumel, *Les Regestes...*, Vol. I., Fasc. I, N. 275 (Lettre au Pape Grégoire Ier. Il lui affirme son attachement et se plaint qu' à cause du titre d' oecuménique il veuille soulever un scandale et lui cause aussi du préjudice). PL 77, 888-889. Mansi 10, 70.

σχέση-θέση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως με τους άλλους Πατριάρχες στην Ανατολή. Ήταν στην ουσία του ένα Πρωτείο ευθύνης για τη διαφύλαξη της ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς κανονικῆς τάξεως στήν Ανατολή, ἀσκούμενο στά **πλαίσια τῶν ἱερῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ἀφ' ἑνός μὲν ἀπαγόρευαν τήν αὐτόκλητη ἀνάμειξη τοῦ Πρώτου θρόνου στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν ἄλλων Πατριαρχείων, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἔδιναν ὑπερδιοικητική καὶ ὑπερόρια ἀρμοδιότητα στόν Κωνσταντινουπόλεως ὑπό τίς προϋποθέσεις πού προαναφέρθηκαν.** Ἡ εὐθύνη αὐτή τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιά τήν Ανατολή μετά τό διαμελισμό τῆς Αὐτοκρατορίας σέ Ἀνατολική καὶ Δυτική καὶ τήν πτώση τοῦ δυτικοῦ κράτους ἀπό βαρβαρικά φύλα (476 μ.χ.) ἔγινε μεγαλύτερη μέ τήν ἐμφάνιση τῶν Ἀράβων στήν Ανατολή, ὅποτε τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς κατέστησαν ἐμπερίστατα καὶ ἔχρηζαν καὶ ἔτυχαν βοήθειας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη. Ἡ εὐθύνη τοῦ Πρώτου θρόνου στήν Ανατολή ἔγινε μεγαλύτερη, ὅταν μέ τήν πτώση τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) ἐξέλιπε ὁ συνεκτικός καὶ συντονιστικός ρόλος τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα πού μεταξύ ἄλλων συγκαλοῦσε τίς Οἰκουμενικές Συνόδους.

Ἡ μέ τίς κανονικές ρυθμίσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διαμόρφωση τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων¹⁶⁷ καὶ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν σήμαινε τό αὐτονόητο ὅτι δηλ. γιά **δογματικά θέματα καὶ ὑψίστης σημασίας κανονικά ζητήματα θά ἔπρεπε νά ὑπάρχει ἡ συμφωνία καὶ τῶν πέντε Πατριαρχείων.** Ἡ σημασία τῆς Πενταρχίας γιά δογματικά θέματα καταδηλοῦται **αὐθεντικά καὶ κατ' ἐξοχὴν καὶ στήν Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (787),** ἡ ὁποία ἀκύρωσε τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Ἱερείας, γιατί σ' αὐτήν δέν παρίσταντο γνήσιοι ἐκπρόσωποι τῶν Πατριαρχείων καὶ οἱ ἀποφάσεις τῆς δέν εἶχαν ποτέ τήν ἐπιδοκιμασία τους¹⁶⁸.

Ἡ σημασία τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας γιά κανονικά ζητήματα καταφαίνεται πολλαπλῶς **κατά τή διένεξη τῶν Πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου** καὶ ἰδιαίτερα κατά τήν ἐπί Πατριάρχου Ἰγνατίου συγκληθεῖσα καὶ μετέπειτα ἀκυρωθεῖσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (869-870) καὶ κατά τή Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατά τά ἔτη 879-880 πού ἀποκατέστησε στό θρόνον τόν Ἰ. Φώτιο. Οἱ δύο αὐτές Σύνοδοι εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσες καὶ καταδεικνύουν τά ἑξῆς:

• **Ἡ κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς ἑνός Πατριάρχη** ἦταν μὲν ὡς διαδικασία ἐσωτερική ὑπόθεση τοῦ θρόνου, γιά τόν ὁποῖον γινόταν ἡ ἐκλογή, **αὐτή ὅμως ἔπρεπε ἀπαραιτήτως νά ἀναγνωρισθεῖ ἀπό τοὺς ὑπολοίπους πατριαρχικούς θρόνους.** Τόσο ὁ Ἅγ. Ἰγνάτιος, ὅσο καὶ ὁ Ἰ. Φώτιος μετά τήν ἐκλογή τους

---

167. Ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἔθεωρεῖτο ἡ διοικητικὴ κεφαλὴ τῆς Δύσεως, ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβε τίς τρεῖς διοικήσεις (Ἀσίας, Πόντου καὶ Θράκης). Ὁ θρόνος τῆς Ἀλεξάνδρειας διατήρησε τὴ δικαιοδοσία του στήν Αἴγυπτο, τὴ Λιβύη καὶ τὴν Πεντάπολη. Ὁ θρόνος τῆς Ἀντιόχειας ἔλαβε τὴ Συρία, Φοινίκη καὶ Ἀραβία καὶ ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων τίς τρεῖς ἐπαρχίες τῆς Παλαιστίνης.

168. Mansi 13, 208E-209A.

ἔσπευσαν νά κοινοποιήσουν στά ὑπόλοιπα Πατριαρχεῖα τήν ἄνοδό τους στό θρόνο διά τῶν Εἰρηνικῶν–Συνοδικῶν τους Ἐπιστολῶν, ὥστε νά τύχουν αὐτῆς τῆς ἀναγνώρισεως¹⁶⁹.

- Ἡ ἄρση οἰασδήποτε ἀμφιβολίας γιά τήν κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰγνατίου καί Ἰ. Φωτίου ὁδήγησε στή σύγκληση τῶν δύο Συνόδων.

- Καταδεικνύεται ἀπό τά πρακτικά τῶν δύο Συνόδων ὅτι ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας ἦταν ἐνεργός καί αὐτός ἀποτελοῦσε τήν ὑψίστη ἀρχή γιά τή λήψη τῶν ἀποφάσεων πού ἀφοροῦσαν δογματικά καί μείζονα κανονικά θέματα. Εἶναι σημαντικό ὅτι μέ τόν ἰγ' κανόνα τῆς Συνόδου τῶν ἐτῶν 869-870 ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐντάσσεται στήν Πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν, κρι-νόμενος, ὅποτε ἤθελε χρειαστεῖ, ὑπ' αὐτῆς¹⁷⁰.

- Παράλληλα, κατά τή Σύνοδο τοῦ 879-80 καταδεικνύεται ἡ **διαμόρφωση ἐκκλησιαστικῶν ὁρίων μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως** ὡς δύο ἀνεξαρτήτων δικαιοδοσιῶν πού θά ὁδηγηθοῦν κατόπιν στήν τέλεια αὐτονόμηση καί ἀλλοτρίωση μέ τό μεταξύ τους σχίσμα. Σέ ὅλα δέ τά συζητούμενα θέματα ἐκφράζεται ἡ ἄποψη τῆς Ρώμης καί ἀκολουθεῖ ἡ **ἐνιαία ἄποψη τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς**. Ἡ ἀναγνώριση τῶν δύο αὐτῶν ἀνεξαρτήτων δικαιοδοσιῶν καταδεικνύεται καί ἀπό τόν πρῶτο Κανόνα¹⁷¹ τῆς Συνόδου 879-880, γιά τόν ὁποῖο ἔγινε λόγο ἀνωτέρω καί μέ τόν ὁποῖο ἀπηγορεύετο ἡ ἀνάμειξη τῆς μιᾶς στή δικαιοδοσία τῆς ἄλλης σέ δικαστικές ὑποθέσεις.

- Γιά τήν Ἀνατολή ἀναγνωρίζεται ὁ **προέχων ρόλος τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως**. Τοῦτο προκύπτει μέ σαφήνεια καί ἀπό τήν ἤδη ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα καί **ἄξια ἐπαναλήψεως** κατάθεση τοῦ ἐπι-σκόπου Μαρτυρουπόλεως Βασιλείου, τοποτηρητοῦ τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας στή σύνοδο: «Οἱ τῶν καθ' ἡμᾶς θρόνων μέγιστοι Ἀρχιερεῖς, ἐπί πλείον **ἀδιάσπαστον** τήν πρός τόν ἀγιώτατον πατριάρχην Φώτιον **γνώμην** ἔχον-τες, ἀφ' οὗ καί εἰς τόν ἀρχιερατικόν ἀνηνέχθη βαθμόν, ἐπί τούτῳ καί ἡμᾶς ἀπέστειλαν, **δόντες ἐξουσίαν καί αὐθεντίαν Φωτίῳ** τῷ ἀγιωτάτῳ πατρι-άρχῃ, ἵνα εἴ τις, κἄν τε τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου εἴη, κἄν τε τοῦ λαϊκοῦ τά-γματος, εὐρεθεῖ ἑαυτόν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας χωρίζων, τό δοκοῦν τῇ ἀγιωσύνη αὐτοῦ εἰς τούς τοιοῦτους διαπράττηται ὡς οὖν **καί τῶν ἀνατολικῶν θρόνων ἐξουσίαν εἰληφώς καί τῆς τῶν Ῥωμαίων αὐθεν-τίας τό κῦρος προσλαβόμενος**, καθῶς ἀρτίως ἠκούσαμεν, μᾶλλον δέ **προέχων ἐκ Θεοῦ ὡς ἀρχιερεύς μέγιστος**, οὓς ἂν δήση τῷ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀλύτῳ δεσμῷ ἔχομεν καί ἡμεῖς δεδεμένους καί οὓς ἂν

---

169. V. Grumel, Les Regestes..., Fasc. II et III, N. 446, 467, 468, 529.

170. Mansi 16, 405C.

171. Mansi 17, 497DE.

λύση, ἔχομεν καί ἡμεῖς λελυμένους»¹⁷². Εἶναι προφανές ἀπό τό παραπάνω ἀπόσπασμα, δεδομένου ὅτι καί οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καί Ἱεροσολύμων πάντοτε συμπλέουν μέ τίς θέσεις τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹⁷³, ὅτι **ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελεῖ τήν κεφαλή τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς**, ἀφοῦ οἱ τελευ-ταῖοι χωρίς ἄλλο ἀναγνωρίζουν τήν αὐθεντία του καί τή δικαστική του κρίση. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀκριβῶς ὁ πρῶτος κανὼν τῆς Συνόδου αὐτῆς κάνει λόγο γιά τήν ἀμοιβαία ἀναγνώριση τῶν δικαστικῶν κρίσεων μεταξύ πάπα Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως καί οὐδόλως ἀναφέρεται στοὺς ἄλλους πατριαρχικούς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς. Μέ τόν κανόνα αὐτό δίδεται τέλος (θεωρητικά τοῦλάχιστον, ἐνῶ ἡ πράξις ὀφείλει νά ἐρευ-νηθεῖ) σέ ὅποιαδήποτε ἀρμοδιότητα τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης σέ δικα-στικές ὑποθέσεις τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὅποῖες θά μπορούσαν νά ἔχουν ἐρεισμα στοὺς κανόνες τῆς Σαρδικῆς.

Ἄλλα τὰ ἀνωτέρω καταδεικνύουν ὅτι ὁ ἰσχυρισμός τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὅτι δέν ὑπῆρξε καί δέν ὑπάρχει Πρῶτος μέ οὐσιαστικές ἀρμοδιό-τητες σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, διότι αὐτός ὁ Πρῶτος θά ἔπρεπε ἀναγκαστικά νά ἀσκεῖ Πρωτεῖο ὑπὸ τήν ἔννοια πού κατανοεῖ αὐτό ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, **καταδεικνύεται ἱστορικά ἀτεκμηρίωτος**. Ἡ ἱστορική πραγμα-τικότητα δέν εἶναι τόσο πολωτική, ὅσο θέλει νά ἐμφανίζεται ἀπό τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. **Τό γεγονός ὅτι ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολή ἀπορ-ρίπτει τό Πρωτεῖο ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, αὐτό δέ σημαίνει ὅτι ἀποδέχεται ἓνα ἀπογουμένο Πρωτεῖο τιμῆς, τό ὅποιο εἴτε ὑπάρχει, εἴτε δέν ὑπάρχει, εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πράγμα**. Ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέθετε Πρωτεῖο τιμῆς, ὄχι βεβαίως ἀπογουνω-μένο ἀπό κάθε ἀρμοδιότητα –ὅπως θέλει τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας– **καί κατά τήν πρώτη χιλιετία**, ὅταν ἀκόμα ἡ κοινωμία μέ τή Ρώμη δέν εἶχε διαρραγεῖ. Τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντι-νουπόλεως ὡς μετέχων στήν Ἀνατολή τῶν ἴσων Πρεσβείων τοῦ Πρώτου θρόνου τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦσε τήν κεφαλή ὄλων τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς ὡς ὁ «**προέ-χων**» αὐτῆς θρόνος. Ἐξακολούθησε δέ νά παραμένει καί κατά τή δευτέρα χιλιετία, ὅταν καί ἐκ τῶν ἱστορικῶν συγκυριῶν ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντι-νουπόλεως ἐκπροσωποῦσε ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὅλα τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς¹⁷⁴ πού κατά μεγάλες ἱστορικές περιόδους ἐκλονίζοντο ἀπό προβλήματα ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν προερχόμενα. **Ἡ ἱστορία, οἱ κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἡ κανονική πρακτική καταδεικνύουν τόν πρωτεύοντα**

172. Mansi 17, 499 AB.

173. Αὐτό ἴσχυσε καί γιά τό ἐπίμαχο θέμα τῆς ἀθρόας χειροτονίας λαϊκῶν στόν ἐπι-σκοπικό βαθμό: Βλ. Mansi 17, 489BC: «εἰ μὲν οὖν ἡ τῶν Ρωμαίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία οὐδέ-ποτε ἀπό λαϊκῶν παρεδέξατο εἰς ἀρχιερέα, φυλαπέτω τοῦτο. προσήκον γάρ ἐστίν ὄρια πατέρων μὴ παραβαίνειν. ἐπεὶ δέ οὔτε οἱ ἀνατολικοὶ τοῦτο παρεφύλαξαντο οὔτε ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν ἐκκλησία, εὐχόμεθα μὲν αἰεὶ ἀπὸ τῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν τούτους ἀναδεικνυσθαι, ὥστε τήν ψήφον τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπ' αὐτούς ἔρχεσθαι».

174. A. Kartaschoff, Τό τῆς ἐκκλησίας δικαίωμα., 292-293.

ρόλο του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως και τό περιεχόμενο αυτού του ρόλου.

Τό δεύτερο επίχειρημα του κειμένου του Πατριαρχείου Μόσχας, όπως και ανωτέρω εξετάθη, είναι ότι, εάν υπήρχε Πρωτείο σέ παγκόσμιο επίπεδο θά έπρεπε ο Πρώτος και ή διαδικασία έκλογής του νά μεταφερθεί σέ παγκόσμιο επίπεδο. Προφανώς τό κείμενο έννοει ότι, εάν στήν Έκκλησία υπήρχε ο «Οικουμενικός Αρχιερέυς», αυτός θά έπρεπε νά εκλέγεται από τούς Προκαθημένους τών Έκκλησιών κατ' αναλογική εφαρμογή τών κανο-νικών διατάξεων που προβλέπουν ότι ή έκλογή του Πρώτου σέ έπαρχιακό επίπεδο γίνεται από τούς υπ' αυτόν Μητροπολίτες. **Στήν Όρθόδοξη όμως Έκκλησία δέν υπάρχει –πολύ απλά– ο «Παγκόσμιος Αρχιερέυς».**

Και μόνη ή χρήση του όρου «Παγκόσμιος Αρχιερέυς» που παραπέμπει στον έπίσκοπο Ρώμης και τό Παπικό Πρωτείο καταδεικνύει ότι τό ρωσικό κείμενο τείνει εκούσια ή ακούσια νά ταυτίσει στήν αντίληψη του άνα-γνώστη τό Παπικό Πρωτείο, όπως αυτό κατανοήθηκε στή Δύση και δή όπως κατεγράφη στήν απόφαση της Α' Βατικανής (1870), μέ τήν κατα-νόηση του Πρωτείου του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως στήν Ανα-τολή. Ουδέποτε στήν Ανατολή έγινε λόγος για Οικουμενική Έκκλησία επί της οποίας κυριαρχεί ο Πρώτος. Ουδέποτε ασφαλώς στήν Ανατολή έγινε δεκτή ή ύπαρξη «Οικουμενικού Αρχιερέως» ή ένός Πρωθιεράρχου. Τό αναγνωριζόμενο Πρεσβείο τιμής, έξ ου' άπορρέει τό Πρωτείο στήν Ανατολή, δέν άφορά πρόσωπο, άλλο συγκεκριμένο τόπο, συγκεκριμένη εκκλησια-στική έδρα. Φορέας του Πρωτείου είναι βεβαίως τό πρόσωπο που κατέχει τήν έδρα και ο όποιος δέν λειτουργεί μόνος αλλά συνοδικά, πηγή όμως του Πρωτείου είναι κατά τούς ιερούς κανόνες ο τόπος και μοναδικά ο τόπος και όχι ότιδήποτε άλλο. Τό περιεχόμενο του Πρωτείου τιμής στήν Ανατολή καθορίζεται από τούς ίδιους τούς ιερούς κανόνες που προανα-φέρθηκαν και από τήν κανονική παράδοση, άσκειται δέ μόνο στα πλαίσια τών ρυθμίσεων όλων τών ιερών κανόνων που έπιτάσσουν τή διοικητική άυτονομία τών τοπικών Έκκλησιών. Κατά συνέπεια τό Πρωτείο τιμής στήν Ανατολή σέ κανονικά πλαίσια άσκούμενο δέν μπορεί νά οδηγήσει ποτέ σέ ένα Πρωτείο έξουσίας, όπως αυτό τό αντιλαμβάνεται ή Δύση.

Τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας ισχυρίζεται ότι ή άποδοχή Πρώτου καταργεί τή μυστηριακή ισότητα μεταξύ τών Έπισκόπων¹⁷⁵. Τό ίδιο υπαινίσσεται και για τή άποδοχή Πρώτου έχοντος Πρεσβείον τιμής μέ συγκεκριμένες κανονικές άρμοδιότητες, τήν ύπαρξη του όποιου άρνεϊται. Γιατί όμως αυτό δέ συμβαίνει σέ έπαρχιακό επίπεδο; Εάν ή άναγνώριση Πρώτου σέ παγκόσμιο επίπεδο καταλύει τήν όντως ύφισταμένη μυστη-ριακή ισότητα μεταξύ τών Έπισκόπων, τότε δέν θά έπρεπε νά υπάρχει Πρώτος ούτε στο έπαρχιακό επίπεδο. Τότε δέ θά έπρεπε νά υπάρχει εκ-κλησιαστική ιεραρχία, αλλά ο κάθε έπίσκοπος

---

175. Βλ. στο πρωτότυπο κείμενο, όπ.παρ.: «Такое признание, упраздня сакраментальное равенство епископата».

νά θεωρείται καί νά εἶναι ἀπολύτως αὐτοκέφαλος. Ὅπως ὁμως, αὐτονόητα, ὑπάρχει ἱεραρχία στό ἐπαρχιακό ἐπίπεδο πού δέν καταλύει ἀσφαλῶς τή μυστηριακή ἰσότητα τῶν ἐπισκόπων, κατά τόν ἴδιο τρόπο ὑπάρχει ἱεράρχηση μεταξύ τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν καί **αὐτονόητα στήν ἱεράρχηση ὑπάρχει πάντα ὁ Πρῶτος.**

Εἶναι γνωστό ἀπό τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία ὅτι ἀρχικά καί μέχρι τήν Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδο οἱ ἐπίσκοποι ἐξελέγοντο ἀπό πλησιοχώρους καί γεινιάζοντες ἐπισκόπους. Ἡ Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδος λαβοῦσα ὑπόψη τῆς διοικητικῆς πολιτικῆς διαίρεση σέ ἐπαρχίες διαμορφώσασα τό Μητροπολιτικό σύστημα ὄρισε τήν ἐκλογή κάθε ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας ἀπό τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας μαζί μέ τόν Μητροπολίτη, ἐνῶ ἡ ἐκλογή τοῦ τελευταίου ἐγένετο ἀπό ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτόν ἐπισκόπους¹⁷⁶. Ἡ διαμόρφωση τοῦ Πατριαρχικοῦ συστήματος δικαιολογεῖ ἀναλογικά τήν ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου ἀπό Μητροπολίτες τοῦ κάθε Πατριαρχείου.

Ἡ διοικητική αὐτή ἐξέλιξη, δηλ. ἡ ἐκλογή Πατριάρχου γιά θρόνο τετιμημένο μέ Πρεσβεῖα, ἀσφαλῶς καί δέ συνδέθηκε ἀπό τοὺς ἱερούς κανόνες μέ τήν ἀπονομή ἀπό τοὺς ἴδιους Πρεσβεῖων σέ συγκεκριμένους τόπους. Πατριαρχεῖα δέ κατέστησαν ἀρχικά κατά τήν α΄ χιλιετία μόνο οἱ ἐκκλησιαστικές ἔδρες, στίς ὁποῖες εἶχαν ἀπονεμηθεῖ Πρεσβεῖα. Ἔτσι ἡ Ἐκ-κλησία τῆς Κύπρου κατέστη αὐτοκέφαλος μέ τό κανόνα η΄ τῆς Γ΄ Οἰκου-μενικῆς Συνόδου¹⁷⁷, δέν ἀναγνωρίστηκε ὁμως ὡς Πατριαρχεῖο, οὔτε διέθετε Πρεσβεῖα τιμῆς. Ἐνῶ λοιπόν οἱ ἱεροί κανόνες ἀπέδωσαν Πρεσβεῖα σέ συγκεκριμένους ἐκκλησιαστικούς θρόνους πού ἐγίναν στή συνέχεια Πατριαρχεῖα μέ ἀπόδοση ἴσων πρεσβεῖων στήν Κωνσταντινούπολη γιά τήν Ἀνατολή καί στή Ρώμη γιά τή Δύση, μέ «ἐλάττωσιν» καί «ὑποβιβασμόν» ὁμως τῆς τιμῆς γιά τά ἄλλα πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, δεδομένων καί τῶν προνομίων πού δόθηκαν διά τῶν κανόνων θ΄ καί ιζ΄ τῆς Χαλκηδόνας στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹⁷⁸, δέν συνέδεσαν **τά συγκεκριμένα αὐτά Πρεσβεῖα μέ τόν τρόπο ἐκλογῆς τῶν φορέων τους,** δηλ. τῶν πέντε Πατριαρχῶν. **Τοῦτο δέ συνέβη, διότι, ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ, τά Πρεσβεῖα ἀφοροῦν τόπο καί ὄχι πρόσωπα ἢ πρόσωπα πού ἀποτελοῦν τό φορέα τους.** Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀντίληψη καί ἡ βαρύτητα τῆς ἀποστολικότητας τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας ἢ τῆς πολιτικῆς σημασίας ἢ τῶν δύο αὐτῶν τῶν παραγόντων πού συνέτρεχαν σέ ἓνα τόπο ὑπερίσχυσε τῆς ἀντίληψης κατά τήν ὁποία ὁ Μητροπολίτης τῆς ὁποιασδήποτε ἐπαρχίας ἔπρεπε νά ἐκλέγεται ἀπό τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας του, πράγμα πού ἀναλογικά θά ἐσήμανε ὅτι ὁ Πρῶτος σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο θά ἔπρεπε νά ἐκλέγεται ἀπό τοὺς ἄλλους

---

176. Κανόνες δ΄, ε΄, στ΄, τοῦ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου Ρ. Π., Β΄, 122, 124-125, 128.

177 Ρ. Π., Β΄, 203-204.

178. Κατά συνέπεια δέν μπορεῖ νά γίνει δεκτὴ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ἁγ. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου γιά ἰσότητα τιμῆς καί τάξεως ὄλων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων. Βλ. Πηδάλιον, Ἀθήναι 1970, 157-158.

Πατριάρχες ή Προκαθημένους σήμερα τών άλλων κατά τόπους Έκκλησιών. Εάν αυτό τό προέβλεπαν όμως οί ιεροί κανόνες, όπως αυτό φαίνεται νά επιθυμεί τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας, θά έπρεπε –αναλογικά μέ τά τής έκλογής του Μητροπολίτου προβλεπόμενα– και οί Προκαθήμενοι τών κατά τόπους Έκκλησιών νά εκλέγονται όχι από τούς ύπ' αυτούς Μητροπολίτες, αλλά – αναλογικά μέ τά ισχύοντα για τούς Μητροπολίτες– από τούς άλλους Προκαθημένους. Αυτό άσφαλώς θά κατέλυε, όπως όρθά έπισημαίνει τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας¹⁷⁹, για τήν έκλογή του Πρώτου σε παγκόσμιο επίπεδο, τήν αυτοκεφαλία τών κατά τόπους Έκκλησιών. Άλλωστε τό κείμενο τής Ραβέννας υίοθετώντας τήν αρχή τής όμοφωνίας σε παγκόσμιο επίπεδο, υίοθετώντας δηλ. τό πνεύμα του 34ου κανόνα, τών Αποστόλων που αναφέρεται στο τοπικό επίπεδο, δεν εξομοιώνει τή θέση του Μητροπολίτου μιάς έπαρχιακής συνόδου μέ αυτή του Πρώτου στο πλαίσιο τής Πενταρχίας. Έτσι ο τελευταίος δεν υποχρεούται, για παράδειγμα, δίς του έτους στην ενεργοποίηση του συνοδικού θεσμού, κάτι που είναι υποχρεωτικό για τό Μητροπολίτη μιάς έπαρχίας σύμφωνα μέ τον ε' κανόνα τής Α' Οικουμενικής συνόδου¹⁸⁰. Εκείνο τό όποιο επιτυγχάνει τό κείμενο τής Ραβέννας είναι ή ένταξη του επίσκοπου Ρώμης στο πλαίσιο τής Πενταρχίας και ή υποχρεωτική όμόφωνη λήψη αποφάσεων για δογματικά και υψίστης σημασίας κανονικά ζητήματα. Υπό τήν έννοια αυτή τό σημείο όμοφωνίας Όρθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών αποτελεί σημαντική πρόοδο στο μετα-ξύ τους διάλογο, είναι ή αποδοχή μιάς θέσης που συμφωνεί άπόλυτα μέ τήν όρθόδοξη Έκκλησιολογία, τήν κανονική πρακτική αίωνων και τήν ιστορική πραγματικότητα.

Τό γεγονός όμως ότι κατά τούς ιερούς κανόνες οί Προκαθήμενοι τών μέ Πρεσβεία τιμημένων θρόνων δεν εκλέγονται μεταξύ τους, ούδόλως σημαίνει ότι είναι και λειτουργούν έντελώς αυτόνομα. Η έκλογή κάθε Πατριάρχου ήλεγχετο από τούς υπολοίπους τόσο ως προς τήν κανονικό-τητα τής έκλογής, όσο και ως προς τήν όρθοδοξία του εκλεγέντος προσώ-που. Αυτό τό νόημα είχαν και έχουν τά ακολουθούντα τήν έκλογή «Είρηνικά-Συνοδικά» γράμματα που ούδόλως συνιστούν μιά τυπική δια-δικασία. Άνεφέρθη ήδη τό παγκοίνως γνωστό παράδειγμα του Ιγνατίου και του Ι. Φωτίου. Εάν μετά τήν έκλογή άνέκυπτε πρόβλημα Όρθοδοξίας, έπαυε ή μεταξύ τους κοινωρία. Σε περίπτωση καθαιρέσεως ή έκπτώσεως ενός Πατριάρχου, ή έσωτερική αυτή πράξη τών Μητροπολιτών ενός Πατριαρχείου, έπρεπε και πρέπει νά γίνει αποδεκτή από τούς υπολοίπους, είτε άμεσα, όπως τό θέλει ο Θεόδωρος ο Στουδίτης, είτε έμμεσα μέ τήν αναγνώριση του διαδόχου του.

Όλα τά άνωτέρω καταδεικνύουν έμφανώς ότι οί Πατέρες τών Οικουμενικών Συνόδων απέδωσαν Πρεσβεία τιμής σε συγκεκριμένους εκκλησια-

---

179. Στο κείμενο, όπ. παρ.: «...следствием которой становится умаление или даже упразднение автокефалий Поместных Церквей».

180. Ρ. Π., Β', 124-125.

στικούς θρόνους μή συνδέοντας άμεσα τήν έκλογή τών φορέων τους άπό τούς ύπόλοιπους έκκλησιαστικούς θρόνους, στους όποιους άποδόθηκαν Πρεσβεία τιμής. Κατά συνέπεια δέ συνέδεσαν καί δέ ζήτησαν τήν άναλο-γική έφαρμογή σέ παγκόσμιο επίπεδο τών διατάξεων πού άφορούν τήν έκλογή του Πρώτου σέ τοπικό επίπεδο. Ούτε τό κείμενο τής Ραβέννας άνα-φέρεται σέ κάτι τέτοιο. Αυτό όμως φαίνεται νά έπιζητούν οί συντάκτες του κειμένου του Πατριαρχείου Μόσχας. Έπειδή όμως δέ συμβαίνει αυτό, **θεω-ρούν ότι δικαιούνται νά άρνούνται τήν ύπαρξη Πρώτου μέ τίς συγκεκρι-κριμένες άρμοδιότητες πού του άπονέμουν οί ιερόι κανόνες καί ή κανονική παράδοση.**

IV. Συμπερασματικές θεωρήσεις

Μέ βάση τούς ιερούς κανόνες καί τήν κανονική παράδοση δύο χιλιετιών μέσα **στά σύγχρονα δεδομένα τής ύπαρξης πλειόνων αυτοκε-φάλων Όρθοδόξων Έκκλησιών** όδηγείται κανείς στίς έξής διαπιστώσεις:

- Άνάμεσα στίς Όρθόδοξες Έκκλησίες ύπάρχουν αυτές πού είναι τιμημένες μέ Πρεσβεία τιμής καί εκείνες πού δέν άπολαμβάνουν Πρεσβείων τιμής. Τά Πρεσβεία τιμής σέ συγκεκριμένους έκκλησιαστικούς θρόνους **συνάπτονται μέ άσκηση ύπερτοπικής δικαιοδοσίας** άπό αυτούς σέ συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο πού προσδιορίζεται είτε άπό τούς ιερούς κανόνες είτε στή διάρκεια τών συζητήσεων καί συνεδριών τών Οικουμενικών Συνόδων καί καταγράφονται στά πρακτικά τους. Όπως όμως άκριβώς κατά τήν α΄ χιλιετία ή Έκκλησία τής Κύπρου δέν άπε-λάμβανε Πρεσβείων τιμής, κατά τόν ίδιο τρόπο όλες οί άλλες αυτοκέφαλες Έκκλησίες πού δημιουργήθηκαν κατά τή β΄ χιλιετία δέν άπολαμβάνουν Πρεσβείων τιμής, τά όποια έδόθησαν καί μπορούν περαιτέρω νά δοθούν μόνο άπό Οικουμενική Σύνοδο. **Τά πρεσβυγενή Πατριαρχεία καθορί-ζονται άπό τίς άποφάσεις τών Οικουμενικών Συνόδων.** Μιά νέα Οικου-μενική Σύνοδος όφείλει, έπίσης, νά έπικυρώσει τήν αυτοκεφαλία εκείνων τών όρθοδόξων Έκκλησιών πού δέν προβλέπονται άπό τούς ιερούς κανόνες.

- Τά Πρεσβεία τιμής τών θρόνων Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως, οί όποιοι μεταξύ τους διέθεταν **ίσα Πρεσβεία**, συνάπτονται άπό τούς ιερούς κανόνες **μέ έξαιρετικά προνόμια**, τά όποια δέ διέθεταν τά ύπόλοιπα Πατριαρχεία τής Άνατολής.

- Η άπονομή τών συνδεδεμένων μέ άσκηση έξουσίας Πρεσβείων τιμής είναι έννοιολογικά κάτι τό ξεχωριστό άπό τήν τάξη Προκαθεδρίας, ή όποια καθορίζεται άπό τούς ιερούς κανόνες για τά πρεσβυγενή Πατρι-αρχεία καί για τίς

νεώτερες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες μετέπειτα κατά κανόνα ὀφείλει νά καθορίζεται ἀπό τή χρονική προτεραιότητα ἀνακήρυξης μιᾶς Ἐκκλησίας ὡς αὐτοκεφάλου.

- Μέ τή Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καί τήν ὑπαγωγή τῶν διοικήσεων Ἀσιανῆς, Ποντικῆς καί Θρακικῆς στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί οἱ πέντε πατριαρχικοί θρόνοι ἀσκοῦν ἐπίσημα πλέον ὑπερτοπική δικαιο-δοσία σέ περιγεγραμμένους γεωγραφικούς χώρους.

- Στήν Ἀνατολή μέ βάση τούς κανόνες θ' καί ιζ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἀπετέλεσε τό θρόνο τόν τι-μηθέντα μέ τό ἐξαιρετικό προνόμιο κρίσης μειζόνων ὑποθέσεων ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο οὔτε δικαιούται νά παραιτηθεῖ, οὔτε μπορεῖ νά ἀποστερηθεῖ τοῦ δικαιώματος κρίσεως ὑποθέσεων, οἱ ὁποῖες προσάγονται σ' αὐτό κατόπιν προσφυγῆς τοῦ ἐνδιαφερομένου ἢ τῶν ἐνδιαφερομένων. Τό κύρος (καί ἡ ἰσχὺς) τῶν κανόνων τῆς Σαρδικῆς καί ἡ δι' αὐ-τῶν προνομιακή θέση τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης (μέχρι τό θ' αἰῶνα) εἶναι θέμα ἱστορικά ἀδιαπραγμάτευτο. Αὐτό ὅμως σέ κάθε περίπτωση δέ σημαίνει ἀναγνώριση **Πρωτείου ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῆς ἀνά τήν οἰκουμένη Ἐκκλησίας ἀπό ἱερούς κανόνες πού ἐπικυρώθηκαν μάλιστα ἀπό τήν Πενθέκτη.**

- Κατά τόν θ' αἰῶνα –παράλληλα μέ τήν ἐνεργό λειτουργία τοῦ θε-σμοῦ τῆς Πενταρχίας γιά δογματικά καί ὑψίστης σημασίας κανονικά θέματα- ἐχει ἤδη καταστή συνειδητή ἡ **διάκριση μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύ-σεως**, οὔτως ὥστε νά ἀπαγορεύεται ἀμοιβαία ἡ ἐπέμβαση σέ κριθέντα θέ-ματα ἀνάμεσα στίς δύο εὐρύτερες αὐτές περιφέρειες. Αὐτό μεταξύ ἄλλων ὑποδηλώνει καί ὁ τίτλος πού ἀπεδόθη στόν ἐπίσκοπο Ρώμης ὡς **Πατρι-άρχου τῆς Δύσεως** καί δικαιολογεῖ τή **διαμαρτυρία τῆς Ἀνατολῆς**¹⁸¹, ὅταν ὁ **πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ'** **ἀπέβαλε αὐτό τόν τίτλο**, δεδομένου ὅτι ἡ μεταξύ τους σύγκλιση καθίσταται ἔτσι δυσκολώτερη.

- Ἀσφαλῶς καί τά Πρεσβεῖα τιμῆς δέν περιήλθαν στό θρόνο τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** μετά τή διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τή Ρώμη, ὡς δεύτερης στήν τάξη προκαθεδρίας¹⁸². Ὁ **θρόνος τῆς Κωνστα-ντινουπόλεως μετεῖχε ἤδη ἐξ ἴσου στά προνόμια τοῦ πρώτου θρόνου** βάσει τῶν κανονικῶν ἀποφάσεων τῆς Β' καί Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

---

181. Βλ. τό Ἀνακοινωθέν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «ἐπί τῆ καταργήσει ὑπό τοῦ Πάπα Ρώμης Βενεδίκτου τοῦ ΙΣΤ' τοῦ τίτλου “Πατριάρχης τῆς Δύσεως”», <http://www. ecpatr.gr/docdisplay.php>.

182. Αὐτό ὑποστηρίζει τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅπ.παρ.: «После разрыва евхаристического общения между Римом и Константинополем в середине XI века первенство в Православной Церкви перешло к следующей в порядке диптиха кафедре — Константинопольской».

• Όπως όμως κατά την α' χιλιετία ή επίλυση δογματικῶν ζητημάτων ή ύψιστης σημασίας κανονικῶν ζητημάτων απαιτοῦσε τή συμφωνία τῶν πέντε Πατριαρχείων κατά τόν ἴδιο τρόπο ή αντιμετώπιση παρομοίων προ-βλημάτων ὀφείλει νά ἔχει τή συμφωνία ὄλων τῶν κατά τόπους αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. **Ὡς ὑψιστο κανονικό ζήτημα**, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς πηγές, εἶναι ή **κανονική ἐκλογή Προκαθημένου σέ μιά κατά τόπου Ἐκκλησία**. Ὡσαύτως καί ή ἀνακήρυξη τοῦ αὐτοκεφάλου μιᾶς νέας Ἐκκλη-σίας, **ἀποκλειστικό προνόμιο τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως**, ὅπως καταδεικνύουν καί τά **χαρακτηριστικά παραδείγματα τῆς Ἐκ-κλησίας τῆς Γεωργίας καί τῆς Πολωνίας**, ὀφείλει νά τύχει τῆς ἀναγνώ-ρισης ὄλων τῶν ὑπολοίπων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Παρότι ή ἀναγκαία ὁμοφωνία καθιστᾶ δύσκαμπτο τό χειρισμό καί τήν επίλυση τῶν κανονικῶν αὐτῶν προβλημάτων, ἐν τούτοις εἶναι ἀπαραίτητη, δεδομένου ὅτι δέν ὑπάρχει οὔτε ὀφείλει νά ὑπάρξει μηχανισμός πειθαναγκασμοῦ τῆς δια-φωνούσης μειοψηφίας, ὥστε νά ἐπιβληθεῖ ή καθολική ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων τῆς πλειοψηφίας. Μιά τέτοια πρακτική θέση πού ἀπαιτεῖ τήν ὁμοφωνία καί προσβλέπει στήν εἰρήνη μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐξασφαλίζει τήν ἀπρόσκοπη ἐφαρμογή καί λειτουργία τοῦ πνεύματος τοῦ 34ου κανόνα τῶν **Ἀποστόλων στά σύγχρονα δεδομένα**, ὅπως αὐτό ἀκριβῶς συνέβαινε γιά δογματικά καί σημαντικά κανονικά ζητήματα κατά τήν α' χιλιετία. Ἡ θέση βεβαίως αὐτή τελικά καταργεῖ de facto τή διάκριση μεταξύ τῶν ἀπολαούντων καί μή ἀπολαούντων Πρεσβείων τιμῆς ἀπό τοῦς ἱερούς κανόνες ἐκκλησιαστικῶν θρόνων.

• Ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρῶτος στήν τάξη τῶν Πρεσβείων στό χώρο τῆς Ἀνατολῆς ἀσκεῖ **μιά διακονία συντονισμοῦ γιά τήν επίλυση διορθοδόξου ἐνδιαφέροντος ζητημάτων** μέ σκοπό τή διασφάλιση τῆς ἐνότητας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στίς πρωτοβουλίες γιά τήν κατόπιν διαλόγου προσέγγιση τῶν ἄλλων χρι-στιανικῶν ὁμολογιῶν. Οἱ κατά τόπους αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες **διατηροῦν τή μεταξύ τους κοινωνία καί ἐνότητα ἐκφραζομένη στήν κοινωνία καί ἐνότητα τῶν Προκαθημένων τους** καί στήν ἐνεργοποίηση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, ὅποτε αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο.

• Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔχει ἀναλάβει τήν πρωτοβουλία τῆς σύγκλησης τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς κατ' Ἀνατολάς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας «ἐν **συνεννοήσει μετά τῶν Προκαθημένων τῶν ἐπί μέρους Ἐκκλησιῶν**». Ἡ δέσμευση ὅμως αὐτή ἐξαντλεῖται σ' αὐτές καί δέν ἀφορᾶ ὅποιαδήποτε ἄλλη πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πού ἔχει διορθόδοξο ή διαχρι-στιανικό βεληνεκές. (Εἶναι τουλάχιστον **ἀπρεπές** νά ζητεῖται ή **συναίνεση** τῶν ὑπολοίπων Προκαθημένων, **διά νά ἔχει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τό δικαίωμα νά ὀμιλεῖ** καί νά πράττει. Δέν πρέπει νά λησμονεῖται ὅτι τό σημαντικότερο ἐκκλησιαστικό

γεγονός του κ' αιώνα, ή **ἄρση τῶν ἀναθε-μάτων** μέ τή ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, στίς 7.12.1965, ἔγινε ἀπό ὀρθοδόξου πλευρᾶς ὑπό μόνου τοῦ **Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**. Ἐπειδή δέ ή πράξις αὐτή ἀποτελοῦσε κοινή ἀπαίτηση καί ἐξέφραζε τή συλλογική ἐκκλησιαστική συνείδηση ἔγινε κατόπιν δυνατή ή ἔναρξη τοῦ διαλόγου μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς). **Παρομοίως ἰσχύει ή δέσμευση τῆς ὁμοφωνίας στίς ἀποφάσεις τῶν Προσυνοδικῶν Διασκέψεων ἢ τίς ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου**¹⁸³.

• Εἶναι προφανές ὅτι ή ἄσκηση τῆς διακονίας τοῦ Πρώτου στή σύγχρονη ἐποχή ἔχει καταστή καθήκον **κατά πολύ ἐπαχθέστερο** γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τόσο γιατί δέν ὑφίσταται πλέον Πενταρχία, ἀλλά ή παρουσία 14 αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί αὐτονόητα ή μεταξύ τους εὐκαία ὁμοφωνία ἔχει καταστή ἀγώνισμα ἐπίπινο. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά **ὅλες οἱ αὐτοκέφαλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες** ὀφείλουν νά συμβάλουν στή σύσφιξη τῆς μεταξύ τους ἐνότητος ἀπαλλαγμένες ἀπό ἐθνοφυλετικές ἀγκυλώσεις καί ἀναζήτηση χώρων ἐπιρροῆς πού πολλές φο-ρές ἐξυπηρετοῦν ἀλλότριες πολιτικές σκοπιμότητες. Στόν ὀρθόδοξο χώρο δέ χωρεῖ ή **διάκριση μεταξύ συντηρητικῶν καί προοδευτικῶν, οὔτε ἐκεῖ-νη μεταξύ τῶν περισσότερο καί ὀλιγώτερο ὀρθοδόξων**. Οὐδεῖς ἐξ ἄλλου δικαιούται νά αὐτοαναγορευεῖται ὡς αὐθεντικά ὀρθόδοξος. Κριτήριο ἀλη-θείας ἀποτελοῦσε καί ἀποτελεῖ πάντοτε τό ὀρθόδοξο φρόνημα. **Τό ὀρθό-δοξο δέ φρόνημα δέν μπορεῖ νά εὐρίσκεται ἔξω ἀπό τή διαχρονική δογματική καί κανονική παράδοση καί συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας**.

• Τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας βάλλοντας κατά τοῦ Πρωτείου ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, **λανθανόντως ἴσως**, ὀδηγεῖ στήν ἀποδυναμωση τῆς κανονικῆς θέσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, προδιαγεγραμμένης ἀπό αἰῶνες ἀπό τούς ἱερούς κανόνες καί τήν κανονική παράδοση. Μιά τέ-τοια ὅμως προσδοκία, ἔστω καί λανθάνουσα, **θέτει σέ κίνδυνο τήν ἐνότη-τα τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν**, οἱ ὁποῖες στήν παρούσα συγκυρία ὄχι μόνο ὀφείλουν νά ἐπιλύσουν τά μεταξύ τους προβλήματα, ἀλλά καί νά ἀντιμετωπίσουν τά προβλήματα τοῦ σύγχρονου κόσμου προβάλλοντας τήν ὀρθόδοξη μαρτυρία γιά τήν ὑπέρβασή τους. Ἐάν προτιμοῦμε νά ἐπικαλού-μαστε **τόν Ἅγ. Κυπριανό Καρθαγένης**, ὀφείλουμε νά ἐγκύψουμε πρῶτί-στως στή θεολογική ἀποτίμηση, τά παραγωγικά αἷτια καί τίς ὀλέθριες συνέπειες τοῦ σχίσματος πού εἶναι διάσπαρτες σέ ὅλο τό ἔργο του, σέ ὅλες τίς ἐπιστολές του καί κυρίως στό πόνημά του *De Unitate*. **Αὐτό δέ ἀφορᾷ ὅλους μας**.

---

183. Κανονισμός Λειτουργίας Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, Ἄρθρ. 2, 16, Ἐπίσκεψις 369 (1986), 2, 5. Βλ., ἐπίσης, Μήνυμα τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Φανάριον, 6-9 Μαρτίου 2014), <http://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=1873&tla=gr>

• Μέ δεδομένο ότι ή Ανατολή οὐδέποτε μπορεί νά ἀποδεχθεῖ γιά τόν **ἐπίσκοπο-πο Ρώμης ἕνα Πρωτεῖο ἐξουσίας**, ὅπως τό κατανοεῖ ή Ρωμαιοκα-θολική Ἐκκλησία καί παρότι τό κείμενο τῆς Ραβέννας πού ἀναγνωρίζει γιά τήν πρό τοῦ σχίσματος περίοδο τόν ἐπίσκοπο Ρώμης ὡς πρῶτον μεταξύ τῶν Πατρι-αρχῶν ἐπισημαίνει ὅτι «τό ζήτημα περί τοῦ ρόλου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐν τῇ κοινῶν ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν ἐναπομένει νά μελετηθῇ εἰς μεγαλύτερον βάθος»¹⁸⁴, τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὑπενθυ-μίζει τό **αὐτονόητο** γιά τό χῶρο τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς. Τό κείμενο τῆς Ραβέννας ἐντάσσει τόν ἐπίσκοπο Ρώμης στό πλαίσιο τῆς Πενταρχίας, **τονί-ζει τήν ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας** μεταξύ τοῦ Πρώτου καί τῶν ἄλλων Προκα-θημένων στίς κοινές τους ἀποφάσεις σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο καί ἀσφαλῶς δέν ἐξομοιώνει τόν **Πρῶτο σέ ἐπαρχιακό ἐπίπεδο μέ τόν Πρῶτο σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο**. Ἡ λειτουργία τοῦ Πρώτου σέ τοπικό ἐπίπεδο εἶναι διαφορετικῆς ὑφῆς μέ τή λειτουργία τοῦ Πρώτου σέ ἐπαρχιακό καί μέ τή λειτουργία τοῦ Πρώτου σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

• Ὅφειλει νά συμφωνήσει κανείς μέ τήν ἐπισήμανση τοῦ κειμένου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὅτι ὁ **θεσμός τοῦ Πρώτου** στήν ὀρθόδοξη Ἀνατολή εἶναι **θεσμός κανονικός ἢ ἐκκλησιαστικός**. Ἡ οἰαδήποτε ἀναλογική ἀνα-γωγή στή Μοναρχία τοῦ Πατρός καί στίς ἐνδοτριαδικές σχέσεις δέν μπορεί γιά πολλούς λόγους νά γίνει εὐκόλα ἀποδεκτή. Δεδομένου, γιά παρά-δειγμα, ὅτι ὁ Πατήρ κοινωνεῖ τήν οὐσία Του στόν Υἱό, ἀποτελῶν τήν αἰτία τοῦ τρόπου τῆς υπάρξεώς Του, δέν μπορεί νά ὑπάρξει ἀναλογική σχέση μεταξύ Πρώτου καί λοιπῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τήν «οὐσία» τους ἀπό τό Ἅγ. Πνεῦμα, ἀπό τό ὅποιο καί χειροτονοῦνται.

• Τό κείμενο τῆς Ραβέννας ἐξαγγέλλει ὅτι τό περιεχόμενο τοῦ Πρω-τείου καί τῶν προνομίων τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης θά συζητηθοῦν καί θά καταγραφοῦν σέ ἄλλο κείμενο στό μέλλον. Ἡ κατανόηση τῶν θεμάτων αὐ-τῶν ἀπαιτεῖ νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε τά **ἴσα Πρεσβεῖα** μέ τό θρόνο τῆς Ρώμης καί εἶχε τά **προνόμια** πού τοῦ πα-ρεχώρησαν οἱ θ' καί ιη' κανόνες τῆς Χαλκηδόνας. Παρομοίως ὀφείλει ἀπαραιτήτως νά μήν ἀγνοηθεῖ ὁ **α' κανόνας** τῆς ἐπί Ἱ. Φωτίου συγκλη-θείσης Συνόδου (879-80).

• Ἡ ἄμεση ἢ ἔμμεση ἀμφισβήτηση τοῦ Πρωτείου τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς κεφαλῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔτσι ὅπως αὐτό κατανοήθηκε στήν Ἀνατολή ἐπί τῇ βάσει τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῆς κανονικῆς παραδόσεως καί πρακτικῆς, συνιστᾷ **ἀνατροπή τῆς παραδεδο-μένης κανονικῆς τάξεως** καί θέτει σέ κίνδυνο τή συνοχή της. Αὐτό τονίζει καί ή ἀπό 12.3.1981 Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος τοῦ θρόνου τῆς

---

184. <http://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=848&tla=gr> (σελ. 11).

Κωνσταντινουπόλεως¹⁸⁵, αναφερόμενη στον γ' κανόνα της Β' Οικουμενικής Συνόδου: «Τούτο λέγομεν μόνον, ὅτι τῷ πνεύματι τῶν θεσπισάντων τόν κανόνα τούτον Θεοφρόνων Πατέρων στοιχοῦσα ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί πρὸς τό ἀγιώτατον καί ὑπάτον τῆς Ἐκκλησίας συμφέρον ἀποβλέπουσα, ἤσκησε καί ἐνήργησε, κατὰ καιρούς, τό εἰς αὐτήν ὑπό τῆς Οἰκουμενικῆς ταύτης Συνόδου ἀνατεθέν ἱερόν χρέος ἐκ-κλησιαστικῆς διακονίας, οὐδαμῶς δέ πρόκειται ἵνα ἀποστή τῆς συνεχί-σεως καταβολῆς τῆς διακονίας ταύτης, ἐν τῷ πλαισίῳ καί ὑπό τό φῶς πάντοτε τοῦ πνεύματος τῶν ὑπό τῆς Ἁγίας Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θεσπισθέντων. Τοῦτο δέ καί μόνον, ἵνα μαρτυρήσῃ, ὅτι οἱ θεόπνευστοι Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ἐν τῇ εὐρυ-τέρᾳ προοπτικῇ αὐτῶν, ὄντως ὑπέρ τῆς εὐτάκτου ἱεραρχικῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀπεφώνησαν, καί ὅτι ἡ ἀπό τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἄσκησις τοῦ χρέους τούτου εἰς οὐδέν ἕτερον ἀποβλέπει, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν συνοχὴν τῆς Ὁρθοδοξίας καί τὴν ἐν τῇ συνοχῇ ταύτῃ ἀναδομὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ πλήρει αὐτῆς ἐνότητι, κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Μιᾶς καί ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας».

• Εἶναι κοινὸς τόπος ὅτι ἡ συμμετοχὴ στό διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς εἶναι χρέος καί καθῆκον τῶν Ὁρθοδόξων, ἀνταποκρινόμενη στήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ καί στήν προσευχή τῆς Ἐκκλησίας γιά τὴν ἐνότη-τα. Ὁφείλει νά εἶναι ἕνας διάλογος ἀληθείας καί ἕκαστος μέ τὴ συμμετο-χὴ του καί τὴν παρουσία του ὀφείλει νά συμβάλλει σ' αὐτό.

• Τό παρόν κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν ἀδικεῖ ἀπλᾶ τὴν ἱστορική πραγματικότητα, τούς κανονικούς θεσμούς καί τὴν κανονικὴ πα-ράδοση, δέν ἀδικεῖ μόνο τό κείμενο τῆς Ραβέννας καί τούς συντάκτες του, ἀδικεῖ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία μετὰ ἀπὸ μιά μακρὰ περίοδο ἀναγκαστικῆς ἀποτελεμάτωσης ἔχει νά παρουσιάσει ἐντυπωσιακὴ καί λαμπρὴ πρόοδο σέ πολλοὺς τομεῖς, γιά τὴν ὁποία ὁ κάθε καλόπιστος χριστιανὸς μπορεῖ μόνο νά χαίρεται καί νά καυχᾶται. Οἱ διαπιστώσεις αὐτές δέν ἀποστεροῦν ὅμως ἀπὸ κανένα τό δικαίωμα τῆς διαφωνίας, ἡ ὁποία προσφέρεται ἀπολύτως καλόπιστα πρὸς προβληματισμό καί διάλογο καί ἀσφαλῶς δέ διαθέτει τό τεκμήριο τοῦ ἀλαθῆτος.

---

185. Βλ. Ἐπίσκεψις 254 (1981) ἄρθρ. 22. Ἐκκλησία ΝΗ' (1981) 294.